

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2010

Alena Olšanová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Alena Olšanová

Stereotyp gaye v současné české společnosti

The Stereotype of Gay in Current Czech Society

Poděkování

Mé velké poděkování patří paní PhDr. Janě Duffkové CSc. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé práce a neméně panu doc. PhDr. Jiřímu Buriánkovi CSc. za inspiraci k volbě tohoto tématu a poskytnutí dat a důležitých informačních zdrojů.

Děkuji rovněž Jakubovi Starému, šéfredaktorovi LUI magazine, za umístění odkazu na můj výzkum na internetové stránce tohoto časopisu. Děkuji také všem respondentům za jejich čas a ochotu se na tomto výzkumu podílet.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci Stereotyp gaye v současné české společnosti vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů, které uvádím v Seznamu použité literatury.“

V Praze dne 15.8.2010

.....

podpis

Anotace:

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou postojů současné české společnosti k homosexuálům a proměnami těchto postojů od roku 1989 do roku 2010 na základě porovnání výsledků různých průzkumů veřejného mínění k této menšině. Těžištěm této studie je problematika stereotypního obrazu gaye a jeho ohraničení. Byl realizován vlastní výzkum zkoumající, jak silně jsou některé z těchto zažitých představ o homosexuálech zakořeněny ve vědomí české společnosti a s jakou signifikancí se podílejí na vytváření postojů k nim. Představy české společnosti o homosexuálech byly následně srovnány s odpověďmi českých gayů, kteří dostali možnost vyjádřit se k těmto otázkám v samostatném dotazníku.

Annotation:

This bachelor work is considered by opinions of the current Czech society about homosexuals and metamorphosis of these attitudes between years 1989 and 2010, based on data comparison of some of public opinion researches. My study is focused on question of the stereotype portraits of gay people and its definition. My own research was realized to find out how strong are some of these deep-rooted imaginings established in the Czech public's collective consciousness and what significance take these imaginings on making attitude to homosexual people. Ideas of Czech society were compared with responses of Czech gays which were also enquired about these themes in a individual question form.

Klíčová slova:

- homosexualita
- gay
- stereotyp gaye
- gay komunita
- registrované partnerství
- průzkumy veřejného mínění

Key words:

- homosexuality
- gay
- gay stereotype
- gay community
- registered partnership
- public opinion research

Obsah

1. Úvod	8
2. Pojetí homosexuality	10
2.1 Definice homosexuality	11
2.2 Související pojmy	12
2.3 Zastoupení sexuálních menšin v populaci.....	15
2.3.1 Podíl gayů a lesbiček.....	15
2.3.1 Podíl bisexuálů.....	16
2.3.1 Sexuální orientace, identifikace a chování.....	17
2.4 Teorie vzniku homosexuality	18
3. Homosexuálové a česká společnost	20
3.1 Homosexualita a legislativa	20
3.2 Zákon o registrovaném partnerství.....	21
3.2.1 Charakteristika zákona o registrovaném partnerství	22
3.2.2 Registrované partnerství jako cesta k adopcím homosexuálními páry?	22
3.2.3 Statistika počtu dosud uzavřených registrovaných partnerství v ČR.....	24
4. Výzkumy veřejného mínění.....	26
4.1 Tuček a Holub (1994)	26
4.2 Weiss a kol. (1999)	26
4.3 Centrum pro výzkum veřejného mínění.....	27
4.3.1 CVVM (2003).....	27
4.3.2 CVVM (2005).....	27
4.3.3 CVVM (2008).....	29
4.4 Shrnutí výzkumů	29
5. Gayové v médiích	31
5.1 Mediální prezentace homosexuálů	31
5.2 Pojetí stereotypu v sociologii	32
5.2.1 Stereotyp gaye a jeho ohraničení	33
5.2.2 Obraz homosexuála v proměnách času	34
5.2.3 Gay komunita.....	35

6. Vlastní výzkum: Stereotyp gaye v současné české společnosti.....	37
6.1 Průzkum postojů české veřejnosti k homosexuálům.....	38
6.1.1 Úvod.....	38
6.1.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	39
6.1.3 Výsledky průzkumu	40
6.1.4 Charakteristika jednotlivých skupin respondentů	44
6.1.5 Shrnutí průzkumu.....	49
6.1.6 Srovnání výsledků průzkumu Homosexuálové a česká společnost s jinými výzkumy	50
6.2 Průzkum mezi gayi.....	53
6.2.1 Úvod.....	53
6.2.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	54
6.2.3 Výsledky průzkumu	55
6.2.4 Závěry průzkumu	59
6.2.5 Gayové očima gayů.....	60
7. Závěr	62
8. Seznam použitých pramenů	64
9. Seznam příloh.....	69

1. Úvod

V posledních několika letech v české společnosti došlo a dochází k významným změnám postojů k homosexuálům. Dle realizovaných výzkumů veřejného mínění přibývá lidí, kteří jsou k této menšině tolerantní a těch, kteří o homosexualitě přestávají uvažovat jako o sexuální úchylice nebo nemoci, v roce 2006 byl navíc po mnohaletém úsilí gay a lesbických iniciativ přijat zákon o registrovaném partnerství. Také v českých médiích (v tištěných médiích, filmech apod.) je od konce 80. let patrný určitý posun, co se týče prezentace zástupců této menšiny.¹ Způsoby zobrazování homosexuálů v médiích v posledních 20 letech by bylo možné orientačně shrnout zhruba takto:

1. Homosexuálové jako ohrožení samého základu společnosti a dobrých mravů, nebezpečí rozšíření smrtelných chorob, příp. naprostá ignorace existence této minority.
2. Prolamování tabu spojených s homosexualitou, osvěta a bourání předsudků, první odvážná „přiznání“ známých osobností, někdy s nádechem bulvárního „skandálního odhalení“; na homosexuály se často hledí medicínsko-psychologicko-psychiatrickou optikou.
3. Homosexuálové-gayové jako komické, šišlající zženštilé postavičky nejčastěji v růžovém, a homosexuální chování jako určitý výstřelek, rozmar či módní záležitost.
4. Homosexuálové jako jednotná, organizovaná skupina, která se aktivně angažuje v boji za svá práva (čímž mohou jít většinové společnosti příkladem a probouzet v ní inspiraci, nebo naopak odpor a pohoršení). Zrovnoprávnění této menšiny je prezentováno jako znak liberalitu a pokroku (zejména v evropském kontextu).
5. Homosexuálové jako normální, krom své sexuální preference ničím se nelišící jedinci, dobře začlenění do společnosti, již mohou obohatit svými specifickými vlastnostmi a vlohami a vypracovat se ve společensky uznávané jedince.

Cíle práce

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak si vlastně česká společnost představuje zástupce homosexuální menšiny, neboť touto otázkou se oficiální průzkumy veřejného mínění příliš nezabývají. Zaměřím se konkrétně na nazírání gayů, kteří jsou ve srovnání s lesbami, transsexuály a dalšími sexuálními menšinami nejvíce viditelní v médiích a představy o nich tudíž budou relativně nejvíce konkretizované. Pokusím se zjistit, zda v očích české veřejnosti existuje „typický gay“, popř. jaká je jeho charakteristika a zda se shoduje s obrazy gayů prezentovanými v médiích, a dále jakou roli hraje počet gayů, které zná jednotlivec osobně a nakolik představa o gayích koreluje s postojem k nim.

¹ Uvedené pořadí jednotlivých modů zobrazování homosexuálů není striktně chronologické, domnívám se, že mohou existovat paralelně vedle sebe a vzájemně se prolínat; na přelomu 80. a 90. let však v české společnosti dominovaly zejména první dva uvedené.

Metody práce

Za účelem zjistit, zda existuje určitý stereotyp v nazírání na gaye, jsem zrealizovala vlastní průzkum formou on-line internetové ankety na serveru Vyplňto.cz. V dotazníku o 20 otázkách byli respondenti tázáni na asociace, které se jim s pojmem homosexuál či gay pojí, na postoje k nim a k zákonu o registrovaném partnerství. Zjišťovala jsem respondentovu představu o tom, co to vlastně homosexualita je a na možné příčiny jejího vzniku. Prostřednictvím baterie otázek s využitím sémantického diferenciatu jsem získala konkrétnější respondentovu představu o charakteristice zástupců gay minority (i přes její heterogenitu, již si uvědomuji já i někteří respondenti) a tu jsem následně porovnávala s respondentovou mírou sociální distance a s jeho postoji k homosexuálům vůbec. Protože daný výzkumný soubor nesplňuje všechna kritéria reprezentativity a jeho výběr probíhal volným šířením hypertextového odkazu na výzkum (celkem odpovědělo 199 respondentů), jsou výsledky mého šetření uváděny v kontextu dalších, reprezentativních výzkumů zabírajících se touto tematikou.

V samostatném, rovněž on-line dotazníku o 29 otázkách byli dotazováni i samotní gayové. Zajímal mě jejich vlastní pohled na to, jací gayové jsou a jaké vlastnosti je nejvíce odlišují od heterosexuální populace, jaké představy o své minoritě považují za největší předsudky a zda se někdy setkali s diskriminací či homofobním chováním vůči své osobě. Ani průzkum mezi gayi nelze brát jako reprezentativní a směrodatný (odpovědělo 56 gay respondentů), ale poskytuje cennou sondu do života této spíše uzavřené komunity. Získaná data z obou anket byla podrobena analýze v programu SPSS.

Doufám, že má práce přinese odpověď na otázku, jak konkrétně jsou homosexuálové v současné době v naší společnosti vnímáni a přispěje tak k četným výzkumům této problematiky.

2. Pojetí homosexuality

„Nejnepřirozenější náhradou soulože jest smilstvo prováděné s osobami téhož pohlaví (homosexualita) a smilstvo se zvířaty. Nejmírnějším stupněm homosexuality jest, spokojí-li se někdo pohledem na osobu milovanou (ovšem stejného pohlaví) buď oblečenou, častěji však svlečenou. Při tom nastává u mužů erekce spojená s ejakulací a nedochází k žádným jiným činům. Vlastní homosexualismus týká se buď mužů, a tu sluje samcолоžstvím (paederastií), anebo žen, kde nazýván jest tribadií. Individua toto provádějící chovají se passivně (muži dávají si vsunovati pyji do řitě), anebo aktivně (opačné jednání).

Příčina spočívá buď ve vyslovených chorobách duševních, nebo ve zhýralosti a vyčerpanosti pohlavní u lidí, kteří vedli po dlouhou dobu spustlý život anebo v dlouho a často prováděné onanii, řidčeji u lidí, kteří z různých obav, anebo z ohledů sociálních nemohou nebo nechťi se ženami dle zákonů přírody obcovati.

Zjevy tyto(...) bývají často následkem onanie a doufám, že vyličení následků, jež prováděním sebeprznění mohou vzniknouti, ostraší mládež i dospělé a že lidé těmito chorobami postižení tím spíše o radu k lékaři se uchýlí a neoddají se nerozumné beznadějnosti, neboť zhojení jest možným i případech velice těžkých, ovšem, jen má-li nemocný důvěru k lékaři a sobě samému a odhodlá-li se k přesnému zachovávání patřičné životosprávy, jež jedině k vytouženému cíli vésti může.“²

Přestože od vydání publikace, která o homosexualitě pojednávala jako o nemoci a nebezpečné úchylce, uplynulo více než 100 let, odkaz těchto pověr je v určitých skupinách naší společnosti stále patrný, v některých jiných částech světa dokonce převažující a posvěcený místní legislativou – viz *Příloha 1*.

Ačkoliv do dnešní doby nebyly příčiny vzniku homosexuality jednoznačně a uspokojivě vědecky vysvětleny, mezi odborníky (a u stále větší části veřejnosti) převládá názor, že jde o jev nezaviněný, vrozený (vzniklý geneticky, nebo během nitroděložního vývoje), kterému se nelze v pozdějším věku „naučit“ (avšak ani odnaučit)³ a který se s určitou frekvencí vyskytuje a vyskytoval napříč staletími a kulturami, ba i mezi zvířaty.

² Slavík, 1907, str. 51-52

³ Je nutné rozlišovat homosexuální chování a vlastní homosexuální orientaci – nemalá část lidí měla v průběhu života alespoň jednu homosexuální zkušenost, ačkoliv se identifikují jako heterosexuálové a žijí jako heterosexuálové, mnozí homosexuálové často i několik let nebo celý život žijí v heterosexuálním partnerství, aniž by to mělo na jejich skutečnou orientaci vliv. Samostatnou kapitolou je tzv. náhražkové sexuální chování ve věznicích, v armádě apod.

2.1. Definice homosexuality

Ve Velkém sociologickém slovníku charakterizuje **Nakonečný** homosexualitu jako „*psychosexuální a kulturní jev sexuální apetence vůči osobám stejného pohlaví, zahrnovaný do rámce sociálních deviací, resp. sociálně patologických jevů. Významní sexuologové 90. let 20. století zdůrazňují komplexnější pojetí homosexuality zahrnující nejen sexuální chování, ale také emotivitu, sociální zájmy, sebeidentifikaci a další postoje.*“⁴ Uvádí, že se pojem homosexuality někdy nesprávně zaměňuje s termíny pederastie (homosexuální vztah mužů a chlapců) a pedofilie (heterosexuální vztah k dětem). Z hlediska sexuologického homosexualita „*patří mezi tzv. sexuální inverze, tj. úchytky sexuálního chování z hlediska jejich zaměření na objekt.*“⁵

Brzek a Pondělíčková uvádějí tuto definici homosexuality: „*Homosexualitou rozumíme (...) sexuální orientaci na osoby stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený, tedy také nezaviněný stav, jenž je charakterizován tím, že nositel tohoto stavu je pohlavně přitahován a vzrušován osobami stejného pohlaví.*“⁶

Výrazu homosexualita užil poprvé maďarský lékař Károly Maria Benkert (píšící pod pseudonymem Kertheny) roku 1869. Tento termín začíná v průběhu následujících desetiletí nahrazovat do té doby obecně užívané označení uranismus, pederastie či sodomie (poslední termín však neoznačoval homosexualitu jako takovou; zahrnoval jakékoliv „nemorální“ sexuální chování, jehož účelem nebylo plození dětí, tedy např. i orální či anální styk, byť heterosexuální, styk se zvířaty aj.).

V současné době se dostávají do popředí nové termíny pro označení sexuálních menšin. „Homosexuála“ stále častěji nahrazuje „gay“, mezi odborníky i návštěvníky internetových stránek homosexuálních komunit se vedou četné diskuze⁷ o tom, zda je korektnější/vhodnější/lepší užívat tvaru „lesba“, nebo „lesbička“ (první zní příliš tvrdě a jaksi vulgárně, druhé je zase příliš zdvořilé). Objevují se rovněž souhrnné termíny označující příslušníky různých sexuálních menšin, např. LGBT nebo LGBTI (lesby, gayové, bisexuálové, transsexuálové a intersexuálové) či „queer“. Samozřejmě paralelně existuje široká škála pejorativních označení homosexuálů.⁸

⁴ Nakonečný: Homosexualita. In: Velký sociologický slovník I., 1996, str. 383-384

⁵ Tamtéž

⁶ Brzek, Pondělíčková, 1992, str. 19

Šlehofer, 2008: Téma: Lesby, nebo lesbičky? (online) <http://www.bengales.cz/zajimavosti/tema-lesby-nebo-lesbicky>.

⁸ Fekeová 2007, příl. 5: „*Bukvice, buzerant, buzík, buzna, čtyřprocentní, gay, gayus, homoděj, homokláda, homouš, hošan, hošánek, hot dog, hulibrk, kuřbuřt, lesba, přihřátec, růžovouček, řiťopich, slečinka, světluška, ten divnej, teplej bratr, teplomet, teplouš, úchyl, vlezprdelka*“

Ouředník, 2005, str. 87-88: „*buzik, buzec, buzuluk, čimelík, teplajzník, homo, buko, bukál, buk, bakingen (-m), hůša, hošan, béčko, bóžiček, bóžik, tetka, tetička, šotouš, hyacint, bukvice (-a), bukvic, pedál, spermohlt, zpátečník, samcoložník, sodoma, Sodoma Viktor, slečinka, zajda, zajoch, drahouš, kobuko, bokuziko, kuřbuřt, hulibrk, bohous, bohoušek, boženka, bóža, filcák, teplák, teplucha, pichna, pytlach, pad'och, ahojda, buzina, bugina, bukva, doprdelel, řiťomil, přímotop, teplotechna, salach, salásek, termoš, termoboj, teplá sojka,*

2.2 Související pojmy

Gay: Homosexuální muž. Tento termín byl v Anglii používán pro homosexuální jedince již ve středověku a znamená „veselý“. Dříve užívaná označení: androfil, uranista, pederast, sodomista. Odborné termíny dle preferovaného věku sexuálních partnerů: pedofilie (děti do 13 let), efebofilie (mladíci 15-20 let), androfilie (dospělí muži), gerontofilie (starci).

Lesba: Homosexuální žena. Tento termín je odvozen od řeckého ostrova Lesbos, na kterém v 7. století př. n. l. působila řecká básnička Sappfó, jejíž tvorba je plná vyznání upřímné citové náklonnosti k jejím žačkám. Pravděpodobně ale nebyla vyhraněnou lesbičkou, vzhledem ke skutečnosti, že byla matkou. Odborné termíny dle preferovaného věku sexuálních partnerek: korofilie (děti), partenofilie (adolescentní dívky), gynekofilie (dospělé ženy), graeofilie (stařeny).

Bisexualita: „Celoživotní, neměnný, subjektem nezapříčiněný a nezvolený stav, v jehož důsledku je jeho nositel, bisexuál, pohlavně vzrušován a přitahován přibližně stejně silně osobami obou pohlaví (muži i ženami).“⁹ Samotní bisexuálové tvrdí, že při výběru partnera není pohlaví to první, co je zajímá, vybírají si spíše podle osobnosti, charakteru a celkové přitažlivosti.

Queer: Ve 20. letech 20. století v USA se tento pojem (angl. divný, teplý, podivný, bizarní, podezřelý) začal používat jako souhrnné hanlivé označení pro gaye, lesby, bisexuály, transsexuály a podobné. Od 80. let svůj pejorativní nádech ztrácí, zčásti proto, že se jej chopili samotní homosexuálové. Novým významem a záměrem slova queer je „osvobodit od tradičního vnímání sexuálních a genderových identit založených na neměnných kategoriích muž/žena, heterosexuální/homosexuální“¹⁰ a integrovat do povědomí společnosti celou škálu variant lidské sexuality. Termínu queer se užívá buď samostatně jako substantiva, nebo jako adjektiva, např. queer parade, queer festival, queer art, v 90. letech začínají vznikat první queer studie a teorie.

Homofobie: „Obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti a může se stát základem pro odmítající, zesměšňující či ubližující chování vůči homosexuálním lidem nebo vůči lidem, u nichž je homosexualita předpokládána.“¹¹ V současné době se termínu homofobie užívá analogicky i pro obdobné postoje ke všem queer jedincům.

ružovej pežot; být homosexuální: bejt z Teplíc, teplej jak žemle, vejfuk, holubičí prdel, žehlička, nahřátej, přihřátej, horkej, žmoulat knoflík, strkat palec do dírky; bisexuál: voboják, vobojživelník, podvobojí, husita, míšenec.“

⁹ 004.cz: *Bisexualita*: (online) <http://www.004.cz/bisexualita>

¹⁰ Mezipatra: *Co je queer?* (online) <http://www.mezipatra.cz/>

¹¹ Smetáčková, Braun, 2009: str. 9

Gaydar: složenina slov gay a radar, jde o schopnost rozeznat gaye na základě intuice anebo určitých vnějších pozorovatelných znaků. Mohou jí být obdařeni i heterosexuálové.

Gender: (angl. rod) Kulturní a sociální stereotypy a očekávání, které se pojí k jednotlivým pohlavím. „*Gender je sociální konstrukt a jako takový se mezi společnostmi liší a lze ho sociálně měnit.*“¹² Gender jedince nemusí být vždy totožný s jeho genetickým pohlavím (nemluvě o případech, kdy nese jedincovo tělo byť částečně pohlavní znaky obou pohlaví) a v takových případech pro společnost vzniká problém, do kterého pohlaví jej „zaškatulkovat“. Vedle dichotomické kategorie pohlaví (muž-žena) tak vzniká mnohem širší škála kategorií genderových zahrnující rozličné variace lidského pohlavního chování a identity. Počet genderů je dán sociálně a teoreticky jich tedy může být nekonečně mnoho.

Transgender: jedinec vymykající se tradiční dichotomické příslušnosti k mužskému, nebo ženskému genderu. Fafejta¹³ uvádí tyto jejich varianty:

- **cross-dresseři** (také označovaní jako transvestité – tento termín je dnes jako původně psychiatrická kategorie odmítán) – ti kteří se oblékají jako opačný gender
- **transsexuálové** – ti, co se cítí být opačným pohlavím, v případě transsexuálů rozlišujeme MtF (male to female) a FtM (female to male) transsexuály – MtF se narodil jako muž, ale cítí se být ženou, u FtM je tomu naopak
- **drag-queens a drag kings** – jedinci, kteří přehnaně prezentují opačný gender. Drag queens si libují v monstórních róbách, které by „normální“ žena na sebe patrně nikdy nevzala.
- **bigendeři** – ti, kteří žijí v opačném genderu, aniž volí operaci na změnu pohlaví, někteří z nich žijí v obou genderech.
- **maskulinní ženy a femininní muži**, kteří se tento fakt nesnaží zakrývat – například vousaté ženy, které se odmítají holit, nebo muži s ženskou postavou
- **lidé různě si upravující tělo tak, aby neslo znaky obou genderů** – třeba muži s umělými nadry (brazilští mužští prostituti, tzv. travestis), ale i kulturistky, „*které překročily pomyslnou čáru toho, co je přijatelné pro vzezření ženského těla.*“¹⁴
- **Gender-blendeři** – ti, kteří míchají generové znaky obou pohlaví, takže nepůsobí ani mužsky, ani žensky
- **Androgynové**, kteří působí mužsky i žensky zároveň

¹² Fafejta, 2004, str. 30, 31

¹³ Fafejta, 2004, str. 49

¹⁴ Tamtéž.

Egodystonní sexuální orientace: Orientace, se kterou se její nositel vnitřně nevyrovnal nebo ji odmítá, což může působit psychické potíže, deprese a vést až k sebevraždě. Tento termín byl již odstraněn z americké klasifikace nemocí DSM-III a DSM-IV, je však obsažen v desáté decennální revizi MKN-10.¹⁵ Může se vyskytovat i u heterosexuálů.

Egosyntonní sexuální orientace: Orientace, se kterou je její nositel vnitřně vyrovnaný a ztotožňuje se s ní. Není považována za zdravotní poruchu.¹⁶

AIDS: Syndrom získané ztráty imunity (Acquired Immunodeficiency Syndrome). Původcem selhání imunitního systému je virus HIV. Tato zatím neléčitelná smrtelná choroba byla zejména v 70-80. letech 20. století spojována s promiskuitním chováním homosexuálů a konzervativně smýšlejícími lidmi chápána jako „boží trest“ za jejich „hříchy“. Je zajímavostí, že původní název této nemoci zněl GRID - Gay Related Immune Deficiency, čili ztráta imunity u gayů, a termínem AIDS byl nahrazen v roce 1982).

Coming out : Vývojový proces, při kterém člověk rozpoznává a uvědomuje si svou emocionální a sexuální náklonnost k osobám stejného pohlaví, přijme svou homosexuální, resp. bisexuální identitu a svěří se s ní jiným lidem; v širším slova smyslu přiznání homosexuální orientace veřejně známou osobou. Termín coming out pochází z anglického spojení „coming out of the closet“, které znamená „vystoupit ze skříně“¹⁷.

D. Stehlíková, I. Procházka a J. Hromada uvádějí dvě hlavní fáze tohoto procesu, jež lze rozdělit do pěti bodů, kterými většinou jedinec postupně prochází a které se mohou prolínat:

1. Zjištění skutečnosti o svém zaměření a její akceptace

- a) precoming out – jedinec si uvědomuje svou odlišnost, ale nedovede ji vyjádřit
- b) vlastní coming out – člověk pojmenuje svou odlišnost. Svou sexuální identitu může zprvu odmítat, ale po čase ji přizná sám sobě a poté i jinému člověku.

2. Uspořádání života v jejím souladu

- c) fáze explorace – navazování prvních sexuálních vztahů a experimentace
- d) fáze partnerství – tvorba trvalejších sexuálních a partnerských vztahů odpovídajícím celkovým citovým potřebám jedince
- e) fáze integrace – dotvoření hodnot, upevnění role jedince ve vnějším světě, integrace osobnosti¹⁸

¹⁵ Janošová, 2000, str. 24

¹⁶ Procházka, 2002, str. 27

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Stehlíková, Procházka, Hromada, 1995: str. 17

2.3. Zastoupení sexuálních menšin v populaci

2.3.1 Podíl gayů a lesbiček

Ačkoliv se předpokládá, že zastoupení osob s homosexuální orientací je ve všech společnostech stejné (Whitam, 1983),¹⁹ co se týče konkrétních údajů, docházejí různí výzkumníci ke značně se odlišujícím závěrům. Obecně nejrozšířenější předpoklad 4% zastoupení gayů vychází z výzkumů sexuálního chování americké populace Alfreda Kinseyho, publikovaných pod názvy *Sexuální chování muže* (1948) a *Sexuální chování ženy* (1953). Tyto výzkumy byly realizovány na úctyhodném vzorku více než 10 000 amerických mužů a žen, nicméně dodnes se vedou spory o jejich validitě a reprezentativitě.

Kinsey (1948)²⁰ uvádí, že 48% amerických mužů přiznalo alespoň jeden homosexuální kontakt v životě, přičemž 37% s orgasmem. Přibližně třetina amerických mužů měla epizodický nebo krátkodobý homosexuální poměr. 25% mužů ve věku od 16 do 55 let mělo zkušenost s několika homosexuálními styky. 18% mělo alespoň po dobu 3 let přibližně stejný počet homo- a heterosexuálních kontaktů. 10% mužů v průběhu této doby (3 roky a více) byli výlučně homosexuální. Kinsey odhadoval, že výlučně homosexuální v průběhu celého života jsou **4%** amerických mužů. Ohledně sexuálního chování žen **Kinsey (1953)**²¹ uvádí: 28% dotázaných žen přiznalo, že alespoň jednou prožívaly erotické city vůči jiné ženě, 19% žen starších 40 let mělo alespoň jeden faktický homosexuální pohlavní styk, přičemž 12% s orgasmem. Výlučně homosexuální život vedlo **1%** žen. Spolehlivý odhad výskytu homosexuality u žen je složitější než u mužů, lesbická orientace se může skrývat za sexuálními poruchami či frigiditou a často také ustoupí před mateřským pudem.

Neméně problematické je určení podílu homosexuálně zaměřených osob u mládeže, neboť v době dospívání se sexuální orientace teprve utváří (resp. upevňuje, vycházíme-li z předpokladu, že je vrozená). V tomto období dochází rovněž k různým experimentům a je velice těžké určit, zda náhodné stejnopohlavní sexuální zkušenosti odpovídají skutečnému zaměření jejich aktérů, mnohé z nich mohou být zapříčiněny pouhou zvědavostí či s komplikovanou možností navázat vztah s opačným pohlavím (např. v prostředí dívčích/chlapeckých internátů, na vojně apod.). **Ku a spol. (1992)**²² zjistili, že výlučně nebo spíše homosexuálními se cítí být pouze **0,5%** mužů ve věku od 15 do 19 let, oproti tomu **Deisher (1989)**²³ tvrdí, že převážně či exkluzivně homosexuálních je až **10%** mladých mužů ve věku do 20 let. (Podrobnější informace o výzkumných souborech bohužel zdroj neuvádí.)

¹⁹ Whitam, 1983: cit. dle: Stehlíková, Procházka, Hromada, 1995, str. 12

²⁰ Kinsey, 1948: cit. dle: Tamtéž

²¹ Kinsey, 1953: cit. dle: Tamtéž

²² Ku a spol., 1992, cit dle: Tamtéž

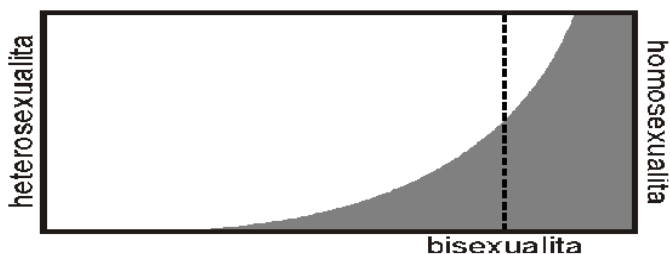
²³ Deisher, 1989: cit. dle: Tamtéž

Výzkumy četnosti homosexuálně orientovaných osob v české společnosti z první poloviny 90. let vykazují oproti Kinseyho závěrům poněkud nižší hodnoty, což bývá vysvětlováno nízkou tolerancí k homosexuálům v dobách komunismu, krátkodobé existenci gay a lesbických hnutí a nízkou mírou společenské osvěty. Weiss a spol. (1994)²⁴ uvádějí, že pouze **0,4%** mužů a **0,3%** žen u reprezentativního českého souboru odpovědělo kladně na otázku, zda se cítí být homosexuálně orientováni, svou sexuální orientací si pak není jisto 1,4% mužů a 2,0% žen. Opakované výzkumy této problematiky z následujícího desetiletí pak vykazují hodnoty dvojnásobné,²⁵ což s nejvyšší pravděpodobností neznačí skokový nárůst podílu této menšiny v populaci, ale spíše to, že čeští homosexuálové pocítují zlepšení společenského klimatu vůči své minoritě a nebojí se ke své orientaci přihlásit (alespoň ne v takové míře jako před deseti a více lety) a častěji než dřív jsou ochotni se se svou menšinovou orientací identifikovat.

2.3.2. Podíl bisexuálů

Vymezení bisexuality je značně nejednoznačné. Podle některých fakticky neexistuje, jedná se pouze o dosud nepřijatou a potlačovanou homosexualitu, podle jiných, např. dle Sigmunda Freuda, má v sobě určité, silnější či slabší homosexuální dispozice každý a bisexualita je tak pouze označením bodu na škále heterosexualita – homosexualita, ve kterém jsou tyto tendence vyrovnány (viz *Ilustrace 1*). Tezi o biologickém zahrnutí mužského i ženského pohlaví v lidské bytosti podporuje fakt, že „základy obou pohlaví jsou v každém lidském zárodku dobře patrné až do třetího měsíce nitroděložního vývoje a teprve poté nabývá zřetelné povahy pohlaví chromozomálně určené a základy druhého pohlaví jsou potlačeny.“²⁶

Ilustrace 1: Rozložení heterosexuality, bisexuality a homosexuality v populaci

Zdroj: 004.cz: Sexuální chování. (online) <http://www.004.cz/sexualni-chovani>, 13.7.2005, cit. 15.5.2010

²⁴ Weiss a spol., 1994: cit. dle: Stehlíková, Procházka, Hromada, 1995: str. 12

²⁵ Procházka, 2008: *Ani odborníci se neshodnou, kolik je v populaci homosexuálů.* (online) iDnes.cz, 14.7.2008

²⁶ 004.cz: *Bisexualita.* (online) <http://www.004.cz/bisexualita>

Na tento model *Ilustrace 1* je možno aplikovat **Kinseyho sedmibodovou škálu** heterosexuality-homosexuality:²⁷

1. výlučně heterosexuální bez jakýchkoliv homosexuálních tendencí
2. převážně heterosexuální, jenom výjimečně homosexuální
3. převážně heterosexuální, s výraznějšími homosexuálními tendencemi
4. stejně homosexuální a heterosexuální
5. převážně homosexuální, s výraznějšími heterosexuálními tendencemi
6. převážně homosexuální, ale výjimečně i heterosexuální
7. výhradně homosexuální

Sexuální orientace, identifikace a chování

Možnost spolehlivě odhadnout podíl sexuálních menšin ve společnosti komplikuje fakt, že se jedinec se svou skutečnou sexuální orientací nemusí identifikovat a jeho sexuální chování nemusí jeho skutečné orientaci odpovídat. Jak píše Brzek a Pondělíčková: „*Známe lidi, ať již heterosexuálně, nebo homosexuálně orientované, kteří se jakéhokoli sexuálního chování z nějakých důvodů zdržují. Naopak známe osoby, které jsou jednoznačně heterosexuálně orientované, a přesto se v některém období života chovaly výlučně homosexuálně nebo bisexuálně. Známe také úplně vyhraněné homosexuály, tedy výlučně homosexuálně cítící osoby, které se po nějaký úsek života nebo dokonce po celý život chovaly výlučně heterosexuálně.*“²⁸

V *Tabulce 1* uvádím odhady četností hetero-, homo- a bisexuální orientace, identifikace a chování dle sexuologa Ivo Procházky. V odhadech počtu homosexuálně zaměřených osob v populaci vychází z Kinseyho (4%), co se týče bisexualit, kloní se k názoru, že jde o jev velmi vzácný (méně než 1%), ale bisexuální chování (ať už nárazové či pravidelné) je vlastní celým 8% populace.

Tabulka 1: Odhady četnosti jevů v populaci:

	orientace	Identifikace	chování
Heterosexuální	96%	95-97%	90%
Homosexuální	4%	2-3%	1-2%
Bisexuální	< 1%	1%	8%

Zdroj: Procházka, 2002: Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami se. Brno: STUD Brno, str. 5

²⁷ Kinsey, 1948: cit dle: Stehlíková, Procházka, Hromada, 1995: str. 11

²⁸ Brzek, Pondělíčková, 1992: str. 20

2.4 Teorie vzniku homosexuality

Jak již bylo řečeno v Úvodu, vznik homosexuality zatím nebyl jednoznačně a uspokojivě vysvětlen. Mnohé dříve zastávané teorie jsou dnes již opuštěny (např. teorie svedení dospívajícího chlapce jiným mužem), platnost jiných hypotéz je empiricky střídavě potvrzována a vyvracena, další teorie a hypotézy jsou teprve testovány. Ivo Procházka dělí ve svém referátu *Novinky v biologické podmíněnosti sexuální orientace*²⁹ teorie vzniku homosexuality na:

1. **teorie biologické podmíněnosti**, ke kterým se dnes přiklání nejen „většina lékařů, ale stále více i česká veřejnost.“ Přestože dosud neznáme všechny mechanismy, máme dostatek indicií, které pro tyto teorie svědčí. Tyto teorie podporují dle Procházky studie:
 - a) **genetické** (dvojčecí, častější výskyt u bratrů, častější výskyt homosexuálů ze strany matek a Hamerova zmíněná studie o tzv. genu homosexuality na úseku 28q X chromozomu)
 - b) **neuroanatomické** (Schwaab, Le Vay),
 - c) **prenatálních hormonů** (Dörner),
 - d) **imunologické** (častější výskyt homosexuality u nejmladších sourozenců, kteří mají starší bratry, v důsledku imunosensitivity matek) a některé častější rozdíly v psychofyziologických charakteristikách (častější leváctví, verbální schopnosti, horší prostorová představivost a nižší agresivita u homosexuálních mužů).
2. **sociálně-konstruktivistický model**, který je podle Procházky bližší spíše sociologům, pracovníkům gender studií a ostatním společenským vědám. Jeho těžištěm však není snaha vysvětlit původ sexuální orientace, ale spíše popsat formování identifikace a její sociální projevy ve vztahu ke kulturně-sociálnímu prostředí, ve kterém se jedinec nachází.
3. **psychogenní teorie**, které byly ještě před několika desítkami let upřednostňovány, avšak „nikdy nepředložily jednoznačné důkazy, které by identifikovaly prokazatelně faktory přispívající k vytváření sexuální orientace.“ Jako výjimku z posledních let, která stojí za zmínku, uvádí teorii Daryla J. Bema: *Exotic Becomes Erotic* (2000).³⁰

²⁹ Procházka, 2006

³⁰ „Bem uznává roli biologických faktorů, ale spíše při vzniku nekonformního chování v dětství (sissy boys a tomboys se současným heterosociálním chováním). V důsledku známého Westermarckova efektu (tj. skutečnosti, že pro normálního, zdravého muže je sexuálně nepřitažlivá žena, se kterou prožil její útlé dětství – pozn. aut.) pak pro tyto jedince osoby opačného pohlaví, s nimiž jsou v denním kontaktu, ztrácejí erotickou přitažlivost. Naopak ji rozvíjí k osobám pohlaví stejného. Ani tato teorie však nemůže jednoznačně vysvětlit vznik homosexuální orientace. V našem souboru 194 homosexuálních mužů se totiž retrospektivně označilo za spíše či určitě se heterosociálně chovající v dětství 52 % a za homosociálně se chovající 35% (Procházka, 2000).“ Zdroj tentýž.

Bohužel nejsem odborník, co se týče genetiky či lékařských věd, a nemohu tedy platnost výše uvedených teorií posoudit. I samotný Procházka však přiznává, že studie podporující teorie biologické podmíněnosti jsou toliko indiciemi, jež však samotné mechanismy vzniku homosexuality nevysvětlují.

Také mému přesvědčení je nejbližší teorie, že dispozice k homosexuální orientaci jsou vrozené, pravděpodobně geneticky podmíněné. Tato podmíněnost však dle mého názoru nemusí zcela vylučovat vlivy výchovy, traumatických událostí či po generace předávaných naučených vzorců chování v daném rodě.³¹ Naopak, mohou spolu jít ruku v ruce a vzájemně se ovlivňovat – tuto hypotézu podporuje objevení tzv. „*Fantomového efektu DNA*“ ruskými vědci P. Garjajeva a V. Poponina³² nebo experiment amerických výzkumníků C. Reina a R. McCratyho,³³ kteří prokázali vliv působení lidských emocí na tvar DNA.

Tyto objevy mohou být dle mého názoru mostem mezi Procházkou nastíněnými teoriemi genetické podmíněnosti a teoriemi psychogenními, pokud seriózní a nezávislé vědecké studie hypotézu o ovlivnění informace DNA psychickými hnutími potvrdí.

³¹ Kazuistiky narušení této přirozené rovnováhy mužského a ženského elementu v rodině jsou podrobně rozpracovány v knize Chvály a Trapkové *Rodinná terapie a teorie jin-jangu*, 2008.

³² Experiment spočíval v tom, že ve speciálně navrženém válci bylo nejprve vytvořeno vakuum. Válec však nezůstal zcela prázdný, zůstaly v něm fotony – částice, ze kterých je dle kvantové fyziky stvořen náš svět. Fotony byly ve válci volně rozptýlené. Poté byla do válce umístěna molekula DNA. Fotony se v její přítomnosti seskupily do pravidelných formací, což dokládá, že DNA má přímý vliv na kvantový materiál, ze kterého je stvořen okolní svět. Poté byla DNA z válce opět vyňata a vědci předpokládali, že se fotony vrátí opět do svého původního, neuspořádaného stavu. K jejich obrovskému překvapení však fotony svou formaci zachovaly i po vyjmutí DNA z nádoby, což dokládá, že máme přímý vliv na svět kolem nás.

Zdroj: Doktorka.cz: *Naše DNA ovlivňuje svět kolem sebe*:

(online) <http://duchovno.doktorka.cz/nase-dna-ovlivnuje-svet-kolem-sebe/>

³³ Doktorka.cz: *Lidská emoce může změnit tvar DNA*.

(online) <http://duchovno.doktorka.cz/lidska-emoce-muze-zmenit-tvar-dna/>

3. Homosexuálové a česká společnost

3.1 Homosexuálové a legislativa

Stehlíková, Procházka a Hromada ve své studii z roku 1995 uvádějí, že „vytváření celospolečenských postojů k menšinám je komplikovaným a dlouhodobým procesem ovlivňování společenského vědomí. Podstatně se při něm uplatňují ideologické a religiózní aspekty, právní a medicínské postavení menšiny, vlastní osobní zkušenosti většiny s menšinovým jevem (vizibilita), prezentace a popularizace odborných znalostí a zkušeností a také celkové liberální či konzervativní ladění ve společnosti.“³⁴ Po právní stránce považují postavení homosexuálů v České republice za „poměrně uspokojivé.“

Skutečně, jen v posledním půl století se v naší společnosti změnilo mnohé: v roce 1961 byla zásluhou sexuologů Kurta Freunda a Karla Nedomy zrušena všeobecná trestnost homosexuálního jednání (dříve než např. v Německu či Velké Británii) a padl ideologický režim, který „omezoval informovanost, zabraňoval sdružování gayů, a tím podstatně znemožňoval vizibilitu homosexuality, takže pro mnoho lidí tento jev prakticky neexistoval. Cenzorské zásahy státu zakazovaly otevřené publikování o homosexualitě v běžných médiích, v první polovině osmdesátých let byly zakázány seznamovací inzeráty hledající osobu stejného pohlaví. Tento zákaz byl koncem osmdesátých let díky aktivistům vznikajícího gay hnutí zrušen.“³⁵ O homosexualitě u nás média začala poprvé otevřeně informovat až v roce 1987 v souvislosti s virem HIV a nemocí AIDS a nutností jejich prevence.

V roce 1990 u nás byla zrušena trestnost homosexuálních styků s nezletilými staršími 15 let (čímž byla definitivně opuštěna dříve zastávaná „teorie svedení“³⁶) a po právní stránce se tedy staly rovnoprávnými styky heterosexuálním. Počátkem 90. let byly rovněž oficiálně zrušeny seznamy homosexuálních osob, které si pořizovala StB pro případ jejich možného vydírání, a konečně, k 1.7.2006 vešel v České republice v platnost zákon o registrovaném partnerství osob s homosexuální orientací, o jehož uzákonění usilovala gay a lesbická hnutí (jmenovitě SOHO, Sdružení osob homosexuálně orientovaných, v čele s Jiřím Hromadou) nepřetržitě od roku 1992.³⁷ Schvalování tohoto zákona bylo provázeno vlnou bouřlivých diskuzí a emocí napříč celou českou společností. Jak příznivci, tak odpůrci registrovaného partnerství (dále jen RP) uváděli mnohé argumenty, z nich některé lze zformulovat zhruba takto (viz následující stranu):

³⁴ Stehlíková, Procházka, Hromada, str. 14-16

³⁵ Tamtéž

³⁶ Přesvědčení, že homosexuálem se jedinec stane na základě osobního zkušení homosexuálního styku.

³⁷ Průběh legislativního procesu viz *Příloha 2*

3.2 Zákon o registrovaném partnerství (RP)

Argumenty proti RP:

- Uzákonění RP ohrožuje samý základ naší společnosti a kultury. Staví tyto svazky na rovinu rodiny, jež je posvátná a jejímž úkolem je především reprodukce.
- Přijetí RP otevírá možnost uzákonit v budoucnosti též adopci dětí partnery stejného pohlaví, což je pro instituci rodiny velice ohrožující a není jisté, jaký vliv by měla výchova stejnopohlavními „rodiči“ na vývoj dítěte.
- Stát nemá z RP žádný užitek.
- Dochází k pozitivní diskriminaci jedné skupiny osob na úkor zbytku společnosti. Není důvod přiznávat jakékoliv menšině nějaká zvláštní práva, práva mají mít všichni stejná.
- Mnohé proklamované výhody těchto svazků jsou řešitelné stávajícími právními úpravami, není třeba schvalovat zvláštní zákon.
- Zákon je v podstatě diskriminující, narušuje právo na soukromí – např. tím, že je informace o uzavření (ale i o zániku) registrovaného partnerství uvedena v občanském průkazu jedince.
- Zákon obsahuje mnohé formální nedostatky, mimo jiné neukládá partnerům na rozdíl do manželů žádné vzájemné povinnosti.

Argumenty pro RP:

- „*Nikomu neuškodí, někomu pomůže.*“ (heslo kampaně Gay Iniciativy)
- Zákon o RP je právní oporou této menšiny a napomůže její rehabilitaci v očích veřejnosti a jejímu lepšímu začlenění do společnosti.
- Zjednodušení majetkově-právních záležitostí gayů a lesbiček.
- I homosexuálové mají také právo na stvrzení svého vztahu před zákonem.
- Přijetí RP by mohlo otevřít cestu ke kýženému uzákonění adopcí pro gay a lesbické páry, které již v praxi stejně vychovávají své děti ze svých předešlých heterosexuálních vztahů. Navíc se tím odstraní legislativní absurdita, kdy je adopce homosexuálním žadatelům umožněna, pokud neuzavřou registrované partnerství.
- Instituci rodiny tento zákon neohroží, naopak, sníží se počet homosexuálů, kteří pod nátlakem společnosti zakládají rodiny nefunkční.
- Uzákonění RP dokazuje, že Česká republika patří k liberálním a pokrokovým zemím světa.

3.2.1. Charakteristika zákona o RP

Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů vyšel pod číslem 115/2006 Sb., v částce 38/2006 Sbírky zákonů ze dne 3.4.2006.³⁸ Parlament ČR ve svém usnesení ze dne 26.1.2006 charakterizuje registrované partnerství jako „*trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem (dále jen "partnerství")*“ (§ 1 odst. 1). Partnerství vzniká projevem svobodné vůle dvou osob stejného pohlaví vstoupit spolu do partnerství činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení tohoto rozhodnutí na příslušném matričním úřadě (§ 2 odst. 1) a zaniká smrtí jednoho z partnerů nebo zrušením rozhodnutím soudu (§ 14). Informace o uzavření i o zániku partnerství je uvedena v občanském průkazu partnerů.

Oběma partnerům zákon přiznává stejná práva i povinnosti a oprávnění „*zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak*“ (§ 8 odst. 1). Dále ukládá partnerům vzájemnou vyživovací povinnost (§ 10 odst. 1). V případě zániku partnerství má bývalý partner, který není schopen se sám živit, právo žádat od bývalého partnera přiměřené výživné (§ 11 odst. 1).

Zákon dále praví, že uzavření partnerství nebrání partnerovi ve vykonávání jeho rodičovské povinnosti ani ve svěření vlastního dítěte do jeho výchovy (§ 13 odst. 1), jako rodič je však povinen „*zajistit vývoj dítěte a důsledně chránit jeho zájmy při použití přiměřených výchovných prostředků, tak aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a ohroženo jeho zdraví a tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj*“ (tamtéž). Tyto povinnosti se vztahují i na partnera rodiče dítěte, žijí-li ve společné domácnosti (§ 13 odst. 3).

3.2.2. Registrované partnerství jako cesta k adopcím homosexuálními páry?

Trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte (§ 13 odst. 2). Tím vzniká určitý legislativní paradox, jelikož platný zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, krom společné adopce manžely umožňuje i adopci individuální, a to bez ohledu na sexuální orientaci žadatele a bez ohledu na to, zda žije, či nežije s partnerem stejného pohlaví v jedné domácnosti.³⁹ Nemožnost adoptovat dítě po uzavření registrovaného partnerství považují zástupci homosexuální menšiny i odborné veřejnosti za diskriminaci, nehledě na to, že uzavření partnerství by mělo adoptovanému dítěti poskytnout záruku stabilnějšího a láskyplnějšího zázemí než výchova samotným jednotlivcem.

Již necelé dva roky po uvedení zákona o registrovaném partnerství (RP) v platnost byl proto vypracován na podnět tehdejší ministryně pro menšiny a lidská práva Džamily Stehlíkové (SZ) první

³⁸ pPlné znění zákona: Sagit.cz (online) <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb06115>

³⁹ Jako základní ustanovení pro umožnění adopce udává § 64 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, pouze: „*Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti.*“ Wintr, 2009: str. 1

návrh na novelizaci zákona o RP obsahující i úpravu dalších stávajících norem.⁴⁰ Kromě uzákonění výše uvedené možnosti adoptovat dítě registrovanými partnery a přisvojit si dítě svého partnera by měla dle návrhu nově dostat možnost podstoupit umělé oplodnění kterákoliv žena, tedy i lesbická (stávající legislativa jej umožňuje pouze ženám s partnerem). Dále by se měl definovat a ustanovit pojem společného jmění, společného nájmu bytu a pozůstalostního důchodu partnerů. Tyto právní úpravy by dle slov Jiřího Hromady, gay aktivisty a poradce tehdejší ministryně Stehlíkové, pomohly postavení homosexuálů v české společnosti „zrovnoprávnit stoprocentně“.⁴¹ K uzákonění registrovaných partnerství a možnosti adoptovat dítě a právní podpoře lidí, kteří změnili své pohlaví, vyzvala dne 29.4.2010 i Rada Evropy.⁴²

Já osobně nejsem přesvědčena o tom, že homosexuální orientace a život v registrovaném partnerství jsou skutečnosti zabraňující jedinci být dobrým vzorem a vychovatelem osvojeného dítěte, tyto skutečnosti dle mého názoru narušují schopnost jedince vytvořit dítěti láskyplné a harmonické prostředí ani důslednost v dodržování určitých pravidel a řádu. Pro dítě je určitě lepší vyrůstat s jedním pěstounem či s jeho partnerem (byť homosexuálním) než v prostředí dětského domova. Tam mu chybí prostředí rodinné intimity a možnost pozorovat, jakým způsobem spolu rodiče/partneři komunikují, jak si projevují vzájemnou náklonnost, ale také jak spolu řeší případná nedorozumění a konflikty. čímž je dítě handicapováno v utváření svých pozdějších partnerských vztahů.⁴³

Pokud homosexuální partneři prokážou, že jsou dítěti schopni zajistit takto harmonické a fungující prostředí, není podle mě zákonný důvod, proč jim adopci v adopci bránit. Často užívaný argument proti homosexuálním adopcím, že takový pár nemůže dítěti zajistit ideálu odpovídající vzory mužského a ženského chování, je sice obtížně vyvratitelný⁴⁴, avšak tuto podmínku nemohou splnit ani rodiče- samoživitelé⁴⁵ a přesto o jejich výchovných schopnostech nikdo nepochybuje,⁴⁶ k určitému znevýhodnění na základě sexuální orientace tedy zřejmě dochází.

Přesto si myslím, že by měly být v otázce adopcí dětí upřednostňovány před žadateli homosexuálními páry heterosexuální, pakliže budou vykazovat stejné kvality. V každém případě by se však měl zlepšit český systém sociální péče, aby děti v dětských domovech končilo co nejméně.

⁴⁰ Lidovky.cz: *Adopce dětí homosexuálům?* (online) 26.2.2008

⁴¹ Tamtéž

⁴² 004.cz: *Rada Evropy vyzývá státy k uznání svazků homosexuálů.* (online) 2.5.2010

⁴³ Matějček (1996) udává, že muži vyrůstající v dětských domovech (DD) „mohli ve vychovatelkách sotva najít ženu, která by je měla ráda vsutku „mateřsky“ a bezvýhradně. Muži z DD jsou tedy zřejmě častěji neschopni citové odezvy, proto zůstávají více svobodní, více se rozvádějí apod.“ cit. dle: Purková, 2009

⁴⁴ Nicméně „ze srovnání 21 amerických výzkumů v roce 2003 vyplynulo, že děti gay a lesbických párů jsou psychicky odolnější, tolerantnější k okolí a daleko svobodněji překračují tradiční genderové role. Vliv homosexuálních rodičů na jejich vlastní sexualitu ani na jejich rodičovské schopnosti samozřejmě nebyl zjištěn, jako není zjištěn vliv heterosexuality rodičů na homosexualitu jejich synů a dcer. Jediným skutečným problémem je postoj okolí.“ Šimůnková, 2010.

⁴⁵ Dle aktuálních statistik vyrůstá pouze s jedním rodičem téměř každé páté české dítě! Šťastná, 2009, str. 19

⁴⁶ Je otázkou, nakolik a zda vůbec podmínku předávání „správných“ mužských a ženských vzorů splňují manželství emancipovaných, dominantních žen a plachých, submisivních mužů.

3.2.3 Statistika počtu dosud uzavřených registrovaných partnerství v ČR

Již během prvního měsíce platnosti zákona využilo možnost vstoupit do partnerství 49 gay a lesbických párů. K 31.12.2009 RP uzavřelo 917 párů,⁴⁷ z toho 643 mužských a 274 ženských. Z tohoto počtu svazek oficiálně ukončilo jen 34 dvojic,⁴⁸ z toho 17 lesbických, což činí 4% zaniklých partnerství. Zda jsou registrovaná partnerství ve srovnání s manželstvími, jejichž rozvodovost se v ČR dlouhodobě pohybuje na hranici 50%,⁴⁹ svazky relativně stářejší, nelze pro velice krátkou existenci této instituce tvrdit. Lze předpokládat, že zejména první vlnu zaregistrovaných partnerství tvořili páry, které na tuto možnost dlouho čekali, které spolu dlouhodobě žijí a jejichž vztah je jich prověřen. Zda a jakou měrou se statistiky zaniklých RP po pár letech přiblíží k hodnotám rozvodovosti, ukáže čas.

Podrobnější informace o uzavřených RP v jednotlivých letech a krajích v ČR poskytuje statistika, uveřejněná 11. září 2009 na internetovém serveru Novinky.cz.⁵⁰

Tabulka 2: Celkový počet registrovaných partnerství v jednotlivých krajích v ČR v období od 1.7. 2006 do 31.8.2009 (v závorce podíl lesbických partnerství)

Kraj	2006	2007	2008	2009	Celkem
Praha	81 (16)	79 (24)	74 (14)	48 (12)	282 (66)
Středočeský	26 (6)	26 (11)	20 (4)	15 (5)	87 (26)
Jihočeský	3 (-)	12 (5)	11 (5)	3 (-)	29 (10)
Plzeňský	9 (2)	6 (2)	8 (3)	8 (4)	31 (11)
Karlovarský	2 (1)	8 (1)	13 (5)	5 (-)	28 (7)
Ústecký	23 (7)	24 (6)	18 (6)	9 (3)	74 (22)
Liberecký	8 (2)	17 (4)	7 (3)	11 (6)	43 (15)
Královéhradecký	11 (3)	6 (4)	7 (4)	1 (-)	25 (11)
Pardubický	5 (2)	11 (3)	7 (3)	-	23 (8)
Vysočina	5 (-)	2 (1)	4 (1)	-	11 (2)
Jihomoravský	23 (4)	27 (6)	26 (9)	12 (8)	88 (27)
Olomoucký	7 (3)	12 (2)	10 (2)	6 (4)	35 (11)
Moravskoslezský	25 (11)	20 (7)	18 (6)	10 (3)	73 (27)
Zlínský	7 (1)	2 (-)	2 (1)	1	12 (3)
Celkem	235 (58)	252 (76)	225 (66)	129 (45)	841 (245)

Zdroj: Mach, J.: *Registrované partnerství v Česku uzavřelo už přes 1 600 homosexuálů*. Novinky.cz <http://www.novinky.cz/domaci/178697-registrovane-partnerstvi-v-cesku-uzavrelo-uz-pres-1-600-homosexualu.html>. [online] 11.9.2009, cit 3.5.2010.

⁴⁷ Šlehofer (2010): Statistika registrovaného partnerství. (online) elnadrhou.cz, 6.1.2010

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ ČSÚ: *Rozvodovost*. (k roku 2008) (online) <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> 15.1.2010.

⁵⁰ Mach: *Registrované partnerství v Česku uzavřelo už přes 1 600 homosexuálů*. (online) Novinky.cz, 11.9.2009

Na první pohled je zřejmé, že muži mají o uzavírání RP více než třikrát větší zájem než ženy. Největší boom zaznamenaly matriky hned v prvním pololetí roku 2006, kdy se zákon dostal v platnost. Za oficiální partnery bylo tehdy po mnohaletém čekání a usilování o tuto možnost uznáno 177 párů mužů a 58 párů žen. Za celý následující rok byl tento počet překonán sotva o dvacet uzavřených partnerství, v roce 2008 jich bylo o deset méně, v roce 2009 (i po připočtení doplněných údajů za tento rok) dokonce o dvacet méně – rovných 205⁵¹.

Největší zájem o uzavření RP je v Praze, kde žije nejvíce osob s homosexuálním zaměřením. V tomto regionu jsou také nejčastěji uzavírána partnerství s osobou jiné národnosti. Dle dostupných údajů do 30.6.2008 bylo „mezinárodních“ RP uzavřeno jenom v Praze 25, v celém zbytku republiky potom 33. Nejčastěji RP v ČR uzavírali občané Slovenska (12), USA (7), Kanady (5), Ukrajiny (4) a Rakouska (3), dále Polska, Německa, Itálie, Velké Británie, Brazílie, Ázerbájdžánu a Ruska (po 2 partnerstvích) a po 1 partnerství občané Francie, Irska, Nizozemska, Izraele, Makedonie, Arménie, Moldavska, Kazachstánu, Kuby, Mexika, Kolumbie, Trinidadu a Tobaga a Tchaj-wanu. Z celkového počtu uzavřených RP tvořily svazky osob jiných národností 10%.⁵²

Homosexuální partneři se často „*nespokojují s neosobním prostředím kanceláří úřadů*“⁵³, naopak pojmají akt uzavření registrovaného partnerství slavnostně a v duchu heterosexuálních sňatků, často se „berou“ na honosnějších atraktivnějších lokalitách. Velká mediální pozornost provázela např. obřad uzavření partnerství známého páru zpěváka Pavla Vítka a manažera Janise Sidovského, kteří si „řekli své ano“ s velkou pompou na hradě Karlštejn 3.7.2007, tedy pouhé 2 dny po uvedení této možnosti v platnost. Zde si dovolím malou osobní vsuvku, neboť jsem sama měla tu čest se jedné takové gay „svatby“ zúčastnit. Konala se v roce 2007 v Praze na Staroměstské radnici a od běžného svatebního obřadu se co se týče rituálů (Svatební pochod Mendelssohna-Bartholdyho, výměna prstýnků, „novopartnerský“ polibek, házení rýže, rozbíjení a zametání talíře atd.) ničím nelišila. Nutno dodat, že když dva elegantní mladí ženichové v bílých fracích vystoupili branou radnice na prostranství před ní, právě odbíjejícímu orloji věnoval pozornost jen zlomek nastoupených turistů: mnozí z nich mým přátelům aplaudovali a blahopřáli. Jejich partnerství stále trvá.

⁵¹ Šlehofer (2010): Statistika registrovaného partnerství. (online) elnadrhou.cz, 6.1.2010

⁵² Gay iniciativa: *Dva roky registrovaného partnerství v ČR*. (online) <http://iniciativa.cz/www/index.php/?page=clanek&id=1534>, datum neuvedeno

⁵³ Tamtéž

4. Výzkumy veřejného mínění

4.1 Tuček a Holub (1994)

Často citovaným výzkumem postojů české (resp. československé) společnosti k homosexuálům je studie Tučka a Holuba z roku 1994,⁵⁴ jejíž výsledky porovnávali s údaji získanými v roce 1988. Dle tohoto výzkumu v roce 1994:

2% respondentů vnímala homosexualitu jednoznačně negativně.

2% respondentů požadovala její trestnost (v roce 1988 11%).

6% respondentů považovalo homosexualitu za škodlivou úchylku či deviaci (v roce 1988 23%).

43% respondentů vnímalo homosexualitu jako zdravotní poruchu či nemoc.

60% respondentů souhlasilo s prosazením legalizace registrovaného partnerství.

3/4 respondentů souhlasily s existencí gayklubů (v roce 1988 pouze 1/4 respondentů).

V mezidobí let 1988 až 1994 se však nezvýšil počet lidí, kteří by ve svém okolí znali nějakého gaye či lesbičku, z čehož lze usuzovat, že „homosexualita s sebou dosud nese jisté sociální stigma, protože coming out velkého počtu takto zaměřených lidí stále probíhá s vědomím pouze jejich nejbližšího sociálního okolí.“⁵⁵

4.2 Weiss a kol. (1999)

V rámci průzkumu sexuálního chování občanů ČR (Weiss a kol., 1999) byl na zkoumaném souboru (862 žen a 854 mužů) potvrzen vliv následujících faktorů na postoj k homosexualitě:

1. Faktor vzdělání: „Vzdělanější lidé častěji akceptují homosexualitu jako variantu lidského chování nebo jako neškodnou odchylku. Faktor vzdělání hraje větší roli u mužů než u žen.“⁵⁶

2. Faktor věku: Respondenti starší 60 let relativně častěji „požadují trestnost homosexuality nebo se obávají jejího škodlivého vlivu na mládež. Nejliberálnější jsou postoje u respondentů ve věku 30-44 a hladina liberálního hodnocení s narůstajícím věkem klesá.“⁵⁷

3. Faktor náboženského vyznání: „Religiozita je silným diskriminujícím ukazatelem. U věřících respondentů se dále zvyrazňují rozdíly mezi pohlavími.“⁵⁸ Věřící muži zaujímají k homosexualitě spíše postoje represivní, žádají její trestnost či se obávají vlivu na mládež, zatímco věřící ženy vyjadřují tendence homosexualitu spíše medicinizovat.

4. Faktor místa bydliště: Tento faktor se ve srovnání s ostatními jeví jako nejméně diskriminující, pouze ženy z větších sídel vykazovaly liberálnější postoje.

⁵⁴ Tuček a Holub (1994), cit. dle Kaňka, 2000, údaje o výzkumném vzorku a reprezentativitě zdroj neuvádí.

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ Weiss a kol. (1999), cit. dle Kaňka, 2000, údaje o reprezentativitě výzkumu zdroj neuvádí.

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

4. 3 Centrum pro výzkum veřejného mínění

4.3.1. CVVM (2003)

V pozdějších letech se české výzkumy veřejného mínění stále častěji zaměřovaly i na aktuální otázku přijetí či nepřijetí zákona o registrovaném partnerství. Dle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) z března roku 2003⁵⁹ tento zákon považovalo ze 1108 dotázaných respondentů:

- 6,5 % respondentů za velmi potřebný.
- 28,3% respondentů za poměrně potřebný.
- 28,5 % respondentů za poměrně nepotřebný.
- 22,8 % respondentů za velmi nepotřebný.
- 13,8 % respondentů nevědělo.

Na otázku ohledně sexuálních vztahů „*Jaký je Váš názor v těchto otázkách? Je to dobré nebo špatné?*“ hodnotila vztahy homosexuální negativně polovina respondentů, čtvrtina se k nim nedovedla vyjádřit, relativně negativněji byla hodnocena nevěra (mimomanželský sexuální styk). Viz Tabulku 3.

Tabulka 3: Názory na sexuální vztahy (v %)

	vždy špatné	většinou špatné	většinou dobré	vždy dobré	neví
předmanželský sexuální vztah	2,8	8,9	49,8	33,2	5,4
mimomanželský sexuální vztah	34,3	48,3	10	1,5	5,9
homosexuální vztah	29,5	21,6	19,7	3,5	25,6

n=542

Zdroj: ŠAMANOVÁ, G.: *Postoje veřejnosti ke kontroverzním tématům partnerského soužití II.* Dostupné z [www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100210s_OV30418.pdf](http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100210s_OV30418.pdf). [online] 18.4 2003, cit. 15.5.2010.

4.3.2 CVVM (2005)

V listopadu 2005 zveřejnila tatáž agentura v rámci organizace CEORG⁶⁰ výsledky srovnávacího výzkumu postojů k homosexuálům, jež probíhal souběžně v České republice, na Slovensku, v Polsku a v Maďarsku.⁶¹ Tato studie potvrdila, že Češi jsou ve srovnání se svými sousedy ke gayům a lesbičkám relativně více tolerantní. S výjimkou otázky postoje k adopcím homosexuálními páry, již schvalovalo nejvíce oslovených respondentů maďarských (28% Maďaři, 18% Češi, 14% Slováci a 9% Poláci), dosahovala procenta souhlasných odpovědí nejvyšších hodnot právě v případě českých respondentů (viz Srovnání postojů Čechů, Poláků, Maďarů a Slováků k homosexuální menšině na následující straně). Absolutní pořadí (po sečtení četností hodnot „ano“ a „spíše ano“) je následující: 1. Češi (122 bodů), 2. Maďaři (87 bodů), 3. Slováci (77 bodů), 4. Poláci (72 bodů).

⁵⁹ Šamanová, 2003. Reprezentativita: obyvatelé ČR od 15 let, kvótní výběr, počet respondentů 1110.

⁶⁰ The Central European Opinion Research Group

⁶¹ Škodová, 2005. Reprezentativita: Obyvatelé ČR: od 15 let, kvótní výběr, počet respondentů 1075.
Obyvatelé Polska: reprezentativní soubor ve věku od 18 let, počet respondentů 1003.
Obyvatelé Maďarska : reprezentativní soubor ve věku od 18 let, počet respondentů 1035.
Obyvatelé Slovenska : reprezentativní soubor ve věku od 18 let, počet respondentů 1060.

Srovnání postojů Čechů, Poláků, Maďarů a Slováků k homosexuální menšině

Srovnání odpovědí respondentů starších 18 let, počet respondentů zdroj neuvádí.

Otázka 1: Znájí osobně gaye nebo lesbu (v %)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
ano	43	14	8	30
ne	50	83	87	64
Neví	7	4	5	6

Otázka 2: Homosexuálové by měli mít právo: svatba (v %)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
rozhodně ano	12	7	10	7
spíše ano	30	14	15	17
spíše ne	32	16	21	24
rozhodně ne	26	54	49	45
Neví	0	9	5	7

Otázka 3: Homosexuálové by měli mít právo: registrované partnerství (v %)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
rozhodně ano	21	15	11	11
spíše ano	41	27	25	28
spíše ne	16	13	17	20
rozhodně ne	14	34	41	33
neví	8	11	6	8

Otázka 4: Homosexuálové by měli mít právo: adopce dětí (v %)

	Češi	Poláci	Maďaři	Slováci
rozhodně ano	4	3	10	3
spíše ano	14	6	16	11
spíše ne	28	10	18	18
rozhodně ne	44	74	52	59
neví	10	7	4	9

Zdroj tabulek Otázka1-4: ŠKODOVÁ, 2005: Tisková zpráva CVVM: Češi jsou vůči sňatkům a registrovanému partnerství homosexuálů vstřícnější než Poláci, Maďaři a Slováci. Dostupné z [www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100533s_ov51128.pdf](http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100533s_ov51128.pdf). [online] 24.11.2005, cit 15.5.2010.

4.3.3. CVVM (2008)

CVVM zjišťovalo postoj k homosexuální menšině také v roce 2005, 2007 a v květnu 2008 publikovalo zprávu, která data z předešlých let srovnává.⁶² V roce 2008 schvalovaly zákon o registrovaném partnerství (který byl v roce 2006 přijat Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR) tři čtvrtiny dotázaných respondentů, o tři roky dříve to bylo o 13% méně. Ohledně sňatku převládá mezi dotázanými spíše odmítavý postoj, který se v průběhu sledovaných let nijak významně nemění. Toto právo by homosexuálům přiznalo kolem 40% respondentů, za zbytečný jej považuje 50-60%.

Jiná situace panuje v případě potenciálních adopcí stejnopohlavními páry. Počet těch, kteří ji odmítají, dle průzkumu lehce klesá, stejně tak ale počet těch, kteří by ji schválili. Narůstá však procento lidí, kteří v této otázce nemají jasno – z 0% v roce 2005 na 12% v roce 2008. Tento fakt je zřejmě dán tím, že se schválením zákona o registrovaném partnerství otázka adopcí přestává být čistě hypotetickou, respondenti se mnohem více zamýšlejí nad případnými důsledky tohoto typu rodiny pro děti i pro společnost samotnou a na tyto otázky si zatím neumí odpovědět, popř. cítí, že na rodinu dvou otců nebo dvou matek ještě česká společnost není připravena.

Tabulka 4: Homosexuální ženy a muži by měli mít právo... Časové srovnání (v %)

	2005		2007		2008	
	ano	ne	ano	ne	ano	ne
uzavřít registr. partnerství	62	30	69	24	75	19
uzavřít sňatek	42	58	36	57	38	55
adoptovat děti	28	72	22	67	23	65

Pozn.: Dopočet do 100 % u jednotlivých položek v každém roce tvoří odpovědi „ano“ a „ne“.

Zdroj: ŠKODOVÁ, M.: Tisková zpráva CVVM: Češi o některých právech homosexuálních párů. Dostupné z [www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100796s_ov80606.pdf](http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100796s_ov80606.pdf). [online] 6.6. 2008, cit. 15.5.2010.

Respondenti byli rovněž požádáni, aby si představili, že se někdo v jejich obci či městě přizná ke své homosexuální orientaci. Více než polovina dotázaných (56%) se domnívá, že mu to způsobí potíže v soužití s ostatními lidmi, necelé dvě pětiny (37%) si myslí, že mu to problémy nezpůsobí, 7% si není jisto.

4.4 Shrnutí výzkumů

Výše uvedené výsledky průzkumů veřejného mínění dokládají, že postoj české společnosti k homosexuálům se od pádu komunistického režimu výrazně zlepšil. Přibývá lidí, kteří jsou k této menšině tolerantní, přiznávají jim určitá práva, a lidí, kteří o homosexualitě přestávají uvažovat jako o sexuální úchylce či nemoci. V roce 2006 byl po mnohaletém úsilí gay a lesbických iniciativ v ČR přijat zákon o registrovaném partnerství. Taktéž ve srovnání s okolními zeměmi je česká společnost k homosexuálům poměrně liberální.

⁶² Škodová, 2008

Gayové a lesby dnes mají své organizace, kluby, diskotéky, časopisy, dokonce i rádio a televizi,⁶³ nicméně stále není běžným jevem potkat na ulici dvojici téhož pohlaví držící se za ruce a ani počet lidí, kteří se veřejně přihlásili ke své orientaci, se nijak dramaticky nezvýšil. Možným vysvětlením této skutečnosti může být skutečnost, že ojedinělé homofobní reakce nebo dokonce projevy diskriminace, které si mnozí gayové a lesby zažili na vlastní kůži, jsou pro ně reálnějšími ukazateli postoje společnosti k jejich minoritě (obzvlášť, když se s nepřijetím setkají ve své rodině, v okruhu svých blízkých, ve škole či na pracovišti) než výsledky průzkumů veřejného mínění, a podle toho se také chovají.

Nutno ovšem dodat, že co se samotné diskriminace týče, stojí si homosexuálové ve srovnání s jinými marginalizovanými skupinami poměrně dobře, ačkoliv i u nich může hrozit sociální izolace od zbytku společnosti. Dle Sirovátky⁶⁴ může být sociální izolace ztotožněna se sociální exkluzí, ke které může docházet v těchto dimenzích:⁶⁵ ekonomická („*dlouhodobá nezaměstnanost, nízký příjem, chudoba...*“), sociální („*rozbití tradiční domácnosti a rozpady manželství, bezdomovectví, kriminalita, nechtěná těhotenství nezletilých...*“), politická („*nízká účast ve volbách, upírání politických práv, neschopnost participace...*“), komunitní („*devastované prostředí a obydlí, nedostupnost služeb, kolaps podpůrných sítí...*“), individuální (*fyzický nebo mentální handicap či nemoc, chybějící vzdělání a kvalifikace, ztráta sebevědomí a sebeúcty...*“), prostorová („*koncentrace vyloučených v oblastech s kumulací rizikových vlivů, jako je kriminalita, a bez odpovídající kvality života: špatné životní prostředí, nedostateční dopravní dostupnost a infrastruktura, nekvalitní občanská vybavenost včetně školství a zdravotnictví*“), skupinová („*koncentrace uvedených charakteristik vyloučení v určitých konkrétních sociálních skupinách*“).

Dle tohoto modelu mohou být gayové a lesby postiženi zejména v oblasti sociální (rozpad tradiční domácnosti) a individuální (ztráta sebevědomí a sebeúcty), naopak, co se týče sociální exkluze na trhu práce, již autor tohoto modelu považuje za klíčovou, mohou být homosexuálové oproti jiným marginalizovaným skupinám ve výhodě – vysokých postů (moderátoři televizních pořadů, politici, manažeři...) dosáhlo v ČR mnohem více homosexuálů než např. Romů, vietnamských či ukrajinských přistěhovalců apod. Gayové a lesby mají oproti jiným, zejména etnickým menšinám tu výhodu, že jejich „odlišnost“ na nich nemusí být vždy patrná, pakliže na ni sami neupozorňují. Nemusí se jich tudíž vůbec týkat znevýhodnění u pracovních pohovorů apod., není ohroženo jejich uplatnění ani kariérní vzestup.

⁶³ např. internetové TV www.boytv.cz, zahraniční: www.gay.tv, www.logotv.com, www.gayinternetradiolive.com, www.gaydarradio.com. České internetové gay rádio Rogy k 3.1.2010 ukončilo vysílání z důvodů platební neschopnosti, nicméně jeho archiv je na internetu stále dostupný zde: http://www.gaytitulky.info/joomla/index.php?view=venueevents&id=20%3Ainternetove-radio-rogy-&task=archive&option=com_eventlist&Itemid=35&lang=cs.

⁶⁴ Sirovátka, 2002: str. 19

⁶⁵ Percy-Smith, 2000: cit. dle: Sirovátka, 2002: str. 19.

5. Gayové v médiích

5.1. Mediální prezentace homosexuálů

Na téma mediální prezentace gayů a leseb vyšla v roce 2003 zajímavá a často zmiňovaná práce slovinského sociologa Romana Kuhara *Media Representation of Homosexuality (Analysis of Slovenian Print Media, 1970-2000)*. Způsob prezentace homosexuálů shrnuje v pěti modech:⁶⁶

1. medikalizace, tj. nahlížení na tuto sexuální orientaci „jako na nemoc, něco nepřírodního a patologického. Zejména v 70. a 80. letech se homosexualita spojuje s AIDS, homosexuálové jsou zobrazováni jako nebezpeční přenašeči HIV.“

2. sexualizace, tj. redukce homosexuality na sexuální akt. „Obsese sexem se v médiích objevuje zejména s domnělou vysokou promiskuitou a v souvislosti toho, že homosexuálové provozují sex jen pro potěšení, ne pro reprodukci. Tato reprezentace převládala do poloviny 80. let. Šlo však zejména o muže, obrázky leseb zůstaly asexuální.“

3. utajení, tzn. že „odlišná sexualita bývá v médiích konstruována ve spojení s pocity viny, ostudou, odmítnutím, až zločinem. Coming out je vlastně takovým doznáním viny. S tím se pojí skandalizace homosexuality, uváděné v žánru senzace, kuriozit.“

4. stereotypizace, tzn. že i přes výraznou změnu a zlepšení pokrytí gay a lesbických témat zejména v 90. letech „se média i nadále držela rigidních schémat: gayové jsou prezentováni jako zženštilí, lesby jako maskulinní, homosexuální páry se rozdělují na představitele ženské a mužské role.“ V amerických médiích jsou zobrazováni „gayové kadeřníci, muži v barech, v černé kůži, muži s AIDS, a lesby v rolích vražedkyň, sadistických dozorkyň, či asexuálních starých panen (Moritz 1995). Lesbické vztahy slouží k upoutání pozornosti diváků, jsou to zejména slavné polibky žen (v seriálech *Ally McBeal* či *Přátelé*).“

5. normalizace, tzn. „(...) že obrazy homosexuality jsou konstruované pro heterosexuální diváctvo. Homosexualita je přijatelná jen jako depolitizovaná a neohrožující heterosexuální svět. Pozice marginalizovaných závisí na toleranci většiny. Čím víc se queer začleňuje, tím neviditelnější se stává (Kuhar 2003).“

Je nepochybné, že se homosexuální hnutí v poslední době získalo na sebevědomí. V souvislosti s jeho emancipací se v médiích objevuje sousloví „gay mafie“, tedy předpoklad, že gayové drží při sobě a ti, kteří dosáhli vlivného společenského postavení, si do svých týmů vybírají opět gaye a mohou tak v tichosti ovládat i společnost heterosexuální. V ČR se pojem „gay mafie“ stal aktuální v souvislosti s výroky odboráře Duška z března 2010 o homosexuálním spiknutí v Českých drahách. Je otázkou, zda se většinová společnost podvědomě neobává možné odplaty homosexuální menšiny za příkoří, která musela po staletí snášet.

⁶⁶ cit. dle Kolářová, 2009

5.2 Pojetí stereotypu v sociologii

„Pojem stereotyp (z řec. stereos = pevný; typos = ráz) je v sociologii obvykle používán pro označení ustrnulého vztahu k sociálním, rasovým, národnostním a podobným skupinám. Pro stereotyp je typické nediferencované, paušální přisuzování vlastností všem členům dané skupiny (každý Němec je pořádný, Čech pracovitý apod.).“⁶⁷ Jedná se o tvrzení, které v sobě nese určité zjednodušení a kterému je připisována všeobecná platnost.

Stereotypy jsou nedílnou součástí sociální konstrukce reality. Jejich přínos tkví v tom, že *„pomáhají např. orientaci ve světě, mohou mezigeneračně přenášet některé typy poznání. Jsou ovšem také zdrojem utváření předsudků a odsudků a hlavně reprezentují mocenské vztahy, napětí a konflikty, které jsou za nimi skryty“*⁶⁸ Stereotypy většinou odrážejí převažující hodnoty ve společnosti a postoje rozhodující společenské vrstvy, někdy jsou dokonce využity k propagandě. Na stereotypy také často narazíme pod často užívaným, avšak nejasným mediálním označením „obraz“ (obraz současné ženy, obraz cizince, obraz náboženských hnutí apod.).

K přijetí stereotypního postoje přispívá, pokud daný jedinec nemá s danou skupinou žádnou vlastní zkušenost. Stereotypy jsou utvářeny výchovou rodičů, vlivem nejbližšího sociálního okolí a uznávaných autorit. Dále je ovlivňují v určité skupině všeobecně přijímané normy a poznatky, veřejné mínění, někdy i škola a v poslední řadě sdělovací prostředky.⁶⁹

Přestože vykazují stereotypy značnou setrvalost a mění se jen pomalu, nejsou zcela neměnné. *„Odhalování stereotypů je důležité při výzkumech postojů i veřejného mínění, protože mají výrazný, ale málo zjevný vliv na vědomí; i jejich iracionální prvky nemusí být reflektovány a data mohou svádět k mylnému výkladu.“*⁷⁰

Stereotypy jsou tedy pro jedince v jeho životě určitým vodítkem, náповědou pro situace setkání s určitou sociální skupinou, se kterou jedinec nemá vlastní zkušenosti, a dodávají tedy určitý pocit jistoty. Vzhledem ke zjednodušujícímu, generalizujícímu a svým způsobem rigidnímu charakteru stereotypu (jež nemusí reflektovat proměny dané sociální skupiny) však často dochází k situacím, kdy je jednání dle přejatého stereotypu kontraproduktivní a může vést i k konfliktům.

⁶⁷ Tomek, Stereotyp. In: Velký sociologický slovník II, 1996: str. 1229-1230

⁶⁸ Jiráček, Köpplová, 2009: str. 299

⁶⁹ *„Média nereflektovanou podporou existujících stereotypů posilují pocit platnosti těchto stereotypů.“*
Jiráček, Köpplová, 2009: str. 301

⁷⁰ Tomek, Stereotyp. In: Velký sociologický slovník II, 1996: str. 1229-1230

5.2.1 Stereotyp gaye a jeho ohrazení

Při zobrazování gayů hraje významnou roli dispozice prostoru, která je jim v daném médiu věnována. Pokud jde o celovečerní film, jehož hlavní postava/postavy jsou homosexuální, je větší pravděpodobnost, že se jejich prezentace dostane pod krustu obecně přijímaných, zjednodušujících a povrchních stereotypů gaye, jako např.:

- „*Kluk v upnutém tričku, který mluví zženštilým hlasem a má melír,*“⁷¹ popř. muž v růžovém.⁷²
- Emotivní muž, který se s každým na setkání objímá a líbá, divně se kroutí a jeho nejčastější slovo je „božíčku“ (s náležitým přízvukem). Pokud má v sobě i určitou dávku jízlivosti, může mít i erotické narážky (hlavně na heterosexuály) a bavit tím, že uvádí jiné lidi v rozpaky.⁷³
- Účastníci gay parade či queer party, polonazi či v extravagantních kostýmech s otevřeným a nevázaným sexuálním chováním.
- Muž s výraznou zálibou pěstovat kult těla a zdobit jej šperky, piercingy, luxusní módou apod. (s homosexualitou je spojován fenomén narcismu, mluvil o něm již Sigmund Freud, a i dnes je v souvislosti s homosexualitou zkoumán – u nás např. Františkem Bartošem).
- Paralelně s femininními existují i gayové maskulinní (tzv. leathers, česky „kožeňáci“) – mají zálibu v kůži, vojenských oděvech, těžkých botách. Jemnější varia se stylizují jako kovbojové, mnoho času tráví v posilovně.

Nelze popřít, že se takovíto jedinci v gay komunitě skutečně vyskytují, avšak bylo by chybou domnívat se, že jsou takoví všichni. V této souvislosti se někdy hovoří o „menšině v menšině“.

Proměny reprezentace homosexuální menšiny v českých vizuálních médiích v posledních několika letech shrnuje Věra Sokolová ve sborníku *Mediální obraz gayů a leseb v těchto třech bodech*:

1. Zvýšení vizibility homosexuálů v českých médiích (přestože to je stále málo).
2. Změna kontextů, ve kterých se homosexuálové objevují – medicínské prostředí a osobní zvěsti jsou nahrazovány rovinou komplexních vztahů a příběhů.
3. „*Prezentace gayů a leseb ve vizuálních médiích se postupně stává na jednu stranu pozitivní a na druhou stranu komplikovanou, což zabraňuje vytváření jak negativních, tak oslavných, zjednodušených a plochých obrazů jejich žití a identit.*“⁷⁴

⁷¹ Šimůnková: *Polovině českých středoškoláků vadí homosexuálové*. MF DNES, 9.1.2010, str. 38

⁷² Růžová barva je jedním ze symbolů homosexuální komunity a na gaye asociuje spolehlivě. Je proto médiu hojně využívána v případech, kdy je třeba informaci o homosexualitě daného člověka podat úspornými prostředky. Do růžové jsou také laděné některé stránky s homosexuální tematikou.

⁷³ Této charakteristice odpovídá postava Brüna ze stejnojmenného celovečerního filmu z roku 2009.

⁷⁴ Sokolová: *Reprezentace gayů a leseb v mainstreamových vizuálních médiích*. In: *Mediální obraz leseb a gayů*. 2006: str. 3-7

5.2.2 Obraz homosexuála v průběhu času

I přes současný liberalizující společenský diskurs je nazírání na homosexualitu stále zatíženo po dlouhá staletí (ne-li tisíciletí) budovanými dogmaty a stereotypními názory, z nichž některé spadají spíše do kategorií mýtus, polopravda či pověra. Některé „základní kameny vědění“ utvářející dnešní iracionální postoje k homosexualitě lze nalézt již v Bibli, konkrétně v knize Genesis (19:1-13), v knize Leviticus (18:22), v Listech Římanům (1:26-27) nebo v 1. listu Korintským (6:9). Citujme Leviticus (20:13): *„Kdyby muž spal s mužem jako s ženou, oba se dopustili ohavnosti; musejí zemřít, jejich krev padne na ně.“*⁷⁵ Někteří pozdější církevní otcové byli znechuceni užitím mužského těla „jako ženského“, neboť podle svatého Augustina *„mužovo tělo je nadřazeno ženinu, tak jako duše tělu.“*⁷⁶ Homoeroticky se chovající jedinci bývali ve středověku označováni jako sodomité, přirovnávání k hyenám (neboť *„zostuzují své mužství zrovna jako hyeny“*) a byli-li přistiženi *in flagranti*, krutý (často hrdelní) trest je neminul (i v případě že se jednalo o nedobrovolný akt, byla oběť potrestána stejně tvrdě jako násilník. V arabském prostředí byli trestáni pouze muži v pasivní, ženské roli, aktivní muži zůstali mužem a ničím se tedy neprovinili.).

Chápání homosexuality jako hříšného aktu začalo být opouštěno až v druhé polovině 19. století, kdy se objevila myšlenka celoživotní homosexuální orientace.⁷⁷ Michel Foucault v Dějinách sexuality II uvádí, že *„v textech 19. století nacházíme typický portrét homosexuála čili zvrhlíka: jeho gesta, držení těla, koketnost, ale také tvar a výrazy jeho obličeje, jeho anatomie a ženská morfologie celého jeho těla jsou obvyklou součástí takového zostuzujícího popisu; tento popis odkazuje zároveň k tématu převrácení sexuálních rolí a k zásadě přirozeného potupného znamení, vtištěného této urážce přírody; jak se tehdy říkalo, „je to jako by se sama příroda stala spoluviníkem sexuální lži.“*⁷⁸

I po 200 letech obraz homosexuála popsany Foucaultem v kolektivním vědomí společnosti (a nejen české) stále přežívá, ačkoliv ukazuje spíše na transsexuála než na samotného gaye. Tomuto obrazu vcelku věrně odpovídají i některé filmové postavy, např. postava Alana Conweye ztvárněná Johnem Malkovichem ve filmu Říkejte mi Kubrick (2005) nebo kontroverzní Brúno (2009) britského herce a komika Barona Sachy Cohena, který si vzal na paškál snad všechny pověry tradované o gayích a dohnal je do nejvýše myslitelného absurda.

V posledních letech se však v médiích a filmech objevují i jiná zobrazení gayů. Převratem byla Oscary ověněná Zkrocená hora (2005), která homosexuální vztah dvou mužů-kovbojů

⁷⁵ V této souvislosti bych ráda upozornila na knihu *Co vlastně říká Bible o homosexualitě?* jejíž autor pečlivou lingvistickou analýzou rozkrývá původní významy slov apoštolů a provádí tak důkladnou revizi a zbavuje tak Bibli nánosů dogmat, některých v přímém rozporu s původním učením.

⁷⁶ Fanel, 2000, str. 97

⁷⁷ Fafejta, 2004, str. 88.

⁷⁸ Foucault, 2003, str. 27-28: cit.dle Chlumská, 2007, str. 33

zobrazovala jako plnohodnotný, plný vášní, něhy a porozumění, ne omezený jen na sex. Neméně oceňovaný byl snímek Milk (2008), životopis prvního amerického gay aktivisty Harveye Milka, v titulní roli se Seanem Pennem. V této řadě pokračuje komediální snímek I love you, Phillip Morris (2009) s Jimem Carreyem a Ewanem McGregorem. Médii dokonce nedávno probleskla kuriózní zpráva, že autorka ságy o Harry Potterovi, J. K. Rowling, prohlásila o profesoru Brumbálovi, jedné z jejích hlavních (a nejkřídlejších) postav, že si „vždycky myslela, že Brumbál je gay,“⁷⁹ což pro mě první oficiální coming out fantasy postavy.

V české kinematografii se homosexuální tematika objevila např. ve filmech Nuda v Brně (2003) nebo Venkovský učitel (2007), do povědomí českých posluchačů se dostala píseň hudební skupiny Nightwork „Globální oteplování“ (text viz v Příloze 6).

5.2.3 Gay komunita

V minulém roce (2009) byla gayům věnována obsáhlá reportáž v Magazínu Mladé fronty DNES.⁸⁰ Její autor Tomáš Poláček se značnou dávkou otevřenosti a nadhledu zkoumal, zda náhodou není gay, a podal velice zajímavé svědectví ze života gay komunity. Byl na večeri „s jedním z nejúspěšnějších českých podnikatelů“, gayem, který ho okouzloval mimo jiné svým smyslem pro poezii, dále navštívil gay diskotéku („(...) *najednou není o čem psát, protože na tanečním parketu je úplně stejná atmosféra jako ve kterémkoli vedlejším klubu pro heteráky; až na to, že na pódiu netančí blondýny, nýbrž naolejované modelové ve slipech. Sladká komerční hudba, málo drog, nuda. Většina návštěvníků vypadá stejně jako já a moji kamarádi z fotbalu, na gaye bych je netipoval. Ale potom je tu zhruba padesátka zženštilých a šišlajících rachitiků a další padesátka kulturistů.*“) a se svým kamarádem zavítal i do jedné pražské gay sauny, určené pro „soukromá dostaveníčka gayů“. („*„Škoda, že jste nepřišli už odpoledne, to tu bývá veseleji,“ povídá barman. Tázavě mlčíme. „Teď už tu skoro nikdo není, většina gayů odešla domů, k rodinám, k manželkám a dětem. Oni sem chodí tajně, v pracovní době...“*“)

Poláčkova sonda do gay komunity je jistě obohacující pro ty, kteří o této skupině nemají žádnou konkrétní představu, nebo o nich smýšlejí jako o deviantech a „úchylácích“, nicméně i přes jeho velice otevřený, osobní přístup k této menšině je ladění článku spíše senzacechtivé, psané za účelem prodat co nejvíce výtisků, a ne o gayích informovat bez sklonů k tendenčnosti.

Značná část gayů totiž s mediálně prezentovanými obrazy sebe sama neztotožňuje, právě naopak. Mnozí docela obyčejní homosexuální chlapci a muži se setkávají s tím, že jsou po svém coming outu s takovými karikaturami ztotožňováni, popř. „házeni do jednoho pytle“, což je pro ně

⁷⁹ (autor neuveden): Rowlingová oznámila, že profesor Brumbál je gay. (online) Novinky.cz., 22.10.2007

⁸⁰ Poláček, 2010: Pro dnešní noc jsem gay. Magazín MF DNES, 1.10.2009, str. 18-24

nepřijatelné, někdy až bolestné.⁸¹ Zejména před lidmi, kteří je osobně neznají, pak raději svou orientaci skrývají, ačkoliv je to bytostná součást jejich osobnosti. Pro ilustraci cituji dopis 16-letého Davida, který píše do internetové poradny na stránce 004.cz:

„Jsem zoufalej a potřebuji pomoc. Nedávno jsem se poprvé sešel s klukem, se kterým jsem si už nějaký čas psal. Na netu byl naprosto normální kluk na kluky a podle fotky, co mi poslal vypadal normálně. Když jsme se sešli, tak jsem se ale trochu lekl, protože on fakt na první pohled vypadal jak "buzerant". Nemám rád, když se gayům říká tímhle slovem, ale tady to je výstižné. Dobře, řekl jsem si. Mám den blbec, to se poddá. Chvilku jsme si povídali a bylo to v pohodě. Pak jsem si všiml, že mu občas ulítne taky slovo s "teplým přízvukem" a najednou na to přešel úplně normálně a každý druhý slovo bylo "teplý". Když jsme se rozloučili, došlo mi, že je to hnus. Že jsem si naprosto odpornej jako gay. Před touhle schůzkou jsem s tím byl tak nějak smířenej, ale teď bych nejradši umřel nebo se vůbec nenarodil. Prosím řekněte mi, jak se dostat z tohoto stavu. Ať dělám cokoli vždýcky si na to vzpomenu a musím přemýšlet o tom, jak sem si odpornej.“⁸²

Gayové se také občas objeví v různých reklamních kampaních⁸³ (viz Přílohy 7 a 8), zřejmě proto, že stále ještě trochu šokují a přitahují pozornost, avšak nebudí již tolik pohoršení a není s nimi spojeno tolik negativních asociací (jež by mohly inzerovaný produkt poškodit) jako dříve. Lze se domnívat, že postupem času se homosexualita stane natolik normálním jevem (ve smyslu legitimizace a přijetí, nikoliv jejího enormního rozšíření), že její využití v marketingu ztratí na atraktivitě i významu.

Na druhou stranu si obchodníci začínají uvědomovat kupní sílu této komunity – nemají děti, o které by se museli starat, jsou poměrně dobře situovaní a rádi si užívají, vzniká proto široká škála statků a služeb cílených právě na tuto menšinu. Cestovní kanceláře už i u nás začínají nabízet „gay friendly“ zájezdy, existují gay hotely, gay kluby, gay verze společenských her typu Monopoly nebo dokonce gay verze počítačových her s možností hrát za postavu s homosexuální orientací, jež může mít virtuální vztah s jinou postavou téhož pohlaví.

⁸¹ Značně avantgardní zástupce queer minority prezentuje i pořad „Q“ veřejnoprávní České televize, po jehož shlédnutí se jeden z gay respondentů z mého výzkumu „styděl, že je teplý“.

⁸² Poradna 004.cz: *Jsem si jako gay odpornej*. (online) <http://www.004.cz/view.php?cisloclanku=2005082234-pc--poradna-gay-druh-stylizace>, 22.8.2005

⁸³ kromě komerčních reklam i v kampaních politických – např. předvolební billboard Strany zelených (jejíž preference se před volbami do PS ČR v květnu 2010 nacházely dle průzkumů pod hranicí volitelnosti 6%). Kandidát za tuto stranu, gay aktivista Jiří Hromada na billboardu prohlašuje: „*Chceme víc než 4%*“. ukázky reklam zaměřených přímo na gaye zde: <http://www.colourplanet.cz/51761-gay-reklama-oslovuje-i-heterosexuality>

6. Vlastní výzkum:

Stereotyp gaye v současné české společnosti

Cíle výzkumu

Za účelem podrobněji prozkoumat představy české veřejnosti o homosexuálech/gayích jsem sestavila dva dotazníky. První byl určen „většinové“ populaci a jeho primárním cílem bylo zmapovat, jak konkrétně si respondenti gaye představují, protože touto problematikou se oficiální průzkumy většinou nezabývají. Přitom asociace, kterou má respondent se slovem gay spojenou, může významně ovlivnit jeho postoj k nim a dezinterpretovat výsledky daného výzkumu (je respondent netolerantní pro homosexualitu jako takovou, nebo pro způsob sebeprezentace některých zástupců této menšiny?). Byly rovněž zjišťovány postoje k této minoritě, míra sociální distance vůči nim, případné vlastní zkušenosti s nimi (pozitivní i negativní) a další.

Dotazník druhý byl určen samotným zástupcům gayů, kteří dostali možnost vyjádřit se ohledně své komunity a popsat ji zevnitř. Tato data byla následně porovnána s výpověďmi heterosexuálů, aby pomohla utvořit obraz gaye odpovídající realitě. (*Znění obou dotazníků viz v Příloze 3 a 4*) Obě studie přinesly zajímavé výsledky i odpovědi na to, zda jsou některé z tradovaných charakteristik gayů založeny na skutečnosti, či nikoliv. Výsledky studie byly též porovnány s výsledky jiných, dříve realizovaných výzkumů této problematiky.

Výzkumná metoda:

Oba výzkumy byly z důvodu finanční i časové úspornosti realizovány prostřednictvím on-line ankety přístupné na internetové stránce Vypĺto.cz. Odkaz na dotazník byl rozeslán e-mailem mezi mé známé (lidé různých věkových skupin, pocházející z různých krajů ČR, kteří byli požádáni o jeho další distribuci). Dotazník zjišťující postoj ke gayům byl přístupný i náhodnému návštěvníkovi této stránky. Dotazník pro gaye samotné byl odeslán na e-mailové adresy získané z jedné z internetových stránek gay komunit a rovněž mezi mé známé gaye.

Nejedná se tedy o průzkumy reprezentativní, neboť nebyly dodrženy podmínky náhodného ani kvótního výběru. Tuto skutečnost budu brát při interpretování výsledků v úvahu.

Zpracování dat

Získaná data z obou anket byla podrobena analýze v programu SPSS 13.0.

6.1 Průzkum postojů české veřejnosti k homosexuálům

6.1.1 Úvod

Zkoumané hypotézy:

1. Gayové jsou nazíráni jako zženštilí.
2. Gayové jsou nazíráni jako promiskuitní.
3. Gayové jsou nazíráni jako perverzní.
4. Gayové jsou nazíráni jako výstřední.
5. Ti, kdo osobně žádného gaye neznají, budou náchylnější k přejímání předsudků o této skupině.

Výzkum:

Sestavený dotazník o 22 otázkách (z nichž některé obsahovaly baterii podotázek) byl umístěn pod názvem „*Homosexuálové a česká společnost*“ na serveru Vypĺnto.cz. Sběr dat probíhal od 27. 11. 2009 do 07. 12. 2009. Návratnost dotazníku čítala 57,1% (pozn.: nejsou zde zahrnuti respondenti, kteří nezareagovali na e-mail s prosbou o vyplnění dotazníku, pouze ti, kteří již na dotazník klikli, ale nevyplnili, popř. vyplňování nedokončili). Výsledky ankety včetně doslovných otevřených odpovědí respondentů jsou volně přístupné na internetové adrese: <http://www.vypĺnto.cz/realizovane-pruzkumy/homosexualove-a-ceska-spolecnost/>.

Struktura dotazníku Homosexuálové a česká společnost:

Dotazník byl strukturován do pěti částí:

1. **úvodní** (otázky 1-5) – jaké asociace se pojí s představou homosexuála, jak si respondenti myslí, že jsou ve společnosti přijímáni, co to podle nich homosexualita je – jak by ji definovali, jaká je podle nich příčina jejího vzniku a zda se dá nebo nedá léčit.
2. **typologická** (otázky 6-7) zaměřené na vlastnosti a odlišnosti gayů od heterosexuální populace.
3. **liberalita** (otázky 8-11) k registrovaném partnerství, výchově dětí a adopci (a zdůvodnění těchto postojů), míra sociální distance
4. **osobní** (otázky 12-15) zkušenosti s homosexuály – zda a jaké, počet známých gayů a vzájemný vztah
5. **socio-demografické ukazatele** (otázky 16-22)

6.1.2 Charakteristika výzkumného souboru:

Dotazník Homosexuálové a česká společnost vyplnilo celkem 205 respondentů, z nichž 6 bylo vyfiltrováno s ohledem na zjevnost jejich homosexuální orientace.⁸⁴ Analyzovaný soubor tedy čítal 199 respondentů, mezi nimiž bylo:

Dle pohlaví: 70 mužů (35%) a 129 žen (65%).

Dle věku: nejpočetnější skupina respondentů byla ve věku 20-29 let (57%), následovali respondenti ve věku 30-39 let (19%) a skupiny do 20 let, 40-49 let a starší 50 let čítaly všechny tři shodně po 8%. Nejmladšímu respondentovi bylo 14 let, nejstaršímu 68, průměrný věk byl 24 let (modus 28,6 let).

Dle vzdělání: drtivou většinu představovali středoškoláci s maturitou (45%) a vysokoškolsky vzdělání (včetně absolventů VOŠ 44%), zbylých 11% tvořili vyučení (5%) a respondenti se základním vzděláním (6%).

Dle krajů: zde je na rozdíl od předešlých kategorií poměrně rovnoměrné rozložení: 34% dotázaných je z Prahy, 45% pochází z Čech a 21% z Moravy či Slezska.

Výzkumný soubor tedy není reprezentativní, co se týče dodržení kvót socio-demografických ukazatelů: převládají zde ženy, mladší a vzdělanější obyvatelstvo a obyvatelé hlavního města, značnou část pravděpodobně tvoří studenti VŠ. Předpokladem pro vyplnění dotazníku byla rovněž znalost práce s počítačem a přístup k Internetu. Tato fakta budu brát při zpracování dat a jejich interpretaci v úvahu.

⁸⁴ Čtyři z vyřazených na první otázku (*Když se řekne "homosexuál", co nebo kdo se Vám jako první vybaví?*) odpověděli „já“, zbylí dva respondenti tuto skutečnost přímo vepsali do některého z polí určených pro otevřenou odpověď.

6.1.3 Výsledky průzkumu

V první otázce byli respondenti vyzváni, aby popsali svou první asociaci k pojmu „homosexuál“, přičemž každý čtvrtý respondent využil možnosti vepsat více odpovědí. Nejčastěji byly zmiňovány známé gay osobnosti, následovaly obecné popisy a charakteristiky homosexuálů, třetí nejčastější asociace byla překvapivě na homosexuálního kamaráda nebo známého – viz přesné četnosti konkrétních asociací pod tabulkou.

Otázka 1: „Když se řekne "homosexuál", co nebo kdo se Vám jako první vybaví? (popište Vaši asociaci nebo vepište jméno známé osobnosti, filmové postavy apod.)“

	Frequency	Percent
Celebrita	63	22
obecné, neutrální	58	20
kamarád, známý	43	15
Stereotypy	37	13
Pozitiva	28	10
film/postava	18	6
Negativa	18	6
Móda	15	5
Jiné	5	2
		100

Nejčastěji zmiňované v kategoriích:

celebrity:

Elton John (13x)
Pavel Vítek (10x)
Freddie Mercury (9x)
Honza Musil (4x)
Lumír Olišovský (3x)
George Michael (3x)
Zdeněk Troška (2x)
Janis Sidovský (2x)
a jiní (14x)

filmy:

Zkrocená hora (6x)
filmová postava (5x)
Brüno (2x)
seriálová postava (2x)

obecné:

člověk orientovaný na stejné pohlaví (34x)
od heterosexuálů se nijak neliší (14x)
obtížnější život/netolerance okolí (6x)
přemrštěné zobrazování ve filmech (4x)
registrované partnerství (1x)

kamarád, známý:

kamarád (28x)
kolega/spolubydlící/známý (14x)
příbuzný (1x)

pozitiva:

normální/přirozený (11x)
přátelský/milý/veselý (10x)
odvaha být jaký je (4x)
citlivý/vnímavý (1x)
klidný/příjemný (1x)
atraktivní (1x)

móda:

upravení/módní (9x)
umělecké/estetické cítění (4x)
módní návrháři (2x)

stereotypy:

zženštilost (16x)
zjemnělá gesta/hlas (9x)
růžová (7x)
vykroucenost (3x)
gay parade (2x)

negativa:

buzerant/teplouš/bukvice (8x)
úchylnost/obtěžování (5x)
Hlavní nádraží/AIDS (3x)
divný/jiný (1x)
chyba přírody (1x)

Ve druhé otázce, zjišťující jak se dle respondentů stává česká společnost k homosexuálům, nepanuje mezi odpověďmi jednoznačná shoda. Většina (42%) si myslí, že spíše odmítavě, ne o mnoho menší část (36%), že spíše tolerantně, 21% zastává názor, že neutrálně. Pouze jeden respondent uvedl, že se česká společnost ke gayům staví velmi odmítavě, a pouze čtyři, že velmi tolerantně.

Otázka 2: „Jak se podle Vás stává česká společnost k této menšině?“

	Frequency	Percent	Cumulative Percent
velmi tolerantně	4	2	2
spíše tolerantně	70	35,2	37,2
Neutrálně	41	20,6	57,8
spíše odmítavě	83	41,7	99,5
velmi odmítavě	1	0,5	100
Total	199	100	

Otázky číslo 3, 4 a 5 se zabývají názorem na homosexualitu jako takovou. Nejvíce dotázaných (30%) definovalo homosexualitu jako „*normálně se vyskytující charakterovou vlastnost*“, následuje názor, že homosexualita je „*svobodná volba jednotlivce*“ (20%), 10% ji považuje za „*sexuální úchylku*“, 9% za „*poruchu osobnosti*“. Zbýlá čtvrtina respondentů zastává poměrně liberální přesvědčení (normální/přirozená/jiná/vrozená sexuální orientace). Tato otázka byla polootevřená. Čtvrtá otázka zjistila, že drtivá většina respondentů považuje za příčiny vzniku homosexuality vrozené dispozice, velká část respondentů však využila možnosti uvést vícero odpovědí. Jejich nejčastější kombinace a celkové podíly jednotlivých odpovědí viz v tabulce Otázka 4:

Otázka 4: „Co je podle Vás příčinou vzniku homosexuality? (označte max. 3 možnosti).“

	vrozená dispozice	trauma v dětství	špatná výchova, vzory	kriminalita, prostituce, drogy	kontakt s jinými homosexuály	něco jiného
vrozená dispozice	-	31x	13x	6x	19x	19x
trauma v dětství	31x	-	13x	4x	7x	5x
špatná výchova, vzory	13x	13x	-	1x	6x	2x
kriminalita, prostituce, drogy	6x	4x	1x	-	4x	0
kontakt s jinými homosexuály	19x	7x	6x	4x	-	3x
něco jiného	19x	5x	2x	0	3x	-
Celkem (z n=199)	166	43	20	7	23	39
Procent	83%	22%	10%	4%	12%	20%

(pozn.: v horních dvou třetinách tabulky uvádím počet, kolikrát se v odpovědích vyskytlo současné zvolení daných odpovědí respondentem, v dolní třetině pak celkový počet a procentuelní podíl těchto odpovědí. Přesné znění variant odpovědí: „*vrozená dispozice*“, „*psychické hnutí či trauma v dětství*“, „*špatná výchova, špatné či chybějící vzory*“, „*kontakt s prostitut, kriminalitou, drogami*“, „*kontakt s jinými homosexuály*“, „*něco jiného*.“)

Posun od medikalizace homosexuality ilustruje další polootevřená, 5. otázka - pouhých 5 respondentů (3%) se domnívá, že lze homosexualitu vyléčit. Celých 88% je přesvědčeno, že toto možné není (z toho 31% uvedlo, že ji „lze pouze potlačit“ a 10% že to přece není nemoc) a 3% respondentům přijde léčba homosexuality nesmyslná. Zbýlí respondenti (6%) si nejsou jisti.

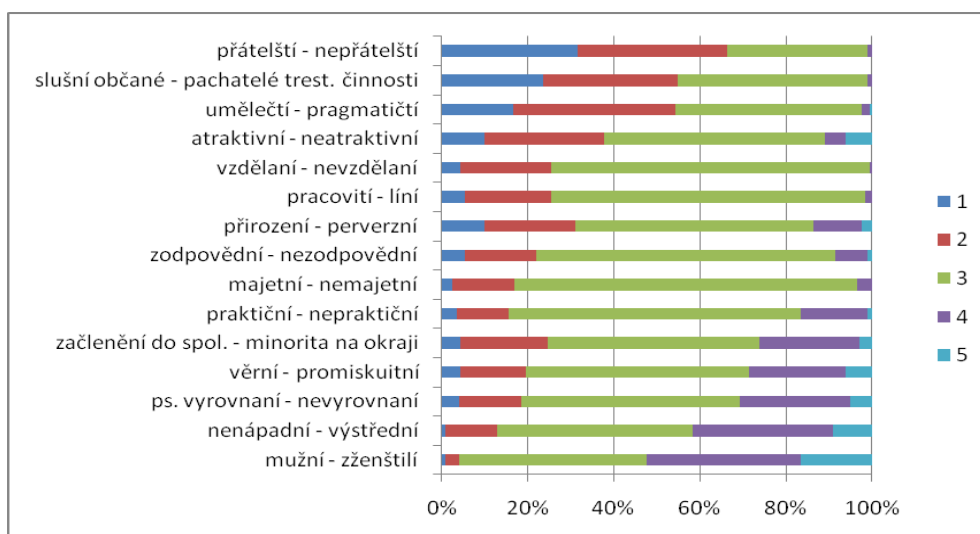
Šestá (nepovinná a otevřená) otázka, zjišťovala, čím se dle respondentů homosexuálové nejvíce odlišují (přesné četnosti jednotlivých kategorií otevřených odpovědí viz v tabulce Otázka 6). Převládal názor, že se homosexuálové krom své orientace nijak neliší, s 24% následuje výčet různých pozitivních vlastností (citlivost, jemnost, umělecké vlohy, zájem o módu a další), vyloženě negativní či stereotypizující postoje zaujímají pouhá 4% dotázaných. Někteří respondenti rovněž uvedli, že mezi gayi je většina „těch, na kterých to nepoznáte“, a pak oněch pár jedinců, kteří na sebe upozorňují svou výstředností (tato zkušenost často zní i na internetových diskuzích gay komunit).

Otázka 6: „Jakými vlastnostmi se podle Vás homosexuálové nejvíce odlišují od heterosexuální populace?“

	Frequency	Percent
(bez odpovědi)	51	25,6
nijak/jen orientací	62	31,2
citlivost, jemnost	28	14,1
zženštilost	11	5,5
umělecké vlohy, móda	9	4,5
Pozitiva	9	4,5
negativa, stereotypy	8	4
Jiné	9	4,5
2 skupiny gayů-"normální vs. výstřední"	6	3
Nevím	6	3
Total	199	100

Sedmá otázka zkoumala pomocí sémantického diferenciálu, jak konkrétně si respondenti homosexuály představují. Na pětibodové škále měli označit, zda se kloní spíše k pozitivním (hodnoty blíží se k 1), nebo k negativním/stereotypním výrokům (hodnoty blíží se k 5). Viz graf Otázka 7:

Otázka 7: Homosexuálové jsou podle Vás spíše (označte na škále):

Na první pohled je zřejmé, že většina respondentů volí prostřední variantu (což může odrážet jejich přesvědčení, že se homosexuálové od většinové populace „nijak neliší,“ popř. že daná charakteristika s homosexualitou nesouvisí, nebo může také značit určitou respondentovu bezradnost,

ke kterému pólu škály se přiklonit, v případě, že o homosexuálech takto do hloubky nikdy nepřemýšlel). Nicméně u některých otázek pozorujeme výraznější profilaci odpovědí k jednomu, či druhému pólu. Příslušníky homosexuální menšiny jistě potěší, že je více než polovina dotázaných považuje za přátelské a slušné lidi, spíše atraktivní, pracovité a vzdělané. Naopak, respondenti se přiklánějí spíše k názorům, že homosexuálové jsou zženštilí, výstřední a psychicky nevyrovnaní (i když kolem poloviny dotázaných zaujímá i v těchto otázkách neutrální stanovisko).

Co se zkoumaných hypotéz týče, z odpovědí respondentů na Otázku 7 vyplývá toto:

Homosexuálové jsou...	1	2	3	4	5	Průměr	Resumé:
mužní – zženštilí	1	3	44	36	17	3,64	53% respondentů považuje gaye za zženštilé , 4% za mužné.
věrní – promiskuitní	5	15	52	23	6	3,11	29% respondentů považuje gaye za promiskuitní , 20% za věrné.
přirození – perverzní	10	21	55	11	3	2,75	14% respondentů považuje gaye za perverzní , 31% za přirozené.
nenápadní – výstřední	1	12	45	33	9	3,37	42% respondentů považuje gaye za výstřední , 13% za nenápadné.

(pozn.: levá část tabulky představuje jednotlivá procentuelní zastoupení odpovědí u hodnot 1-5, výsledná procenta v pravé části tabulky jsou součtem procentuelních zastoupení hodnot 4 a 5.)

Můžeme tedy usuzovat, že homosexuálové jsou skutečně respondenty nazíráni spíše jako zženštilí (rozdíl 49%) a výstřední (rozdíl 29%). U promiskuity není rozdíl příliš výrazný (pouze 9%). Větší část oslovených se přiklání k názoru, že gayové jsou spíše přirození (31:14%). Vzhledem k tomu, že výzkumný soubor není reprezentativní, nelze považovat tyto závěry za obecně platné.

V této otázce byla data podrobena clusterové analýze, která odhalila segmenty respondentů, které jsou v souboru celkem rovnoměrně zastoupeny (72:53:74) – v níže uvedené tabulce viz jejich typické odpovědi. Jako statisticky nejvýznamnější faktory pro zařazení do clusteru se jeví pohlaví (na hladině významnosti 1%), dále věk, vzdělání a náboženské vyznání (na hladině významnosti 5%).

Jako statisticky nevýznamný faktor se jeví kraj, ze kterého respondent pochází (možná je to kvůli jejich nerovnoměrnému zastoupení) a kupodivu i počet gayů, které osobně znají, dokonce ani to, v jakém jsou vztahu.

Typické odpovědi třech zjištěných clusterů respondentů v daném souboru na Otázku 7:

	Cluster		
	1	2	3
přátelští - nepřátelští	1	3	2
nenápadní - výstřední	3	3	4
věrní - promiskuitní	3	3	4
mužní - zženštilí	3	3	4
atraktivní - neatraktivní	2	3	3
přirození - perverzní	2	3	4
umělečtí - pragmatičtí	2	3	2
psychicky vyrovnaní - nevyrovnaní	3	3	4
zodpovědní - nezodpovědní	2	3	3
pracovití - líní	2	3	3
praktiční - nepraktiční	3	3	3
majetní - nemajetní	3	3	3
vzdělaní - nevzdělaní	2	3	3
začlenění do spol. - minorita na okraji	3	3	4
slušní obč. - pachatelé trest. čin.	1	3	3
Number of Cases in each Cluster	72	74	53
Percent	36%	37%	27%

6.1.4 Charakteristika jednotlivých skupin respondentů:

Cluster 1: Sympatizující respondenti

Homosexuály považují ze všech za nejprátelejší a nejslušnější, nadprůměrně je hodnotí též v kategoriích atraktivity, přirozenosti, uměleckých vloh, zodpovědnosti, pracovitosti a vzdělání. Gayové dle jejich charakteristiky patří k elitnější části společnosti. Převažují zde ženy (v poměru 5:2, procentuelní poměr v celém zkoumaném souboru je 65:35 ve prospěch žen), mladší respondenti (do 20 let) a respondenti s nižším dosaženým vzděláním (ZŠ, SŠ bez maturity) a ateisti.

Jejich první asociace byla častěji pozitivní, homosexualitu statisticky významněji považují za svobodnou volbu jednotlivce, vyzdvihují citlivost a jemnost gayů a další pozitivní vlastnosti. Zcela jasně schvalují zákon o registrovaném partnerství a jako zdůvodnění významně častěji uvádějí, že mají na takový svazek právo. Na rozdíl od ostatních clusterů si však nejsou příliš jisti otázkou povolení adopce, odpovědi pro, proti a nevím jsou téměř vyrovnány (s mírnou převahou „pro“).

Cluster 2: Tolerantní respondenti

Homosexuálové dle jejich názoru nijak nevybočují, ve všech kategoriích je hodnotí průměrně, neutrálně. I v otevřené otázce č. 6 prohlašují, že se homosexuálové, krom své orientace, ničím neliší. Převažují zde opět ženy (ve stejném poměru jako u Sympatizujících 5:2), třicátníci a čtyřicátníci, vysokoškoláci a ti, kteří věří „v „něco nad námi“, ale k žádné církvi se nehlásí.“

Homosexualitu častěji chápou jako vrozenou, biologicky danou skutečnost. Téměř polovina z nich (!) si myslí, že homosexuálové mají právo adoptovat dítě (6% z nich to uvedlo i spontánně v otevřené otázce ohledně registrovaného partnerství), právo vychovávat vlastní dítě jim přiznává 90%.

Cluster 3: Odmítající respondenti

Odmítající respondenti jsou relativně nejméně tolerantní skupinou. Nadprůměrně homosexuály hodnotí pouze v kategorii přátelství (ne však v takové míře jako Sympatizující) a umělecky založení, jinak gaye považují spíše za promiskuitní, výstřední, perverzní, zženštilé, psychicky nevyrovnané a jsou pro ně minoritou na okraji společnosti. V tomto clusteru zcela jasně převažují muži (statisticky významně na hladině 1%), středoškoláci s maturitou a věřící.

Jako první asociace se jim statisticky významněji (na hladině významnosti 5%) vybavuje stereotypní či negativní charakteristika (zženštilost, „teplý“ akcent, označení typu „buzerant, teplouš, bukvice“, úchylnost, AIDS a pražské Hlavní nádraží). Homosexualita je pro ně sexuální úchylnka, jejíž příčinu vidí v „psychickém hnutí nebo traumatu v dětství“, „špatné výchově, špatných a chybějících vzorech“ a též v „kontaktu s jinými homosexuály“. Relativně častěji než ostatní cluster si nejsou jisti, zda by se homosexualita nedala vyléčit, a častěji uvádějí jako odlišnost gayů zženštilost. Jsou výrazně častěji proti zákonu o registrovaném partnerství, bojí se, že by to byla cesta k uzákonění adopce (v otevřené otázce to výslovně uvedlo 13% z této skupiny). Polovina z nich by však homosexuálům

přiznala právo vychovávat vlastní dítě. Tato skupina respondentů vykazuje rovněž statisticky významnější vyšší míru intolerance a sociální distance vůči gayům. Relativně nejméně často uvádějí, že mají gaye mezi svými kamarády, i když rozdíl není nikterak markantní.

Zde uvádím kontingenční tabulku k již citovaným zkoumaným hypotézám o tom, zda gayové jsou či nejsou zženštilí, promiskuitní, perverzní a výstřední, jež jsem zjišťovala pomocí sémantického diferenciálu v Otázce 7. Tato tabulka krásně ilustruje rozdílnost třech popsaných skupin respondentů v nazírání na gaye. Ukazuje se, že skupina Odmítajících, spíše nábožensky založených respondentů, na homosexuály nazírá statisticky významně více (na hladině významnosti 1%) optikou předsudků a stereotypů. Jako zženštilé gaye hodnotí 91% Odmítajících (celkový průměr celého souboru je 53%), jako promiskuitní 59% (celkový průměr je 29%), jako perverzní 45% (celkový průměr je 27%) a jako výstřední 80% (celkový průměr je 42%)!

Zkoumané hypotézy
rozdílnost v nazírání na gaye mezi Sympatizujícími, Tolerujícími a Odmítajícími

		mužní - zženštilí					věrní - promiskuitní					Total
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Sympatizující	Count	2	4	30	31	5	4	20	36	11	1	72
	% within Cluster Number of Case	3	6	42	43	7	6	28	50	15	1	100
	Adjusted Residual	1,9	1,6	-0,4	1,6	-2,8	0,5	3,8	-0,4	-1,9	-2,1	
Tolerující	Count	0	2	52	19	1	2	7	51	13	1	74
	% within Cluster Number of Case	0	3	70	26	1	3	9	69	18	1	100
	Adjusted Residual	-1,1	-0,2	5,8	-2,3	-4,4	-1,0	-1,7	3,7	-1,3	-2,1	
Odmítající	Count	0	0	5	21	27	3	3	16	21	10	53
	% within Cluster Number of Case	0	0	9	40	51	6	6	30	40	19	100
	Adjusted Residual	-0,9	-1,5	-5,9	0,7	7,9	0,5	-2,2	-3,7	3,5	4,6	
Total	Count	2	6	87	71	33	9	30	103	45	12	199
	% within Cluster Number of Case	1	3	44	36	17	5	15	52	23	6	100
		přirození - perverzní					nenápadní - výstřední					Total
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Sympatizující	Count	19	26	25	2	0	2	13	30	22	5	72
	% within Cluster Number of Case	26	36	35	3	0	3	18	42	31	7	100
	Adjusted Residual	5,8	3,9	-4,4	-2,8	-1,7	1,9	2,0	-0,8	-0,5	-0,8	
Tolerující	Count	1	16	56	1	0	0	9	51	14	0	74
	% within Cluster Number of Case	1	22	76	1	0	0	12	69	19	0	100
	Adjusted Residual	-3,1	0,1	4,5	-3,4	-1,7	-1,1	0,0	5,2	-3,2	-3,4	
Odmítající	Count	0	0	29	19	5	0	2	9	29	13	53
	% within Cluster Number of Case	0	0	55	36	9	0	4	17	55	25	100
	Adjusted Residual	-2,8	-4,4	-0,1	6,7	3,8	-0,9	-2,2	-4,8	4,0	4,6	
Total	Count	20	42	110	22	5	2	24	90	65	18	199
	% within Cluster Number of Case	10	21	55	11	3	1	12	45	33	9	100

Tyto tři skupiny respondentů se statisticky významně (na hladině významnosti 1%) diferencují v otázkách míry tolerance a přiznávání práv homosexuálům (viz tabulky k otázkám 8, 10a, 10b) a přesvědčení, zda mohou kompetentně vykonávat určitá povolání (viz Otázka 11) a míry sociální distance (viz Otázka 12).

Otázka 8: Jak se stavíte k zákonu o registrovaném partnerství, schváleném v ČR v roce 2006?

Clustery		Registrované partnerství					Total
		rozhodně schvaluji	spíše schvaluji	nevím	spíše neschvaluji	rozhodně neschvaluji	
sympatizující	Count	53	13	2	3	1	72
	% within Clustery	74	18	3	4	1	100
	Adjusted Residual	4,3	-2,2	-1,6	-1,9	-1,2	
tolerující	Count	42	22	5	4	1	74
	% within Clustery	57	30	7	5	1	100
	Adjusted Residual	0,8	0,6	0,1	-1,5	-1,3	
odmítající	Count	11	19	6	12	5	53
	% within Clustery	21	36	11	23	9	100
	Adjusted Residual	-5,5	1,7	1,6	3,8	2,7	
Total	Count	106	54	13	19	7	199
	% within Clustery	53	27	7	10	4	100

Otázka 10a: Mají podle Vašeho názoru gayové právo adoptovat dítě?

Clustery		Právo adoptovat dítě			Total
		ano	ne	nevím	
sympatizující	Count	31	20	21	72
	% within Clustery	43	28	29	100
	Adjusted Residual	1,5	-1,9	0,4	
tolerující	Count	35	16	23	74
	% within Clustery	47	22	31	100
	Adjusted Residual	2,5	-3,3	0,8	
odmítající	Count	6	36	11	53
	% within Clustery	11	68	21	100
	Adjusted Residual	-4,4	5,6	-1,3	
Total	Count	72	72	55	199
	% within Clustery	36	36	28	100

Otázka 10b: Mají podle Vašeho názoru gayové právo vychovávat vlastní dítě?

Clustery		Právo vychovávat vlastní dítě			Total
		ano	ne	nevím	
sympatizující	Count	58	4	10	72
	% within Clustery	81	6	14	100
	Adjusted Residual	1,2	-2,2	0,8	
tolerující	Count	66	6	2	74
	% within Clustery	89	8	3	100
	Adjusted Residual	3,4	-1,5	-3,0	
odmítající	Count	27	15	11	53
	% within Clustery	51	28	21	100
	Adjusted Residual	-5,0	4,0	2,4	
Total	Count	151	25	23	199
	% within Clustery	76	13	12	100

Následující tabulky k otázce 11 ilustrují, do jaké míry se respondenti domnívají, že mohou gayové zastávat povolání vojáka, policisty, lékaře, politika, učitele na ZŠ nebo kněze. Zde jsou paradoxně nejliberálnější Tolerantní, mladší skupina Sympatizujících nemá v některých otázkách jasno, častěji volila variantu „nevím“. Odmítající jsou dle očekávání nejkritičtější a to zejména v otázce gaye-policisty, učitele na ZŠ a kněze. Poslední jmenované povolání má výrazně nižší hodnotu i u tolerantnějších skupin, pravděpodobně v souvislosti se sexuálními a pedofilními skandály

církevních představitelů a obavy z nich. U povolání vojáka respondenti častěji volili variantu „nevím“, patrně z důvodu, že gayové jsou hodnoceni jako méně agresivní a takové povolání „by si stejně nevybrali“ (ačkoliv „leathers“ gayové se vyznačují zálibou ve vojenských uniformách a dominantním, maskulinním chováním), další možností je ryze mužský kolektiv a možná šikana kvůli orientaci, jiným vysvětlením může být obava ze sexuálního obtěžování v daném útvaru. Opatrný přístup ke gayům-učitelům na ZŠ může být zapříčiněn iracionální obavou, zda může být takový člověk dobrým vzorem pro děti (zejména vzorem jakéhosi mužství) a možné zaměňování homosexuality s pedofilií.

Otázka 11: Myslíte si, že by mohli/mohou gayové kompetentně vykonávat následující povolání?
(pozn.: vlevo dle skupin respondentů, vpravo dle povolání, procentuelní zastoupení odpovědí)

cluster	povolání	ano	ne	nevím	povolání	cluster	Ano	ne	nevím
Sympatizující	voják	79	6	15	voják	Sympatizující	79	6	15
	policista	88	7	6		Tolerantní	88	5	7
	lékař	96	1	3		Odmítající	49	19	32
	politik	94	4	1		Total	74	9	17
	učitel na ZŠ	86	10	4	policista	Sympatizující	88	7	6
Tolerantní	kněz	65	14	21		Tolerantní	93	1	5
	voják	88	5	7		Odmítající	55	13	32
	policista	93	1	5		Total	81	7	13
	lékař	100	0	0	lékař	Sympatizující	96	1	3
	politik	99	1	0		Tolerantní	100	0	0
	učitel na ZŠ	97	0	3		Odmítající	81	4	15
Odmítající	kněz	81	9	9		Total	93	2	5
	voják	49	19	32	politik	Sympatizující	94	4	1
	policista	55	13	32		Tolerantní	99	1	0
	lékař	81	4	15		Odmítající	87	4	9
	politik	87	4	9		Total	94	3	3
Total	učitel na ZŠ	53	19	28	učitel na ZŠ	Sympatizující	86	10	4
	kněz	43	28	28		Tolerantní	97	0	3
	voják	74	9	17		Odmítající	53	19	28
	policista	81	7	13		Total	81	9	10
	lékař	93	2	5	kněz	Sympatizující	65	14	21
	politik	94	3	3		Tolerantní	81	9	9
	učitel na ZŠ	81	9	10		Odmítající	43	28	28
	kněz	65	16	19		Total	65	16	19

Otázka 12 se obdobně ptá, zda by respondentům vadilo mít gay jako spolupracovníka, souseda, kamaráda, kamaráda svých dětí či ve svém příbuzenstvu. Odmítajícím respondentům by statisticky významněji vadilo mít gaye mezi svými nejbližšími (tzn. mezi příbuznými, přáteli a přáteli dětí), ačkoliv se nejedná o vyloženou radikalitu, podíl netolerantních v této skupině se pohybuje řádově v rozmezí 15-25%.

Celkově by gay spolupracovník vadil 6% respondentů, stejnou hodnotu zaujímá gay kamarád. Za souseda by ho nechtělo 5%, 11% by nesouhlasilo, aby se gay přátelil s jejich dětmi (a dalších 6% by není jisto), ve své rodině by gaye nechtělo rovných 10% dotázaných. V tabulce k Otázce 12 uvádím srovnání.

Otázka 12: Vadilo by Vám mít gaye jako....:

(vlevo procentuelní zastoupení jednotlivých odpovědí, vpravo hodnoty adjustovaných reziduí)

	a) gay spolupracovník					a) gay spolupracovník					
	rozhodně nevadilo	asi nevadilo	asi vadilo	rozhodně vadilo	nevím	rozhodně nevadilo	asi nevadilo	asi vadilo	rozhodně vadilo	nevím	
sympatizující	88	10	0	3	.	3,2	-2,9	-1,7	0,2	.	sympatizující
tolerující	84	15	1	0	.	2,3	-1,5	-0,8	-1,7	.	tolerující
odmítající	43	43	8	6	.	-6	4,8	2,7	1,7	.	odmítající
Průměr	74	21	3	3	.						
	b) gay soused					b) gay soused					
sympatizující	90	7	1	1	.	2,1	-1,9	-0,8	-0,1	.	sympatizující
tolerující	95	4	1	0	.	3,4	-2,9	-0,8	-1,3	.	tolerující
odmítající	57	34	6	4	.	-5,9	5,3	1,7	1,6	.	odmítající
Průměr	83	13	3	2	.						
	c) gay kamarád					c) gay kamarád					
sympatizující	88	13	0	0	.	3,1	-1,8	-1,9	-1,9	.	sympatizující
tolerující	84	14	3	0	.	2,2	-1,5	-0,2	-1,9	.	tolerující
odmítající	45	36	8	11	.	-5,8	3,6	2,3	4,1	.	odmítající
Průměr	75	19	3	3	.						
	d) gay kamarád dětí					d) gay kamarád dětí					
sympatizující	69	24	4	1	1	1,9	0,8	-1,7	-1,4	-2,1	sympatizující
tolerující	76	16	1	1	5	3,3	-1,2	-2,8	-1,5	-0,3	tolerující
odmítající	28	23	25	11	13	-5,7	0,4	4,9	3,2	2,6	odmítající
Průměr	61	21	9	4	6						
	e) gay příbuzný					e) gay příbuzný					
sympatizující	88	7	4	1	.	2,8	-2,1	-1,5	-0,5	.	sympatizující
tolerující	86	11	3	0	.	2,6	-0,9	-2,1	-1,6	.	tolerující
odmítající	47	26	21	6	.	-5,8	3,2	4	2,2	.	odmítající
Průměr	76	14	8	2	.						

Otázka 13: Pouhých 21% respondentů nezná ve svém okolí žádného gaye. Přes 60% zná 1-5 gayů, 12% 5-10 gayů a více než 10 gayů zná 6% dotázaných. **Hypotéza o závislosti mezi počtem gayů, které dotyčný osobně zná, a jeho náchylností k přejímání stereotypních názorů na tuto menšinu se však nepotvrdila.** Kontingenční tabulka k Otázce 14 sice naznačuje, že ti, kteří o homosexuálech smýšlejí relativně nejvíce stereotypně, gayů znají nejméně, avšak pravděpodobnost statistické chyby je příliš velká (43%). Mnohem pravděpodobněji zde hraje roli faktor věku: starší respondenti (Tolerující) měli za svůj život více příležitostí se s nějakým gayem setkat, než dotázaní mladších ročníků, jejichž vrstevníci o své odlišné sexuální orientaci ještě ani nemusí vědět.

Otázka 14: Znáte osobně nějakého gaye? Pokud ano, kolik?

		kolik znáte osobně gayů?			Total
		0	<5	> 5	
Sympatizující	Count	14	45	13	72
	% within Cluster Number of Case	19	63	18	100
	Adjusted Residual	-0,4	0,2	0,3	
Tolerující	Count	14	44	16	74
	% within Cluster Number of Case	19	59	22	100
	Adjusted Residual	-0,6	-0,5	1,3	
Odmítající	Count	14	34	5	53
	% within Cluster Number of Case	26	64	9	100
	Adjusted Residual	1,1	0,4	-1,7	
Total	Count	42	123	34	199
	% within Cluster Number of Case	21	62	17	100

Co se typu vztahu k homosexuálům týče, 9% dotázaných se s daným gayem nezná osobně, každý pátý s některým spolupracuje, shodné procento (kolem 40%) má gaye v okruhu svých známých nebo se s ním přátelí, ve svém příbuzenstvu má gaye asi 5% dotázaných, „jinou odpověď“ označilo 9% respondentů (v této otázce bylo možno vybrat více možností.) Co se týče osobních zážitků s homosexuální menšinou, bohatší zkušenosti mají v tomto ohledu ženy.⁸⁵ V otevřené 13. otázce uvádějí své pozitivní i negativní zážitky (pozitivní převažují), častěji se s gayi přátelí, jedna respondentka též uvedla zkušenost s gayem jako s partnerem (než přišel jeho coming out). Muži častěji uvádějí zážitky negativní, dva z nich byli dokonce gayi obtěžováni.

6.1.5 Shrnutí průzkumu

Výzkum „Homosexuálové a česká společnost“ na zkoumaném souboru 199 respondentů potvrdil, že většina české společnosti vidí gaye jako zženštilé a spíše výstřední. Jako promiskuitní a perverzní si je představuje pouze skupina dotázaných, označených jako Odmítající, jinak jsou považováni všemi skupinami za přátelské a slušné občany. Hypotéza, že čím více gayů respondent zná, tím méně bude náchylný k přejímání stereotypních představách o nich, se nepotvrdila. Mnohem signifikantnějšími diskriminanty jsou faktory pohlaví, věku, nejvyššího dosaženého vzdělání a zejména náboženského vyznání, podle nichž se respondenti diferencovali do jednotlivých segmentů, jež odhalila clusterová analýza:

- 1. Sympatizující**, spíše mladší skupina, z větší části tvořená ženami, která vykazuje vůči gayům výraznou citovou afiliaci. Imponuje jim emotivita a empatie gayů, které pravděpodobně u svých vrstevníků postrádají.
- 2. Tolerantní** skupina starších a vzdělanějších (opět převažují ženy), kteří prokazují v přístupu ke gayům jistou racionalitu, chápou je jako normální, ničím (krom své sexuální orientace) nevybočující jedince, u kterých panuje stejná variabilita charakterových vlastností jako u heterosexuální populace.
- 3. Odmítající** skupinu mužů napříč všemi věkovými kategoriemi, kteří mají tendence vidět homosexualitu jako nemoc, úchylku a její nositele jako narušitele tradic a společenského řádu. Významně častěji než v případě výše uvedených clusterů jsou mezi nimi zastoupeni věřící křesťané. Tato skupina byla nejnáchylnější k přejímání stereotypních představ o homosexuálech, potvrdila se u nich hypotéza o perverznosti a promiskuitě gayů.

⁸⁵ Ženy mají u gayů jistotu, že projevy jejich vzájemné náklonnosti nikdy nepřekročí mez přátelství a mohou si tak dovolit být v jejich přítomnosti přirozenější a uvolněnější než s některými svými heterosexuálními přáteli. Rovněž jim může imponovat citlivost a empatie gayů, kterou mohou u některých mužů postrádat. Naopak heterosexuální muži se v přítomnosti gayů mohou cítit „nesví“, protože většině z nich není příjemná představa, že jimi mohou být nazíráni jako sexuální objekt a nikdy nemají jistotu, že jejich případné přátelství zůstane ze strany gaye pouhým přátelstvím.

6.1.6 Srovnání výsledků ankety Homosexuálové a česká společnost s jinými výzkumy

Výsledky odpovědí na některé otázky máme možnost srovnat s jinými výzkumy. Signifikanci vlivu religiozity respondenta potvrzují výzkumy **Weisse a kol. (1999)** nebo studie **Aktér z roku 2005**. V jedné z otázek výzkumu Aktér byli respondenti požádáni, aby na sedmibodové škále označili své sympatie či antipatie ohledně určité skupiny obyvatel, menšiny, národnosti apod. (Viz graf Přílohy 5) Homosexuálové se umístili na 15.místě z 25, jsou hodnoceni podobně jako nemocní AIDS (se kterými mohou být i spojováni). Lépe dopadli např. černoši, Židé, Vietnamci nebo nezaměstnaní, hůře např. přistěhovalci, bezdomovci, aktéři reality show, Romové, prostitutky nebo skinheads.

Respondenti se opět významně (na hladině významnosti 5%) diferencovali podle toho, zda byli „*praktikující věřící*“, „*věřili v nějakou sílu nad námi, ale do kostela nechodili*“, nebo byli bez vyznání. Statisticky významný je zde též faktor věku⁸⁶. Na těchto dvou faktorech je i ve výzkumu Aktér platná mnou navržená kategorizace respondentů na Sympatizující, Tolerantní a Odmítavé. Nejméně tolerantní byli důchodci a voliči preferující spíše pravicové politické strany (ačkoliv příznivci krajní levice vykazovali stejně odmítavé postoje jako voliči krajní pravice). Soukromí podnikatelé a lidé se svobodným povoláním častěji volili střední hodnotu.

Na některé otázky položené v anketě Homosexuálové a česká společnost se v roce ptala rovněž **G-Liga**, organizace vzniklá v roce 2002 v Brně, ve svém průzkumu **Homosexualita v očích české veřejnosti** z roku 2003.⁸⁷ Dle jeho výsledků v roce 2003 považovaly zákon o registrovaném partnerství za potřebný tři čtvrtiny dotázaných (nejtolerantnější byly ženy, 55% nesouhlasných odpovědí vykazovali muži starší 65 let.) Ve svém příbuzenstvu mělo homosexuála 7% dotázaných (v mém průzkumu pouhých 5%).

52% dotázaných G-Ligou definovalo homosexualitu jako vztah osob téhož pohlaví na stejné úrovni jako vztah heterosexuální. 11% dotázaných uvedlo, že se jedná o odsouzeníhodnou poruchu, 16% vztah založený výhradně na sexuálních potřebách. Byla prokázána korelace se stářím a vzděláním respondenta, tolerantnější byli obyvatelé Prahy. Za vrozenou považovalo homosexualitu 73% respondentů (v mé anketě 83%, avšak můj výzkum připouštěl možnost vícero odpovědí).

37% dotázaných soudilo, že jsou schopni rozeznat homosexuálního člověka, z toho 70% na základě specifických projevů chování, 49% by se orientovalo podle vzhledu a fyzických znaků.

Dle zjištění G-Ligy by 19% dotázaných vadilo, kdyby jejich dítě učila lesbická učitelka či gay (v mém průzkumu bylo proti 9%, 10% nevědělo). Mezi zdůvodněními zaznělo, že „*mohou ovlivňovat názor dítěte*“, „*budou dítě vychovávat k homosexualitě, k obrazu svému*“. Nebezpečná je prý také

⁸⁶ Faktor věku je na reprezentativním vzorku 945 respondentů signifikantní na hladině významnosti 1%

⁸⁷ Kaňka, Štěpánová, Bretl: *Homosexualita v očích české veřejnosti 2003*. (online) <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006011307> datum neuveden. cit. 15.5.2010 charakteristika výzkumného souboru: 630 respondentů, z toho 296 mužů a 334 žen ve věku od 15 let. O způsobu výběru respondentů a reprezentativitě zdroj mlčí.

„snaha navázat kontakt s dítětem“, podle 10% dotázaných jsou zřejmě všechny lesbické učitelky a všichni vyučující gayové pedofilní, nebo vyjádřili jako hlavní své „obavy ze zneužití dítěte. Neuověřitelných 70% se obává, že gayové a lesbičky ve školství budou nějakým způsobem exhibovat a tím ohrožovat mravní výchovu mládeže.“

Že jsou v ČR homosexuálové diskriminováni, si myslelo 47% dotázaných. Záporně se vysloвило 39%, 13% nevědělo. Na poslední otázku, zda by měly mít stejnopohlavní páry možnost vychovávat děti, uvedlo 21%, že pouze děti z předchozích vztahů, 30% by adopci povolilo. 36 % respondentů je přesvědčeno o tom, že by stejnopohlavní páry neměly mít možnost vychovávat děti. V mém průzkumu by adopci povolilo 36%, nepovolilo shodných 36% a 28% nevědělo. Právo vychovávat své vlastní dítě by homosexuálům přiznalo 76% dotázaných, nicméně nezjišťovala jsem, zda by souhlasili pouze s výchovou jedním vlastním rodičem, nebo výchovou párovou.

Zajímavá je také studie **Rovnost je cool!** společnosti Člověk v tísni z prosince 2007⁸⁸, která se zabývala postojem české středoškolské mládeže k různým menšinám a skupinám obyvatel (bezdomovci, nezaměstnaní, jiné národnosti a etnika, prostitutky a prostituti, lesby a gayové, skupiny náboženského vyznání, ženy, mentálně a fyzicky postižení, důchodci a staří lidé). Na vzorku 1685 studentů (38% chlapců a 62% dívek) tento výzkum odhaluje, že ke gayům mají studenti výrazně horší vztah než k lesbám, vliv pohlaví je rovněž prokázán: ke gayům zaujímá negativní postoj 72% chlapců, dívek 24%. V případě leseb není rozdíl tak výrazný, negativně je hodnotí 32% chlapců a 28% dívek. Podle více než třetiny chlapců by se gayové a lesby neměli na ulici líbat, totéž si myslí pětina dívek. Stejněmu procentu chlapců (36%) by vadilo, kdyby byl/a starosta/starostka jejich obce homosexuálně orientován/a, dívek s tímto názorem je pouhá desetina. S rostoucím věkem respondentů se míra jejich tolerance k homosexuální menšině zvyšuje, 70% dotázaných čerpá informace o gayích a lesbách z médií. Tato studie dělí dotazované studenty dle jejich postojů do pěti kategorií:

Obecně tolerantní (23%) – tři čtvrtiny tohoto segmentu tvoří dívky, častěji studují na gymnáziu, intenzivně chodí na kroužky, na výlety do přírody, čtou časopisy i knihy, chodí na brigády. Charakteristické je pro ně vyšší vzdělání jejich rodičů. Spíše než v obchodních centrech nakupují v sekond handech.

Drsňáci (10%) – tři čtvrtiny tvoří chlapci, častěji studenti středních škol a odborných učilišť, jejich rodiče mají spíše nižší vzdělání. Ve srovnání s ostatními skupinami studentů tráví relativně nejvíce času s kamarády v hospodě a hraním počítačových her, méně se věnují zájmovým kroužkům, výletům a studiu. Mají celkově nízkou míru tolerance, nejmarkantněji ke skupinám, které mohou být vnímány jako fyzicky slabé (postižení, senioři), naopak lépe než ostatní hodnotí nezaměstnané, vězně

⁸⁸ Agentura NMS: *Závěrečná zpráva z kvantitativního průzkumu Rovnost je cool!* Praha, prosinec 2007 (online)

a drogově závislé, lesby a prostitutky (poslední dvě jmenované však vnímají spíše jako sexuální objekty, protože se současně vyslovují proti podpoře žen na pracovním trhu).

Netolerantní (13%) – přibližně stejné zastoupení chlapců a dívek, ve srovnání s ostatními skupinami mají nejnižší sociální a kulturního postavení (nejnižší vzdělání rodičů), navštěvují studijně nejméně náročné školy. Vykazují obecně nejnižší míru tolerance, jejich postoje jsou však nekonzistentní, o společenských souvislostech moc nepřemýšlejí.

Náboženští (24%) – stejné zastoupení chlapců i dívek. Vykazují velmi kladný vztah ke křesťanům i k jiným náboženským skupinám a jejich symbolům. Ačkoliv jejich vztah ke zkoumaným menšinám je veskrze pozitivní, velmi odmítavě se staví k příslušníkům sexuálních menšin (gayové, lesby, transsexuálové), negativně se staví též k lidem, kteří se mohou dopouštět protizákonného jednání. Mají poměrně dobré kulturní zázemí, jejich rodiče patří k relativně nejvzdělanějším, spolu s Obecně tolerantními jsou nejaktivnější, ve svém volném čase jsou zaměřeni na rodinu.

Sympatizanti queer (30%) – tři čtvrtiny tohoto segmentu tvoří dívky, vykazují vysokou míru tolerance ke všem skupinám, zejména k příslušníkům sexuálních menšin. Pozitivní vztah vyjádřili též k prostitutům a prostitutkám, prostituci však stejně jako Náboženští nehodnotí jako „normální“ povolání. Vzdělání jejich rodičů není tak vysoké jako u Náboženských, ale mají spolu s nimi nejlepší znalost cizích jazyků a nejčastěji jezdí do zahraničí. Ve srovnání s ostatními se nejvíce věnují přípravě do školy, nejméně naopak sportu.

6.2 Průzkum mezi gayi

6.2.1 Úvod

Dotazník s názvem Gayové a současná česká společnost nebyl na rozdíl od první ankety na serveru Vyplňto.cz volně přístupný, bylo nutné zadat přesný hypertextový odkaz. Ten byl s průvodním dopisem a prosbou o spolupráci rozeslán na e-mailové adresy volně dostupné na internetové stránce jedné z českých gay komunit.⁸⁹ Odkaz na dotazník byl z iniciativy Jakuba Starého, šéfredaktora gay magazínu LUI, umístěn také na jeho internetovou stránku tohoto magazínu.

Sběr dat probíhal od 26.12.2009 do 1.1.2010, návratnost dotazníku činila 55,2% (stejně jako v případě ankety „*Homosexuálové a česká společnost*“ se jedná o respondenty, kteří na odkaz pouze klikli, popř. vyplňování nedokončili. Ti, kteří nezareagovali na e-mailovou prosbu, v tomto procentu zahrnutí nejsou).

Metadata této ankety nejsou na rozdíl od předešlé ankety veřejně dostupná.

S ohledem na to, že mi zdvořilá forma dotazování (vykání) přišla v kontextu otázek, na které jsem se ptala, jaksi „medicínská“, po úvaze jsem zvolila na rozdíl od prvního výzkumu mezi většinovou společností formu tykání.

Struktura dotazníku Gayové a současná česká společnost:

Dotazník je strukturován do pěti částí:

1. minulost – věk uvědomění si své orientace, coming out a reakce na něj, rodinné zázemí
2. přijetí své orientace, ochotu demonstrovat ji na veřejnosti, diskriminace a homofobie
3. pohled gayů na gaye – odlišnost, mediální prezentace, stereotypy a předsudky
4. společenské klima – postoj k registrovanému partnerství, adopcím a církevním sňatkům, život v gay komunitě
5. socio-demografické ukazatele, připomínky a dodatky respondentů

⁸⁹ Nutno podotknout, že někteří takto oslovení byli (soudě podle jejich e-mailových reakcí) dostupností svých osobních údajů velice zaskočeni. Než sběr dat skončil, e-mailové adresy respondentů byly po četných intervencích u administrátora webu staženy, aby bylo zabráněno jejich zneužití pro jiné než studijní účely.

6.2.2 Charakteristika výzkumného souboru:

Dotazník vyplnilo celkem 57 mužů-gayů.

Dle věku: nejpočetnější skupina respondentů je ve věku 20-29 let (53%), následují respondenti ve věku 14-19 let (18%), třicátníků je 16% a starších 40 let 14%. Nejmladšímu respondentovi bylo 14 let, nejstaršímu 59, průměrný věk je 27,6 let (medián 24 let).

Dle vzdělání: shodný počet 18% představují respondenti se základním vzděláním a vyučením. Středoškoláků s maturitou je 44% a vysokoškoláků 21%, čili o něco normálnější rozložení než v případě heterosexuálního souboru.

Dle povolání: převažovali studenti (11x, tj. 19%) a administrativní pracovníci (10x, tj. 18%). Ve výzkumném souboru bylo zastoupeno po 4 řidičích, prodavačích a pracovnících IT oddělení, po 2 lékařích, vedoucích pracovnících, specialistech a nezaměstnaných, mezi gayi byl též i 1 vysokoškolský pedagog, 1 kuchař, 1 novinář, 1 podnikatel, čili zcela běžná povolání. Pouze jeden z oslovených byl kadeřníkem, jeden pracoval v módě a další 2 v hudebním či filmovém odvětví.

Dle krajů: naprosto rovnoměrně jsou 32% zastoupeni obyvatelé Prahy, Čech i Moravy a Slezska, zbylá 4% tvoří Slováci. Polovina respondentů bydlí v městech nad 100 000 obyvatel, čtvrtina v obcích mezi 10 000 a 100 000 obyvateli a stejná část v obcích menších. Gayové z menších měst častěji v souvislosti se svou orientací častěji uvažují o přestěhování (celkově o tom uvažuje 18% dotázaných), někteří se již přestěhovali (rovněž 18%). Vztah ale není vlivem malého vzorku prokázán.

Dle náboženského vyznání: téměř polovina dotázaných je bez vyznání, následuje třetina těch, kteří „věří něco nad námi, ale k žádné církvi se nehlásí“, sedmina gayů jsou křesťané. Dva dotázaní se hlásí k víře židovské a pět uvedlo jinou odpověď. V současné době je 40% bez partnera, 26% žije se svým partnerem v jedné domácnosti, 21% má vztah trvající déle než 1 rok a 12% kratší dobu.

Ani v tomto výzkumném souboru nelze tvrdit, že uspokojivě reprezentuje homosexuální menšinu. Za prvé, vzorek je poměrně malý. Za druhé, vybraní respondenti jsou již se svou orientací natolik sžiti, že se přihlásili na stránku gay komunity a zveřejnili tam i kontakt na sebe. Ti, kdo svou orientaci odmítají přiznat i sami sobě, by takovou stránku pravděpodobně ani nenavštívili. A za třetí, všichni respondenti vykazali dostatečnou míru důvěry, otevřenosti a ochoty odpovídat i na osobnější otázky.

Metodologická poznámka: v analýze průzkumu mezi gayi neuvádím žádné kontingenční tabulky a závislosti, vzhledem k tomu, že je tento soubor příliš malý na to, aby případné zjištěné závislosti byly signifikantní. Objevují se pouze předpokládané a banální rozdíly mezi regiony (pražští gayové častěji navštěvují gay sauny a gay parade, moravští a slezští zase webové stránky gay komunit), mezi věkovými skupinami (na gay diskotéky chodí nejvíce mladých mezi 20 a 29 lety, přes inzeráty se seznamuje nejvíce 30-39letých. Gayové v této a starší věkové kategorii logicky častěji žijí v jedné domácnosti se svým partnerem).

6.2.3 Výsledky průzkumu

V úvodní otázce byli respondenti požádáni, aby vepsali věk, ve kterém si začali uvědomovat svou homosexuální orientaci. Získaná data srovnávám s Güntherovými údaji uvedenými v brožurce *Coming out*.⁹⁰ téměř shodné procento gayů si svou jinakost uvědomilo mezi 12. a 16. rokem života, z našeho souboru však čtvrtina uvedla ještě nižší věk: nejnižší uvedený věk byl 6, nejvyšší 22 let, průměrný věk uvědomění si své homosexuální orientace činil 14 let.

Otázka 1: Kolik let Ti bylo, když sis začal uvědomovat, že Tě přitahují muži?

Věk	Frequency	Percent	dle Günthera (1988)
do 12-ti let	13	23	11
12 - 16 let	33	58	59
16 - 18 let	7	12	15
nad 18 let	4	7	15
Total	57	100	100

Dvě třetiny dotázaných se s touto skutečností vyrovnaly snadno (26% velmi snadno, 42% spíše snadno), zbylá třetina obtížně (spíše obtížně 21%, velmi obtížně 9%). Pouze jeden respondent uvedl, že se se svou orientací ještě nevyrovnal.

To, že jsou respondenti se svou orientací dobře sžiti, dokládají i odpovědi na otázku číslo 8: „*Přeješ si někdy mít „normální“ orientaci?*“ Nabízenou alternativu „ano, často“ si ze zkoumaného souboru nevybral ani jeden dotázaný. „Občas“ si přeje mít heterosexuální orientaci 14% respondentů, k možnosti „dříve ano, teď už ne“ se přiklonila zhruba třetina oslovených. 56% dotázaných gayů vybralo jednoznačnou odpověď „Ne.“

Téměř 60% dotázaných gayů 7. otázce uvedlo, že svou orientaci „bez problémů přiznají, ale veřejně ji nedemonstrují“, čtvrtina nemá problém demonstrovat ji na veřejnosti. Každý šestý svou orientaci přizná pouze lidem, které zná a kterým důvěřuje a opět pouhý 1 respondent se snaží svou orientaci tajit.

Ve třetí otázce byli respondenti tázáni, jak se s jejich orientací vypořádalo jejich okolí (viz odpovědi v tabulce k Otázce 3 na následující straně). Nejproblematictější byli gayové přijati svými rodiči (negativně hodnotilo reakci otce 19%, matky 10% gayů), nejlépe svými nejbližšími přáteli, kterým svou orientaci (na rozdíl od učitelů a svých nadřízených) ochotně „přiznávají“.

⁹⁰ Günther, 1988: cit. dle: Procházka, 2002, str. 6

Otázka 3: „Jak přijalo informaci o Tvé orientaci Tvé okolí? Oznámkuj jako ve škole. (Pokud jsi jim to neřekl, nevyplňuj)“ údaje jsou v procentech

známka	otec	matka	sourozenci	nejbližší přátelé	spolužáci, kolegové	učitelé, nadřízení
1	11	23	46	68	39	26
2	18	30	19	19	26	19
3	21	16	11	0	9	9
4	7	5	2	0	2	0
5	12	5	0	2	2	4
celkem	68	79	77	89	77	58
neřekli to	32	21	23*	11	23	42
Total	100	100	100	100	100	100

* z počtu 23 mužů a chlapců, kteří se se svou orientací nesvěřili svému sourozenci, jsou jedináčci pouze 2.
Počet těch, kdo svou orientaci neprozradili své matce a svému sourozenci/sourozencům, je tím pádem totožný.

Své rodinné zázemí charakterizovala většina dotázaných jako spíše (50%) či velmi harmonické (25%), 20% za spíše disharmonické a 5% za velmi disharmonické, 75% dotázaných pochází z úplných rodin, zbytek z rodin rozvedených či neúplných bez otce. V tomto výzkumném souboru tedy neplatí hypotéza o tom, že ke vzniku homosexuality přispívá špatné rodinné zázemí nebo chybějící vzory.⁹¹

Nepovinnou 4. otázku se zněním „Setkal ses při svém coming outu ve svém okolí s nějakou reakcí, která Tě překvapila (ať už v pozitivním, či negativním smyslu)? Pokud ano, popiš ji“, zodpověděla téměř polovina dotázaných. Z nich opět polovina popsala příjemná překvapení a pozitivní zážitky, třetina zkušenosti negativní. Mezi pozitivními reakcemi bylo zmiňováno překvapivé přijetí ze strany svého okolí, pozitivní reakce lidí, od kterých to nečekali, a následně „coming outy“ dalších gayů ve svém okolí jako reakce na respondentovo „přiznání“. Mezi negativními zážitky gayové uvedli: zvýšení výskytu homofobních nářeků ve svém okolí, roznesení informace o jejich homosexuální orientaci mezi třetí osoby, jednomu dotázanému bylo dokonce doporučeno, aby opustil zaměstnání (v nové práci prý radši „hraje heterosexuála“).

Na dotaz, zda se někdy setkali s projevem nesnášenlivosti či s diskriminací kvůli své orientaci, odpověděla záporně pouhá čtvrtina dotázaných, stejná část sice nemá osobní zkušenost, ale ví o takovém případě ve svém okolí, polovina gayů má s diskriminací osobní zkušenosti (z toho větší část opakovaně). Přibližně třetina těch, kdo mají (či znají z okolí) zkušenost s homofobním jednáním, uvedla, že ji zažila letos (tj. v průběhu roku 2009), necelá polovina před 1-3 lety a čtvrtina před více než 3 lety. Většinou se jednalo o verbální útoky a nářezky (42%), přibližně každý šestý zažil šikanu ve škole či na pracovišti a stejný počet gayů byl kvůli své orientaci dokonce fyzicky napaden! Zbylá čtvrtina se setkala s nečekaně odmítavou reakcí ze strany blízkých osob.

Zajímavý je názor na to, jak se dle názorů gayů staví česká společnost k homosexuálům a srovnání procentuelních četností jejich výpovědí s odpověďmi heterosexuálů z výše popsaného šetření. Byť v případě ankety mezi gayi nebyla uvedena možnost „neutrálně“, gayové se cítí být odmítáni v pouhé pětině případů, u heterosexuálů je tato odpověď dvakrát častější.

⁹¹ Teorii vlivu rodinných vztahů na vznik homosexuality zastává např. L. Yablonsky, in: Janošová, 2000: str. 28

Otázka 9: „Česká společnost se podle Tvého názoru k homosexuálům staví“
(srovnání procentuelních hodnot)

	gayové	heterosexuálové
velmi tolerantně	14	2
spíše tolerantně	68	35
neutrálně	.	21
spíše odmítavě	18	42
velmi odmítavě	0	1
Total	100	100
n =	57	199

Rovněž zajímavé je srovnání názorů heterosexuálů a homosexuálů na odlišnost gayů (viz tabulku *Porovnání procentuelních hodnot výskytu názoru gayů s heterosexuálů na odlišnost gayů* níže vpravo).

Gayové jsou o něco více přesvědčeni, že se krom své orientace ničím neliší, častěji než heterosexuálové také zmiňují svou jemnost a citlivost, takže můžeme tuto hypotézu směle potvrdit (slova zženštilost bylo ale v jejich případech použito jen 2x, a to jednou opatrně (cituji): „V chování poznám to ihned. Tak trochu zženštilí.“ a podruhé pejorativně pro označení gayů: „Někteří sou nechutně vykroucený, zženštilí, zmalovaní... z takových je mi špatně ;)“).

V některých otázkách jsou gayové vůči sobě překvapivě výrazně kritičtější než (korektní) heterosexuálové, ačkoliv nejčastěji kritizují gay komunitu a nikoliv sami sebe. Největším trnem v oku jim je častá promiskuita a část afektivně se chovajících „buzen“, které na sebe na rozdíl od „normálních, nenápadných gayů“ rády upozorňují a podporují tak stereotypní nahlížení na celou gay minoritu.

Gayové na rozdíl od heterosexuálů nejsou přesvědčeni, že se od nich odlišují větším zájmem o módu a uměleckými vlohami – zřejmě to bude další ze stereotypů, který neplatí o všech beze zbytku.

Otázka 11: „Čím se podle Tebe gayové nejvíce odlišují od heterosexuální populace?“

Gayové se odlišují	Percent
nijak	24
sex. orientací	13
citlivost, vnímavost	16
jiný postoj k životu, životní styl	16
buzny, afekt výjimky	12
promiskuita	14
Feminita(z toho explicitně zženštilost)	11 (2)
negativa	11
pozitiva	11
těžší život	9
tolerantnější	5
uměl., estetické sklony, dbají o sebe	4
nemají děti	4
nevím	4

Porovnání procentuelních hodnot výskytu názorů gayů a heterosexuálů na odlišnost gayů

odpovědi	gayové	heterosexuálové
(bez odpovědi)	0	13
nijak/jen orientací	37	29
citlivost, jemnost	16	7
feminita	11	7
umělecké vloh, móda	4	25
pozitiva	16	22
negativa, stereotypy	25	8
jiné	28	3
2 skupiny gayů-"normální vs. výstřední"	12	3
nevím	4	0

Co se týče zažitých stereotypů, nejčastější zmiňují gayové předsudky, že prý jsou všichni zženštilí, promiskuitní a vykroucení. Je očividné, jak palčivé pro ně je, když jsou oni sami s „buznami“, pro ně s menšinou v menšině, „házení do stejného pytle“. Drtivá většina pověr, které jim

jmenovali se týká oblasti sexu – to, že jim o nic jiného nejde, že nejsou schopni plnohodnotného vztahu, zmíněná promiskuita a s tím spojené přenášení pohlavních chorob, že jsou považováni za „úchyláky a prznitele“ (a zaměňování s pedofily) a že musí hrát jeden z partnerů muže a druhý ženu, aby vztah fungoval. Viz tabulku Otázka 13 níže (otevřená otázka).

Na polootevřenou Otázku 12 (viz tabulku níže) týkající se prezentace gayů v médiích odpověděla polovina dotázaných, že média sice „boří mýty o homosexuálech, ale vytvářejí nové stereotypy“, pětina gayů je přesvědčena, že média vytvářejí zcela zkreslené představy o homosexuálech. Zbylou třetinu tvoří odpovědi „boří mýty o homosexuálech“, „jak kdy“ a jiné odpovědi.

Otázka 12: „Jaký je Tvůj názor na to, jak jsou gayové prezentováni v médiích (filmy, seriály, TV pořady)?“

média	Percent
jak kdy	11
boří mýty o homosexuálech	49
boří mýty, ale vytvářejí nové stereotypy	21
vytvářejí zcela zkreslený obraz gayů	11
jiná odpověď	9

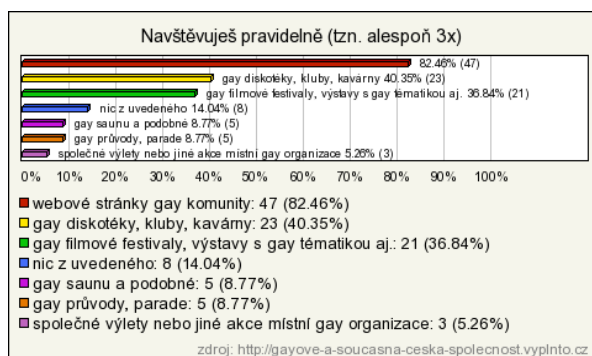
Otázka 13: „Co je podle Tebe největší předsudek či nejčastější stereotypní uvažování o gayích?“

největší předsudek	Percent
všichni jsou zženštilí	26
všichni jsou promiskuitní	17
všichni jsou vykroucení	14
nejsou schopni plnohodnotného vztahu	12
homosexualita je nemoc	10
jde jim jen o sex	8
všichni přenášejí pohlavní choroby	8
jsou to úchyláci, prznitelé	8
ve vztahu je jeden mamka a druhý tatka	5
všichni nosí růžovou	3
jiné	14

47% dotázaných gayů odpovědělo, že jsou rádi, že je schválen zákon o registrovaném partnerství, 46% zastává postoj „alespoň něco, ale je to stále nedostačující“, 7% je to jedno. Ani jeden z gayů neoznačil možnost, že není rád, že byl tento zákon v ČR přijat. Možnosti uzavřít registrované partnerství plánuje v budoucnu využít 2 ze 3 gayů, tuto posibilitu vylučuje pouze každý 7. gay (14%) a necelá třetina neví. O právo uzavírat církevní sňatky by stála necelá třetina gayů (polovina by se bez nich obešla), smět adoptovat děti by si přály rovné dvě třetiny gayů.

Většina dotázaných (i s ohledem na registraci na gay komunitě) navštěvuje webové stránky gay komunity a jejím prostřednictvím se také nejčastěji seznamuje, viz Graf 1 a Graf 2.

Graf 1

Graf 2

Na poslední nepovinnou otevřenou otázku, zda je něco dalšího, co by v české společnosti uvítali, a co by se mělo ve vztahu ke gayům změnit či zlepšit, odpověděla polovina respondentů následovně:

1. zlepšit osvětu a toleranci české veřejnosti vůči homosexuálům (11x)
2. právní reformy – novelizovat zákon o registrovaném partnerství, povolit homosexuálům darovat krev (6x)
3. větší společenská angažovanost gay komunity (5x)
4. je spokojen (4x)

6.2.4 Závěr

Výzkum gayů, ačkoliv není zcela reprezentativní, protože v něm chybí zastoupení těch, kteří se se svou orientací ještě nevyrovnali, jsou méně společensky angažovaní, přináší zajímavé pohledy na komunitu této menšiny. Je zajímavé, v některých otázkách gayové sami sebe hodnotí jako o něco více se odlišující, než jak jsou nahlíženi heterosexuální populací (která s nimi ale pravděpodobně nemá tak bohaté zkušenosti jako gayové mezi sebou navzájem). Nejvíce dotázaných se shodlo na vyšší citlivosti, vnímavosti, zjemnělosti gayů, čímž potvrzují toto všeobecné mínění o této minoritě, slovu „zženštilý“ se však vyhýbají. Gayové nešetří ani kritikou vlastních řad: vadí jim zejména promiskuita některých jedinců (se kterou se možná někteří setkali na i vlastní kůži), a „buzny“ (někdy též nazývané „tetky“⁹²), tzn. „vykroucení“ jedinci, kteří přiživují mediálně prezentované stereotypy. S těmi nechce být většina „normálních“ homosexuálů ztotožňována a kvůli nim musí často společnosti dokazovat, že oni takoví nejsou.

Dotázaní gayové si uvědomují, že česká společnost je vůči nim ve srovnání s jinými zeměmi velice liberální a váží si toho, nicméně existují oblasti, ve kterých by ocenili určité zlepšení. Nejvíce gayové volají po lepší osvětě ohledně své minority a po úpravě některých legislativních opatření (např. zákaz darovat krev na základě jejich orientace a pohlavních styků, které jsou „rizikové“, ačkoliv gay žije spořádaným partnerským životem).

Na otevřené otázky odpovídali gayové velice ochotně a otevřeně, rozepisovali se, někteří mi na konci dotazníku popřáli hodně štěstí s obhajobou této práce a poděkovali za možnost vyplnit dotazník (s čímž se tazatel nesetkává zcela běžně) nebo spontánně vepsali cenné hypertextové odkazy na kvalitní internetové informační zdroje ohledně gay tematiky. I tato skutečnost může potvrdit názor, že gayové jsou přátelští a empatičtí, popř. zodpovědní a angažovaní.

⁹² „Tetka je označení pro "zkušené" promiskuitní gaye, kteří když přijdou do klubu, tak se se všemi, se kterými spali a nepohádali, olíbají, mají rádi Ilonku Csákovou a Helenku Vondráčkovou a čtou SPY a STORY atd. Proces „tetkizace“ je tedy proces, kdy kluk ztrácí všechny vlastnosti, které ho dělají klukem a zároveň získává jejich ženské ekvivalenty.“ Petr Kaňka, Poradna 004. (online)
<http://www.004.cz/view.php?cisloclanku=2005082234-pc--poradna-gay-druh-stylizace> 22.8.2005

6.2.5 Gayové očima gayů

Další sondu do gay komunity skýtají rozličné webové stránky pro gaye určené. Oproti očekáváním některých jedinců se to na většině z nich nehemží sexuální a porno tematikou (i když na takové jsem narazila), většinou jsou zaměřeny čistě prakticky – návštěvník zde nalezne odpovědi na otázky, které ho zajímají nebo trápí, např. coming out, právní servis, poradenství ohledně prevence a léčby pohlavně přenosných chorob, aktuality ohledně mediální reflexe homosexuálů, poradnu, odkazy na filmy, výstavy či jiné kulturní události s gay a lesbickou tematikou, seznamku, diskuzi a aktuální organizované akce (např. výlety). Informace jsou povětšinou na velice dobré odborné úrovni. Většinu takových stránek si založili „jinak orientovaní“ sami, fungují tedy na jakési skupinové solidaritě, „gayové sobě“, dalo by se říci. Návštěvníka takových stránek může překvapit specifický ironický smysl pro humor gay komunity, projevující se např. v označení internetové rubriky aktualit „Ještě teplé“ nebo v pojmenování odkazu na literaturu s homosexuální tematikou „Teplá knihovna.“

Angažovanost gayů pro „svou věc“ dokládá i velké množství existujících hnutí, ať už jde o Gay iniciativu dříve usilující o přijetí zákona o registrovaném partnerství, nebo o občanské sdružení gayů a leseb Ruku v ruce, které si dalo za cíle zbořit stereotypní obrazy homosexuálů vsutku originální a nenásilnou cestou – podporuje běžné gay a lesbické páry v tom, aby se na veřejnosti nezdřáhali držet se za ruce nebo políbit se, aby sdělili svým přátelům svou orientaci, aby tolerovali a byli tolerováni a aby společnosti ukázali, že homosexuálové jsou lidé docela obyčejní.

Jiné organizace se specializují na organizování společných výletů a jiných akcí (např. filmový festival Mezipatra), brněnský STUD, který kromě vedení queer knihovny a dalších organizuje i sportovní akce pro gaye a lesby (turistické: Pěšky atd. nebo plavání: Golfský proud, sportovní). Od roku 1982 se také pravidelně, jednou za čtyři roky, konají „Gay Games,“ obdoba olympijských her.

Jiné zajímavé poznatky z gay komunity, mnohdy poměrně překvapivé, přinášejí články publicisty a redaktora Britských listů (a gaye) Fabiana Golga. V jednom ze svých článků⁹³ mimo jiné uvádí, že často zastávaný názor společnosti, že homosexuálové si svou orientaci sami a dobrovolně zvolili, je mýtus: „*Poznal jsem v životě stovky homosexuálů a hovořil jsem s většinou z nich o kořenech jejich homosexuality. Ještě jsem nenašel jediného homosexuála, který by byl rád, že je homosexuál. A proto mi vadí moderní užívání výrazu "sexuální orientace". Jestliže člověk není masochista a nepožaduje dobrovolně, aby ho jiní považovali za duševně chorého či za perverzníka, nebo za hříšníka, proč proboha by si "volil" homosexualitu?*“ Dodává, že např. rasově diskriminovaní příslušníci mají oproti menšinám sexuálním tu výhodu, že alespoň ve své rodině jsou mezi „svými“ a nalézají tam podporu. Homosexuálové se zásadně rodí párům heterosexuálním a tak jsou také primárně vychováni.

⁹³ Golgo: *Diskriminace homosexuálů: můžeme si za to sami*. Britské listy (online) 8.7.2002

Golgo potvrzuje názor mnou dotázaných gayů ohledně postoje k určité sortě homosexuálů: „Problém je, že já taky mám pocit, že ti muži v dámských botách s vysokými podpatky, v těsných kalhotkách, v parukách, nalíčení, nejsou zrovna "normální". Netvrdím, že nemají právo na existenci. Ale prostě vypadají divně, odlišně od nás ostatních.“ Uvědomuje si však, že „někteří homosexuálové se podle homosexuálního stereotypu chovají nikoliv proto, že by to vyhovovalo jejich přirozenosti, ale proto, že chtějí být součástí nějaké skupiny, rodiny, která vám dává pocit, že někam patříte, že jsou normální. A tak napodobují ty vlastnosti, aby se mohli zařadit. Není vinou sdělovacích prostředků, že se po světě šíří stereotypní obrazy homosexuálů. Je to vinou nás samotných, homosexuálů. Ne všech z nás, ale mnoha z nás.“

Fabiano Golgo uzavírá, že „homosexuálové byli vždy menšinou, raritou, bylo jich vždy méně než 10 procent ve společnosti. Heterosexuální "zaujatost" není nic násilně společnosti vnucovaného, je to prostě normální chování většiny lidí. Homosexuálové nejsou utlačováni. Z hospodářského, politického a kulturního hlediska mají homosexuálové daleko větší vliv než stejný počet heterosexuálů, o čemž vzniká bezpočet konspiračních teorií. Ve společnosti existuje odpor jen vůči určitému charakteristickému druhu homosexuálů, který se zdá negayům agresivní. Vadí-li homosexuálním aktivistům nepřátelský postoj většinové společnosti, měli by se chovat tak, aby byli méně napadnutelní.“

S Golgovými slovy naprosto souhlasím. Myslím, že byla oficiální rétorika médií v podobném duchu, za pár let by průzkumy podobné těm, které jsem pro svou bakalářskou zrealizovala, vypadaly pravděpodobně úplně jinak. Stejně jako stereotyp gaye-sodomity vystřídal stereotyp gaye HIV pozitivního, po něm přišel gay (tragi)komický, gay komický. Nyní se začíná klubat obraz gaye, který se kromě svého intimního života od heterosexuálů příliš neliší. Jaké obrazy asi přijdou za 5, za 10 či 20 let? Bude se ještě o homosexualitu uvažovat jako o něčem „proti řádu“, nebo budou homosexuálové následovat dejme tomu leváky a s většinovou společností splynou? Necht' čas ukáže.

7. Závěr

V uplynulých 20 letech se česká společnost zabývala otázkou homosexuality poměrně intenzivně. Zcela se změnilo její právní zakotvení v české legislativě: zrovnoprávnění se styky heterosexuálními v roce 1990 následovalo po dalších šestnácti letech zavedení registrovaného partnerství. V médiích je dnes tato menšina poměrně dobře viditelná (o poznání více než na začátku 90. let), homosexuálové se častěji objevují ve filmech (a to nejen jako komické figurky či nemocní AIDS), na televizních obrazovkách (moderátoři Karel Voříšek, Václav Moravec nebo průvodci lifestyleových pořadů typu Vypadáš skvěle nebo Nahá jsi krásná), i v reklamních kampaních (viz *Přílohy 7 a 8*), v poslední době také významně zasáhli (byť nepřímo) do českého společenského dění: v březnu 2010 se postaral o značný rozruch odborář Jaromír Dušek, když nařkl vedení Českých drah z homosexuálního spiknutí,⁹⁴ bývalého premiéra Mirka Topolánka stály jeho homofobní výroky politickou kariéru.

Česká společnost je vůči homosexuálům stále tolerantnější, jak dokládají výsledky průzkumů veřejného mínění, i mé vlastní výzkumy prezentované v této práci. Negativní postoje vůči sexuálním menšinám zaujímají pouze věřící křesťané, kteří často ohledně této minority přejímají zažitě názory zastávané katolickou církví (tzv. papežský argument), a někteří adolescenti, kteří ještě sami nemají ve své sexuální orientaci úplně jasno a snaží se tedy vymezit odmítáním skupiny, ke které patřit nechťejí.

I gayové sami vnímají klima v české společnosti jako příznivé a uvědomují si, že není úplnou samozřejmostí. Sami zaujímají kritický postoj k homosexuálům, kteří se chovají dle vžitých (a společností negativně vnímaných) stereotypů a přispívají tak k jejich udržování, někteří z těchto homosexuálů to však zřejmě dělají proto, že chtějí „někam patřit“ a nemají zatím jiný obraz gaye, se kterým by se mohli identifikovat, pravděpodobně se ani plně nepřijali takoví, jací jsou, případně se mohou za svou odlišnost dokonce nenávidět a propadat depresím. V takovém stavu zřejmě někteří nemají mnoho sil na budování pozitivního obrazu sama sebe a raději se spokojí s šokováním svého okolí, což jim dává jakýsi pocit osobní moci.

Ačkoliv se téma homosexuality může zdát jako dílčí problém této menšiny, podle mého názoru je i v zájmu společnosti jako takové zajistit homosexuálům ze své strany přijetí. Vždyť nikdy

⁹⁴ "(...) Homosexuál Žaluda drží s homosexuálem Slamečkou, homosexuál Slamečka má vazby na homosexuála Nováka (Gustav Slamečka je ministr dopravy, Jan Novák šéf úřadu vlády). A na ministerstvu dopravy je těch homosexuálů natahanejch tak dvacet a ve vedení drah tak třicet, a tihle lidé absolutně ovládají České dráhy. To mi věřte. Já tam chci založit spolek čtyřprocentní menšiny heterosexuálů, abychom měli rovné příležitosti. Můžu vám říct, že se tam bojím ohnout pro tužku na chodbě."

Zdroj: Duškova slova jsou nejpodlejší útokem, rozhovořil se Fischer. Lidovky.cz, 7.3.2010 (online)
http://www.lidovky.cz/duskova-slova-jsou-nejpodlejsim-utokem-rozhorcil-se-fischer-ptc-/ln_domov.asp?c=A100306_160833_ln_domov_tsh 7.3.2010, cit. 15.5.2010

nemáme jistotu, zda se homosexuál nenarodí právě do naší rodiny. Domnívám se, že platí teze, že „jací jsou v dané společnosti homosexuálové (popř. jak jsou homosexuálové ve společnosti nazíráni), taková je i ona společnost.“ Jinými slovy, ve společnosti odmítavé až represivní se homosexuálové budou logicky stahovat na její samý okraj, kde budou sice stranou od obecného opovržení, avšak kde bují kriminalita, prostituce nebo obchod s drogami (takto byli například někteří, jinak perspektivní, avšak homosexuálně orientovaní jedinci v dobách komunismu nuceni stáhnout se na pražské Hlavní nádraží). Ve společnosti tolerantní homosexuálům nic nebrání uplatnit se a svými zvláštními vlohami (empatie, emotivita nebo kreativní propojení mužského a ženského elementu ve své osobnosti) dokonce společnost obohatit.

Domnívám se také, že změny postoje k homosexuálům v české společnosti odrážejí měnící se nazírání na genderové kategorie mužství a ženství. Ty vycházejí z křesťanství a jsou v naší kultuře po staletí udržované (muž = silný, aktivní, racionální, ženě nadřazený, žena = slabá, pasivní, emotivní, muži podřízená). Ženy se začaly emancipovat a oprošťovat od tohoto modelu v 19. století a získaly rovnoprávnost, ačkoliv dle genderových a feministických aktivistů a aktivistek není současný stav ani zdaleka uspokojivý. Muži se podle nich stále zuby nehty drží svého kulturně zakotveného výsadního postavení a opouštějí jej pouze neochotně, přestože by je (alespoň v očích žen) integrace jejich „ženských“ vlastností obohatila a vytvořila z nich celistvějšího člověka. Možná právě kariérní úspěchy a významná společenská postavení mnohých gayů, kteří v sobě mají ženský prvek přirozeně rozvinutý, striktně maskulinní muže přesvědčí, že jejich určité zjemnění a ustoupení od starých tradic nemusí znamenat ztrátu, ale zisk.

Jinými slovy, mužské a ženské se z dřívějšího striktně dichotomického pojetí stává modelem jednoho kontinua, na kterém se tyto polaritty setkávají a postupně přecházejí jedna v druhou, mohou se vzájemně prostupovat a obohacovat, aniž by ztrácely na své identitě.

Aktivisté sexuálních menšin dle mého názoru přispívají k tomu, aby byl tradiční, zkostratělý bi-pohlavní model rozbit a aby se mohl (byť po nějaké době, která se může zdát durkheimovským obdobím anomie) vytvořit nový, pro lidskou psychiku mnohem zdravější a přirozenější řád, ve kterém může být jemný a citlivý muž stejně tak dobře a svobodně mužem jako sebevědomá a rozhodná žena ženou.

8. Seznam použitých pramenů: Literatura

- AARDWEG, G. J. M. van den (2003): *Terapie homosexuality: rádce pro postižené a poradce*. vyd 1. Jihlava: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR. 110 s. ISBN 80-239-1403-0. Dostupné z www: <http://www.homosexualita.cz/terapie.pdf>
- BRZEK, A., PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, J. (1992): *Třetí pohlaví?* 1.vyd. Praha: Scientia Medica. 124 s. ISBN 80-85526-03-4.
- FAFEJTA, M. (2004): *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany. 159 s. ISBN 80-86768-06-6.
- FANEL, J. (2000): *Gay historie*. Praha: Dauphin. 524 s. ISBN 80-7272-010-4.
- FREUND, K. (1962): *Homosexualita u muže*. 1. vyd. Praha, Státní zdravotnické nakladatelství. 274 s.
- HELMINIAK, D. (2007): *Co vlastně říká Bible o homosexualitě?* přel. Micka, D. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 131 s. ISBN 978-80-7325-122-2.
- JANOŠOVÁ, P. (2000): *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 218 s. ISBN 80-7184-954-5.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. (2009): *Masová média*. 1. vyd. Praha : Portál, 2009.413 s. 978-80-7367-466-3 (váz.)
- KOMÁRKOVÁ, O. (2006): *Genderové stereotypy v reklamních textech*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2006. 214 s. ISBN 80-7308-148-2.
- KUHAR, R. (2003): *Media Representation of Homosexuality. An Analysis of Print Media in Slovenia, 1970-2000*. [online] Ljubljana. Dostupné z www: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/eng/media%20representations%20of%20homosexuality.pdf>
- LAUN, A. (ed.) (2003): *Homosexualita z katolického pohledu*. přel. Malý, R., Malá, M. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská. ISBN 80-7266-138-8.
- OAKLEY, A. (2000): *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha : Portál. 176 s. ISBN 80-7178-403-6.
- OUŘEDNÍK, P. (2005): *Šmírbuch jazyka českého: slovník nekonvenční češtiny 1945-1989*. 3. dopl. a rozš. vyd. Praha: Paseka. 501 s. ISBN 80-7185-638-X.
- PROCHÁZKA, I. (2002): *Coming out: Průvodce obdobím nejistoty, kdy kluci a holky hledají sami sebe*. Brno: STUD Brno; Praha: Gay iniciativa v ČR. 36 s. ISBN 80-238-8850-1. Dostupné z www: <http://www.gejt.cz/coming-out/>
- SIROVÁTKA, T. (ed.) (2002): *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií : Georgetown. 355 s. ISBN: 80-86251-13-6 (Georgetown) 80-210-2791-6 (Masarykova univerzita)

-SLAVÍK, B. (1907): *Onanie a jiné perversity čili nepřirozené a chorobné ukájení pudu pohlavního: vrubné líčení příčin, způsobů a léčení různých pohlavních výstředností, jako jsou onanie, výstřednost vůbec, sadismus, masochismus, homosexualita, fetišismus aj., jakož i léčení jich následků/napsal Dr. B. Slavík*. Praha: Alois Hynek. 52 s.

SPENCER, C. (1999): *Dejiny homosexuality*. přel. Melcerová, J. Bratislava : Slovart, 1999. 294 s. ISBN 80-7145-302-1.

STEHLÍKOVÁ, D., PROCHÁZKA, I., HROMADA, J. (1995): *Homosexualita, společnost a AIDS v ČR*, Praha : Sdružení organizací homosexuálních občanů (SOHO) v České republice. 140 s.

Jiné prameny

CIPROVÁ, K., TEICHMANOVÁ, J., ZIKMUND, L.: *Homosexualita a umění 1800-2000*. Výstava a prezentace fotografií, 8.-29.1.2010, Jihočeská vědecká knihovna, Lidická 1, České Budějovice. Dostupné z www: http://www.obrazar.com/ob-homosexualita/brozurahau_fin.pdf, datum publikace neuvedeno.

Závěrečné práce

CHLUMSKÁ, E.: *Homosexualita v médiích: Mediální reprezentace gayů a leseb*. Olomouc: Univerzita Palackého. Filozofická fakulta. Katedra žurnalistiky. 2007. 52 s., 9 s. příloh. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Martin Fafejta, PhD.

FEKEOVÁ, E.: *Problematika homosexuality ve výuce na českých školách*. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. 2007. 56 s., 33 s. příloh. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jitka Reissmannová.

Články ve sbornících

KAŇKA, P., ŠTĚPÁNOVÁ, L., BRETLE, J.(2003): *Homosexualita v očích české veřejnosti*. Sborník referátů z 11. celostátního kongresu k sexuální výchově. Pardubice. Dostupné z www: <http://www.planovanirodiny.cz/search.php?rsvelikost=nv&rstext=all-phpRS-all&rstema=40&stromhlmenu=0&urpod=1>. [online] přesné datum neuvedeno, cit. 14.5.2010.

NAKONEČNÝ, M.: *Homosexualita*. In: Velký sociologický slovník. sv. I. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. str. 382-384. ISBN 80-7184-164-1.

SOKOLOVÁ, V. (2006): *Reprezentace gayů a leseb v mainstreamových vizuálních médiích*. In: Mediální obraz leseb a gayů : středoevropská konference při festivalu Mezipatra 2006. [editoři Jan Kout, Aleš Rumpel, Martin Strachon] Brno: STUD. str. 3-7. ISBN 80-239-8120-X. Dostupné z www: http://www.stud.cz/component/option,com_rokdownloads/Itemid,49/id,11/view/folder/

TOMEK, I.: *Stereotyp*. In: Velký sociologický slovník. sv. II. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. str. 1229-1230. ISBN 80-7184-310-5.

Odborné internetové články

(autor neuveden): *Bisexualita*. Dostupné z www: <http://www.004.cz/bisexualita> [online] 14.7.2005, cit. 15.5.2010

(autor neuveden): *Sexuální chování*. Dostupné z www: <http://www.004.cz/sexualni-chovani> [online] 13. 07. 2005, cit. 15.5.2010

GENDER STUDIES, o.p.s.(2009): *Tisková zpráva proti diskriminaci adopcí homosexuály*. Praha, 27.4.2009. Dostupné též z www: <http://www.genderstudies.cz/tiskove-zpravy/tz.shtml?x=2179693> – adopce, diskriminace tisková zpráva [online] cit. 15.5.2010.

KAŇKA, P.: *Abeceda homosexuality*. Leden 2000. Dostupné z www: http://www.004.cz/storage/abeceda_homosexuality.pdf [online] cit. 26.4.2010.

KOLÁŘOVÁ, M.: *Sexualita v médiích: queer je stále divné?* Socioweb 05/2009, rubrika Teorie pro všechny. Dostupné z www: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=398&lst=106>, [online] přesné datum neuvedeno, cit. 15.5.2010.

PROCHÁZKA, I.: *Novinky v biologické podmíněnosti sexuální orientace*, referát z konference Bohnické sexuologické dny, 2006. Dostupné z www: <http://www.004.cz/storage/IvoProchazka-novinkybiologHS.pdf>. [online] 17. 04. 2006, cit. 23.4.2010.

PURKOVÁ, V.(2009): *Osobnost dětí umístěných v dětských domovech z pohledu vybraných výzkumů & Ústavní výchova v číslech*. Rozmarýna o.p.s. Dostupné z www: <http://www.anv.cz/odborne/147-osobnost-deti-umistenychv-detskyh-domovech-z-pohledu-vybranych-vyzkumu-a-ustavni-vychova-v-cislech> [online] 28.10.2009, cit. 2.8.2010.

SMETÁČKOVÁ, I., BRAUN, R.: *Homofobie v žákovských kolektivech*. Praha: Úřad vládky ČR, 2009. 54 s. Dostupné z www: <http://www.msmt.cz/file/10761> [online] 6.7.2010, cit. 3.8.2010

SOKOLOVÁ, V.: *Otec, otec a dítě: gay muži a rodičovství*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2009. Vol. 45, No. 1: 115-145. Dostupné z www: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/17508c1633916521de028b77d8493284090cb42f_517_SokolovaSC2009-1.pdf [online] cit. 17.5.2010.

ŠŤASTNÁ, A. (2009): *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. VÚPSV, v.v.i. Praha. [online] http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_296.pdf

WINTR, J. (2009): *Analýza české právní úpravy osvojení dítěte gayi, lesbami a bisexuálními lidmi ve světle práva Evropské unie a Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách.* Vypracováno pro Gender Studies, o.p.s. Vypracování analýzy je financováno nadací OSF Praha. Dostupné též z www: <http://www.osf.cz/attachments/analyza-osvojeni-ditete-gayi.pdf> [online] 31.3.2009, cit.5.8.2010

Výzkumy veřejného mínění

NMS (NETWORK MEDIA SERVICE), (2005): *Závěrečná zpráva z kvantitativního výzkumu Rovnost je cool!* pro organizaci Člověk v tísni. Praha, prosinec 2005. Dostupné z www: <http://www.clovekvtisni.cz/download/pdf/106.pdf>. [online] cit. 18.5.2010.

ŠAMANOVÁ, G. (2003): *Postoje veřejnosti ke kontroverzním tématům partnerského soužití II*. Tisková zpráva CVVM. Dostupné z www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100210s_OV30418.pdf. [online] 18.4.2003, cit. 15.5.2010.

ŠKODOVÁ, M. (2005): *Češi jsou vůči sňatkům a registrovanému partnerství homosexuálů vstřícnější než Poláci, Maďaři a Slováci*. Tisková zpráva CVVM. Dostupné z www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100533s_ov51128.pdf. [online] 24.11.2005, cit. 15.5.2010.

ŠKODOVÁ, M. (2008): *Češi o některých právech homosexuálních párů*. Tisková zpráva CVVM. Dostupné z www: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100796s_ov80606.pdf. [online] 6.6. 2008, cit. 15.5.2010.

UNIVERSITAS / FF UK: *Aktér a rizika 2005: Sociologický výzkum v rámci Výzkumného záměru „ČR v EU“*. Datový soubor ve formátu .sav. Získáno od doc. PhDr. Jiřího Buriánka, CSc.

Novinové články (tištěné a elektronické)

(autor neuveden): *Rada Evropy vyzývá státy k uznání svazků homosexuálů*. Dostupné z www: <http://www.004.cz/view.php?cislocclanku=2010050202-rada-Evropy> [online] 2.5.2010, cit. 18.5.2010.

(autor neuveden): *Adopce dětí homosexuálům?* Lidové noviny. Dostupné z www: http://www.lidovky.cz/adopce-deti-homosexualum-0hz-/ln_noviny.asp?c=A080226_000065_ln_noviny_sko&klic=224132&mes=080226_0. [online] 26.2.2008, cit. 14.5.2010.

(autor neuveden): *Lidská emoce prý může změnit tvar DNA*. Dostupné z www: <http://duchovno.doktorka.cz/lidska-emoce-muze-zmenit-tvar-dna/> [online] 4.11.2009, cit. 10.8.2010

(autor neuveden): *Naše DNA ovlivňuje svět kolem sebe*. Dostupné z www: <http://duchovno.doktorka.cz/nase-dna-ovlivnuje-svet-kolem-sebe/> [online] 24.9.2009, cit. 10.8.2010

(autor neuveden): *Dušková slova jsou nejpodlejší útokem, rozhořčil se Fischer*. Lidovky.cz, Dostupné z www: http://www.lidovky.cz/duskova-slova-jsou-nejpodlejsim-utokem-rozhorcil-se-fischer-ptc-/ln_domov.asp?c=A100306_160833_ln_domov_tsh [online] 7.3.2010, cit. 15.5.2010.

(autor neuveden): *Rowlingová oznámila, že profesor Brumbál je gay*. Novinky.cz. Dostupné z www: <http://www.novinky.cz/kultura/125090-rowlingova-oznamila-ze-profesor-brumbal-je-gay.html> [online] 22.10.2007, cit. 12.8.2010

GAY INICIATIVA: *Dva roky registrovaného partnerství v ČR*. Dostupné z www: <http://iniciativa.cz/www/index.php/?page=clanek&id=1534>. [online] datum publikování neuvedeno, cit. 12.4.2010.

GAY INICIATIVA : *Registrované partnerství v ČR 1. 7. 2006 - 30. 6. 2008 (celkový počet)*. Dostupné z www: <http://iniciativa.cz/www/index.php/?page=clanek&id=1534>. [online] datum publikování neuvedeno, cit. 12.4.2010.

Gayi iniciativa: (online)

GOLGO, F.(2002): *Diskriminace homosexuálů: můžeme si za to sami*. Britské listy. Dostupné z www: <http://www.blisty.cz/2002/7/8/art10966.html>. [online] 8.7.2002 cit. 19.5.2010.

MACH, J.(2009): *Registrované partnerství v Česku uzavřelo už přes 1 600 homosexuálů*. Dostupné z www: <http://www.novinky.cz/domaci/178697-registrovane-partnerstvi-v-cesku-uzavrelo-uz-pres-1-600-homosexuálu.html>. [online] 11.9.2009, cit 3.5.2010.

POLÁČEK, T.(2009): *Pro dnešní noc jsem gay*. Magazín MF DNES, 1.10.2009, str. 18-24. Dostupné též z www: http://xman.idnes.cz/pro-dnesni-noc-budu-gay-rozhodl-se-reporter-magazinu-dnes-pmp-/xman-styl.asp?c=A090930_163036_xman-styl_fro [online] 2.10.2010

PROCHÁZKA, I.: *Ani odborníci se neshodnou, kolik je v populaci homosexuálů*. MF DNES. Dostupné z www: http://zpravy.idnes.cz/ani-odbornici-se-neshodnou-kolik-je-v-populaci-homosexuálu-pof-/kavarna.asp?c=A080711_103822_kavarna_bos. [online] 11.7.2008, cit. 25.4.2010.

ŠIMŮNKOVÁ, T.: *Polovině českých středoškoláků vadí homosexuálové*. MF DNES, Příloha Víkend, 9.1.2010, str. 38 - 40.

ŠLEHOFER, M. (2010): *Statistika registrovaných partnerství*. Elnadruhou.cz. Dostupné z www: <http://www.elnadruhou.cz/cz/novinky/416-statistika-registrovaneho-partnerstvi/> [online] 6.1.2010, cit. 12.5.2010.

ŠLEHOFER, M. (2008): *Téma: Lesby, nebo lesbičky?* Dostupné z www: <http://www.bengales.cz/zajimavosti/tema-lesby-nebo-lesbicky.html> [online] 6.12.2008, cit. 30.7.2010

ČSÚ: *Rozvodovost*. (k roku 2008) Dostupné z www: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost> [online] 15.1.2010., cit. 14.5.2010.

Internetové stránky s gay tematikou

<http://www.004.cz>

<http://www.colourplanet.cz>

<http://www.drbna.cz>

<http://www.gay.komunita.cz>

<http://www.gejt.cz>

<http://www.iniciativa.cz>

<http://www.kluci.info>

<http://www.lui-magazine.cz>

<http://www.mezipatra.cz>

<http://www.partnerstvi.cz>

<http://www.planovanirodiny.cz>

<http://www.rukuvruce.cz>

<http://www.stud.cz>

<http://usacek.eu/>

9. Seznam příloh

- Příloha 1:** Homosexualita ve světě – právní postoje v současnosti
- Příloha 2:** Cesta k uzákonění registrovaného partnerství v ČR.
- Příloha 3:** Dotazník Homosexuálové a česká společnost
(postoj české veřejnosti k homosexuálům)
- Příloha 4:** Dotazník Gayové a současná česká společnost (výzkum mezi gayi)
- Příloha 5:** Výzkum Aktér 2005 a rizika 2005: graf srovnání postojů k jednotlivým minoritám
a společenským skupinám
- Příloha 6:** Text písně „Globální oteplování“ od skupiny Nightwork
- Příloha 7:** Gayové v reklamě: propagační materiál firmy Hornbach
- Příloha 8:** Gayové v reklamě: kampaň Komerční banky – studentské konto G2
- Příloha 9:** Stereotyp gaye...

Příloha 1: Homosexualita ve světě – právní postoje v současnosti⁹⁵

Státy, kde je homosexualita trestána smrtí

Afghánistán, Írán, Jemen, Mauritánie, Nigérie, Pákistán, Saúdská Arábie, Súdán

Státy, kde je homosexuální jednání trestné

Alžírsko, Angola, Bahrajn, Bangladéš, Barbados, Benin, Bhútán, Botswana, Brunej, Burundi, Cookovy ostrovy, Demokratická republika Kongo, Džibuti, Egypt, Etiopie, Fidži, Gambie, Ghana, Grenada, Guinea, Guyana, Indie, Jamajka, Japonsko, Jordánsko, Kamerun, Kapverdy, Katar, Keňa, Kiribati, Kuba, Kuvajt, Laos, Libanon, Libérie, Libye, Malajsie, Malawi, Maledivy, Mali, Maroko, Marshallovy ostrovy, Mauricius, Mongolsko, Mosambik, Myanmar (Barma), Nauru, Nepál, Nikaragua, Niue, Omán, Papua - Nová Guinea, Portoriko, Rovnická Guinea, Samoa, Saharská republika, Senegal, Severní Korea, Seychely, Sierra Leone, Singapur, Somálsko, Spojené arabské emiráty, Srí Lanka, Svazijsko, Sýrie, Šalamounovy ostrovy, Tanzanie, Togo, Tokelau, Tonga, Trinidad a Tobago, Tunisko, Turkmenistán, Tuvalu, Uganda, Uzbekistán, Zambie, Zimbabwe

Státy, kde je homosexualita legální

Albánie, Andorra, Antigua a Barbuda, Argentina, Arménie, Aruba, Austrálie, Ázerbájdžán, Bahamy, Belgie, Belize, Bělorusko, Bolívie, Bosna a Hercegovina, Brazílie, Bulharsko, Burkina - Faso, Čad, Čína, Dánsko, Dominikánská republika, Ekvádor, Eritrea, Estonsko, Faerské ostrovy, Falklandské ostrovy, Filipíny, Finsko, Francie, Francouzská Guyana, Francouzská Polynésie, Gabon, Gibraltar, Grónsko, Gruzie, Guadeloupe, Guam, Guatemala, Guinea - Bissau, Haiti, Honduras, Hongkong, Chile, Chorvatsko, Indonésie, Irák, Irsko, Island, Itálie, Izrael, Jižní Afrika, Jižní Korea, Kambodža, Kanada, Kazachstán, Kolumbie, Komory, Kongo, Kostarika, Kypr, Kyrgyzstán, Lesotho, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Macao, Madagaskar, Maďarsko, Makedonie, Malta, Martinik, Mexiko, Moldávie, Monako, Namibie, Německo, Niger, Nizozemí, Nizozemské Antily, Norsko, Nová Kaledonie, Nový Zéland, Panama, Paraguay, Peru, Pobřeží Slonoviny, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Réunion, Rumunsko, Rusko, Rwanda, Řecko, Salvador, San Marino, Slovensko, Slovinsko, Spojené království (Velká Británie), Spojené státy americké, Srbsko a Černá Hora, Středoafriická republika, Surinam, Svatá Lucie, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Tádžikistán, Tajvan, Thajsko, Tibet, Turecko, Ukrajina, Uruguay, Vanuatu, Venezuela, Vietnam

Státy se zákazem diskriminace leseb a gayů či partnerskými výhodami

Brazílie, Bulharsko, Ekvádor, Chorvatsko, Itálie, Izrael, Jižní Afrika, Kanada, Litva, Malta, Mexiko, Namibie, Nizozemí, Norsko, Nový Zéland, Rumunsko, Slovinsko, Spojené státy americké (různě dle jednotlivých států), Švédsko, Švýcarsko

Státy, kde je uzákoněno registrované partnerství či obdobný svazek

Argentina, Austrálie, Česko, Dánsko, Finsko, Francie, Grónsko, Island, Maďarsko, Německo, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Spojené království (Velká Británie), Švédsko

Státy, kde je povolena adopce

Tasmánie (Austrálie), Západní Austrálie (Austrálie), Dánsko, Island, Nizozemí, Spojené království (Velká Británie), Spojené státy americké (s výjimkou Arkansasu, Floridy, Mississippi a Utahu), Španělsko, Švédsko

Státy, kde je LG párům umožněno manželství bez adopce

Belgie, Kanada (Alberta, Manitoba, Nové Skotsko, Nový Brunswick, Severozápadní teritorium, Nunavut, Ostrov prince Edwarda)

Státy, kde je LG párům umožněno manželství i adopce

Kanada (Britská Kolumbie, Newfoundland a Labrador, Ontario, Québec, Saskatchewan, Yukon), Nizozemí, Massachusetts (USA), Španělsko

⁹⁵ <http://www.partnerstvi.cz/rp-informace/hms-prehled-skupiny.phtml#01>, aktuální k 18.3.2006.

Stránka je již mimo provoz.

Příloha 2: Cesta k uzákonění registrovaného partnerství v ČR

Ke schválení Zákonu o registrovaném partnerství v České republice vedla poměrně dlouhá cesta. Jedním z hlavních iniciátorů tohoto kroku byla společnost SOHO⁹⁶ (Sdružení organizací homosexuálních občanů) v čele s Jiřím Hromadou, která o jeho prosazení usilovala již od roku 1992. V počáteční fázi se zaměřovala především na seznámení veřejnosti s tímto záměrem, získávala názory odborníků a zformulovala první právní návrh: začlenit registrované partnerství do Zákonu o rodině a Občanského zákoníku. Paragrafy týkající se homosexuálních vztahů byly však tehdejší vládou odmítnuty. SOHO se též obrátilo na českou veřejnost s historicky první peticí na podporu registrovaného partnerství, podporu mu vyjádřila též řada významných osobností kulturního a společenského života v časopise SOHO revue.

V roce 1995 SOHO předložilo Ministerstvu spravedlnosti ČR k posouzení návrh zákona o registrovaném partnerství. I přes svou počáteční neochotu nakonec ministerstvo vládě předložilo tři možné varianty právní úpravy registrovaného partnerství:

1. pro dvojice stejného a různého pohlaví
2. pouze pro dvojice stejného pohlaví
3. nezavádět institut registrovaného partnerství, ale řešit majetkoprávní vztahy v rámci příslušných již platných zákonů

V listopadu téhož roku tento návrh zákona vláda Václava Klause zavrhl, předseda ČSSD Miloš Zeman mu však vyjádřil podporu.

V prosinci roku 1997 byl Poslanecké sněmovně předložen první poslanecký návrh⁹⁷ zákona o registrovaném partnerství osob téhož pohlaví, jenž se odkazoval na zákon o rodině a oproti manželství vyjímал jen společnou výchovu dětí a adopci. V lednu 1998 byl však zamítnut vládou Josefa Tošovského a v dubnu i Poslaneckou sněmovnou.

V únoru roku 1999 předložila skupina poslanců sněmovně návrh zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví, vláda Miloše Zemana vyjádřila s tímto návrhem souhlas. V květnu téhož roku se uskutečnil 2. ročník Mezinárodního duhového festivalu v Karlových Varech, obdoba světového Gay Pride Day, na podporu přijetí zákona o registrovaném partnerství v ČR, avšak v prosinci byl tento

⁹⁶ Organizace SOHO byla založena v Brně 24. 6. 1990 a zanikla k 31.12.2006 v souvislosti s uskutečněním cílů, o které usilovala. Jednotliví její členové však nadále pokračují v dobrovolné poradenské činnosti v oblastech právní, psychosociální, sexuologické a prevence HIV/AIDS, krizové intervence a informatiky pro gay komunitu.

⁹⁷ Předkladatelé: Zuzka Rujbrová (KSČM), Jana Gavlasová (ČSSD) a Jaroslav Zvěřina (ODS). Plné znění tohoto návrhu viz zde: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t035900.htm>

návrh podruhé Poslaneckou sněmovnou zamítnut.

V roce 2000 Zemanova vláda jednomyslně schválila návrh Rady vlády ČR pro lidská práva - návrh na přípravu věcného záměru zákona o partnerském soužití osob téhož pohlaví. V září 2001 byl tento návrh připraven, avšak v říjnu vrácen Poslaneckou sněmovnou vládě k přepracování.

V květnu a červnu 2003 proběhla příprava věcného záměru zákona o registrovaném soužití osob téhož pohlaví a o změně souvisejících zákonů.

O rok později, v únoru 2004, vláda Vladimíra Špidly odložila projednávání vládního návrhu zákona na neurčito. Ve stejné době byly osloveny organizace Gay iniciativa (GI) a Gay a lesbická liga (GLL) místopředsedou vlády Petrem Marešem ke spolupráci na vypracování poslaneckého návrhu zákona o registrovaném partnerství, který bude předložen Parlamentu ČR k projednání. V květnu 2004 byl tento návrh skutečně předložen, avšak vláda k němu zaujala neutrální stanovisko. V červenci začala GI v ČR shromažďovat podpisy významných osobností veřejného života a GLL podpisy veřejnosti na petici na podporu přijetí zákona o registrovaném partnerství.

11.2. 2005 poslanecký návrh zákona o registrovaném partnerství v Poslanecké sněmovně ve třetím čtení neprošel o jeden jediný hlas. V dubnu předložila skupina poslanců Poslanecké sněmovně nový návrh, ve kterém byly zapracovány věcné připomínky z předchozího projednávání. V květnu 2005 k tomuto novému návrhu zákona zaujala vláda Jiřího Paroubka neutrální stanovisko. 1. 7. se pod záštitou GI uskutečnil v pražském Rudolfinu koncert 110členného sboru The Boston Gay Men's Chorus na podporu prosazení zákona o registrovaném partnerství v ČR.

K 10. 1. 2006 podepsalo petici na podporu přijetí zákona o registrovaném partnerství 486 významných osobností veřejného života⁹⁸. 26. 1. byl návrh zákona o registrovaném partnerství schválen Senátem ČR počtem 45 senátorek a senátorů z 65 přítomných.

16. 2. zákon vetoval prezident ČR Václav Klaus⁹⁹.

15. 3. zamítla Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR veto prezidenta ČR, zákon o registrovaném partnerství byl definitivně schválen jako v první z postkomunistických zemí. Byl zveřejněn v částce 38 Sbírky zákonů dne 3. dubna 2006 pod číslem 115.

1. 7. 2006 vstupuje zákon o registrovaném partnerství v platnost.

⁹⁸ Seznam osobností, které petici podpořily, k nahlédnutí na webové stránce Gay Iniciativy v rubrice Gay politika – Petice pro zákon, <http://gay.iniciativa.cz/www/index.php?page=clanek&id=286>

⁹⁹ Celé prezidentovo zdůvodnění tohoto kroku viz na: <http://www.klaus.cz/clanky/47>

Příloha 3: dotazník Homosexuálové a česká společnost

Vážení přátelé,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku týkajícího se Vašeho postoje k homosexuální menšině, konkrétně ke gayům (lesbičky, transsexuály a transvestity prosím neberte v úvahu!). Tento průzkum slouží jako podklad k mé bakalářské práci na téma *Postoj ke gayům v české společnosti*, vyplnění dotazníku zabere cca 5-10 minut.

Děkuji Vám za Vaši pomoc a ochotu,

Alena Olšanová

studentka sociologie na FFUK

1. Když se řekne "homosexuál", co nebo kdo se Vám jako první vybaví?

(popište Vaši asociaci nebo vepište jméno známé osobnosti, filmové postavy apod.)

2. Jak se podle Vás stává česká společnost k této menšině?

velmi tolerantně

spíše tolerantně

neutrálně

spíše odmítavě

velmi odmítavě

3. Který z výroků nejlépe vystihuje Váš názor na homosexualitu?

Homosexualita je sexuální úchylka.

Homosexualita je porucha osobnosti.

Homosexualita je normálně se vyskytující charakterová vlastnost.

Homosexualita je svobodná volba jednotlivce.

Jiná odpověď:

4. Co je podle Vás příčinou vzniku homosexuality? (označte max. 3 možnosti)

vrozená dispozice

psychické hnutí či trauma v dětství

špatná výchova, špatné či chybné vzory

kontakt s kriminalitou, prostitucí, drogami

kontakt s jinými homosexuály

něco jiného

5. Lze podle Vás homosexualitu vyléčit?

ano

ne

lze ji potlačit, ne však vyléčit

nevím

Jiná odpověď:

6. Jakými vlastnostmi se podle Vás homosexuálové nejvíce odlišují od heterosexuální populace? (nepovinná otázka)

7. Homosexuálové jsou podle Vás spíše (označte na škále) Zvolte prosím na škále, ke kterému z výroků se více kloníte:

přátelští	1 – 2 – 3 – 4 – 5	nepřátelští
nenápadní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	výstřední
věrní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	promiskuitní
mužní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	zženštilí
atraktivní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	neatraktivní
přirození	1 – 2 – 3 – 4 – 5	perverzní
s uměleckými vlohami	1 – 2 – 3 – 4 – 5	pragmaticky založení
psychicky vyrovnaní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	psychicky nevyrovnaní
zodpovědní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	nezodpovědní
pracovití	1 – 2 – 3 – 4 – 5	líní
praktičtí	1 – 2 – 3 – 4 – 5	nepraktičtí
majetní	1 – 2 – 3 – 4 – 5	nemajetní
vzdělání	1 – 2 – 3 – 4 – 5	nevzdělání
začlenění do společnosti	1 – 2 – 3 – 4 – 5	minorita na okraji společnosti
slušní občané	1 – 2 – 3 – 4 – 5	pachatelé trestné činnosti

8. Jak se stavíte k zákonu o registrovaném partnerství, schváleném v ČR v roce 2006?

rozhodně jej schvaluji

spíše jej schvaluji

spíše jej neschvaluji
rozhodně jej neschvaluji
nevím

9. Z jakého důvodu registrované partnerství ne/schvalujete? (stačí heslovitě) (nepovinná otázka)

10. Mají podle Vašeho názoru gayové právo

- a) adoptovat dítě? ANO – NEVÍM - NE
b) vychovávat své vlastní dítě? ANO – NEVÍM - NE

11. Myslíte si, že by mohli/mohou gayové kompetentně vykonávat následující povolání?

- a) voják ANO – NEVÍM - NE
b) policista ANO – NEVÍM - NE
c) lékař ANO – NEVÍM - NE
d) politik ANO – NEVÍM - NE
e) učitel na základní škole ANO – NEVÍM - NE
f) kněz ANO – NEVÍM - NE

12. Vadilo by Vám mít gaye

- a) jako spolupracovníka? rozhodně nevadilo – asi nevadilo – asi vadilo – rozhodně vadilo
b) jako souseda? rozhodně nevadilo – asi nevadilo – asi vadilo – rozhodně vadilo
c) jako kamaráda? rozhodně nevadilo – asi nevadilo – asi vadilo – rozhodně vadilo
d) jako kamaráda Vašich dětí? rozhodně nevadilo – asi nevadilo – asi vadilo – rozhodně vadilo - nevím
e) jako příbuzného? rozhodně nevadilo – asi nevadilo – asi vadilo – rozhodně vadilo

13. Máte nějakou přímou - pozitivní či negativní - zkušenost s gayi?

14. Znáte osobně nějakého gaye?

ne, žádného
ano, méně než 5 gayů
ano, 5-10 gayů
ano, více než 10 gayů

15. Pokud ano, v jakém jste vztahu?

neznáme se osobně
můj spolupracovník
můj známý
můj kamarád
můj příbuzný
jiná odpověď

16. Jste:

muž
žena

17. Váš věk?

18. Vaše nejvyšší ukončené vzdělání?

neukončené základní
základní
středoškolské bez maturity
středoškolské s maturitou
vysokoškolské (včetně VOŠ)

19. Z jakého jste kraje?

Středočeský	Moravskoslezský	Zlínský
Jihočeský	Ústecký	Karlovarský
Plzeňský	Olomoucký	Liberecký
Jihomoravský	Královéhradecký	Praha
Vysočina	Pardubický	

20. Jaké je Vaše náboženské vyznání?

ateista
věřím v "něco nad námi", ale k žádné církvi se nehlásím
křesťanství
Jiná odpověď:

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu a přeji krásný den!

Příloha 4: dotazník Gayové a současná česká společnost

Vážení a milí přátelé,

obracím se na vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který je určen výhradně gayům (pokud nejsi gay, nevyplňuj). Cílem tohoto průzkumu je zjistit, jak gayové vnímají postoje společnosti vůči sobě samým, zda se setkávají s homofobním či stereotypním chováním ze strany svého okolí, zda udržují kontakt s gay komunitou atd. Dotazník je samozřejmě zcela anonymní, vaše odpovědi nebudou nikde veřejně prezentovány. Výsledky průzkumu poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci, která se zabývá touto problematikou.

Předem vám moc děkuji za vaši ochotu :o)

*Alena Olšanová
studentka sociologie na FFUK*

Dotazník má celkem 38, většinou uzavřených (zaškrtačích), otázek, některé nejsou povinné. Pokud bys chtěl k některé otázce něco doplnit, prostor k tomu určený nalezneš na konci dotazníku.

1. Kolik let Ti asi bylo, když sis začal uvědomovat, že Tě přitahují muži?

2. Jak jsi se s touto skutečností vyrovnal?

velmi snadno
spíše snadno
spíše obtížně
velmi obtížně
ještě jsem se s tím nevyrovnal

3. Jak přijalo informaci o Tvé orientaci Tvé okolí? Oznamuj jako ve škole. (Pokud jsi jim to neřekl, nevyplňuj)

a) otec	1 – 2 – 3 – 4 – 5
b) matka	1 – 2 – 3 – 4 – 5
c) sourozenci	1 – 2 – 3 – 4 – 5
d) nejbližší přátelé	1 – 2 – 3 – 4 – 5
e) spolužáci/kolegové	1 – 2 – 3 – 4 – 5
f) učitelé/nadřízení	1 – 2 – 3 – 4 – 5

4. Setkal ses při svém coming outu ve svém okolí s nějakou reakcí, která Tě překvapila (ať už v pozitivním, či negativním smyslu)? Pokud ano, popiš ji. (nepovinná otázka)

5. V jakém prostředí jsi vyrůstal?

v úplné rodině
v neúplné rodině bez otce
v neúplné rodině bez matky
v rozvedené rodině
Jiná odpověď:

6. Prostor, ve kterém jsi vyrůstal, bys charakterizoval jako

velmi harmonické
spíše harmonické
spíše disharmonické
velmi disharmonické

7. Svou orientaci

nemám problém demonstrovat na veřejnosti.
bez problémů přiznám, ale veřejně ji nedemonstruji.
přiznám pouze lidem, které znám a důvěřuji jim.
se snažím tajit.

8. Přeješ si někdy mít "normální" orientaci?

ano, často
ano, občas
dříve ano, teď už ne
ne

9. Česká společnost se podle Tebe k homosexuálům staví

velmi tolerantně
spíše tolerantně
spíše odmítavě
velmi odmítavě

10a) Setkal ses někdy s projevem nesnášenlivosti či s diskriminací kvůli Tvé orientaci?

Ne
Já ne, ale znám takový případ ve svém okolí
Ano, jednou
Ano, vícekrát

10b) Kdy se to stalo? (Pokud ses setkal s homofobním chováním vícekrát, uveď, kdy to bylo naposledy.)

Letos
Před 1-3 roky
Před 3-10 roky
Před více než 10 roky

10c) Co se stalo? (Popiš prosím krátce tuto situaci.)

11. Čím se podle Tebe gayové nejvíce odlišují od heterosexuální populace?

12. Jaký je Tvůj názor na to, jak jsou gayové prezentováni v médiích (filmy, seriály, TV pořady)?

Média pomáhají bořit mýty o homosexuálech.
Média pomáhají bořit mýty o homosexuálech, ale vytvářejí nové stereotypy.
Média vytvářejí zcela zkreslený obraz gayů.
Jiná odpověď:

13. Co je podle Tebe největší předsudek či nejčastější stereotypní uvažování o gayích?

14a). Jak se stavíš k zákonu o registrovaném partnerství, schváleném v ČR v roce 2006?

jsem rád
alespoň něco, ale stále je to nedostačující
je mi to jedno
nejsem rád

14b) Plánuješ, že tohoto práva někdy využiješ?

Již jsem jej využil.
Ano, plánuji.
Ne, neplánuji.
Nevím.

15a) Přál by sis mít právo uzavírat církevní sňatky?

ANO – NEVÍM – NE

15b) Přál by sis mít právo adoptovat dítě?

ANO – NEVÍM – NE

16. Je něco dalšího, co bys v české společnosti uvítal, co by se mělo ve vztahu ke gayům změnit či zlepšit?

17. Navštěvuješ pravidelně (tzn. alespoň 3x) (možno více odpovědí)

gay diskotéky, kluby, kavárny
gay saunu a podobné
společné výlety nebo jiné akce místní gay organizace
webové stránky gay komunity
gay průvody, parade
gay filmové festivaly, výstavy s gay tématikou aj.
nic z uvedeného

18. Jakým způsobem se seznamuješ? (možno více odpovědí)

Čekám na osudové setkání, aktivně nikoho nehledám.
Hledám ve svém okolí.
Navštěvuji gay diskotéky, kavárny a kluby.

Navštěvuji internetové stránky gay komunit, chaty, facebook.
Seznamuji se přes inzeráty.
Jiné.

19. V současné době

žiji s partnerem v jedné domácnosti.
chodím s partnerem déle než 1 rok.
chodím s přítelem 3 měsíce-1 rok.
chodím s přítelem kratší dobu než 3 měsíce.
preferuji nezávazné vztahy.
jsem sám.
jsem ženatý/žiji se ženou.
Jiná odpověď:

20. Tvůj věk:

21. Nejvyšší ukončené vzdělání:

neukončené základní
základní
středoškolské bez maturity, vyučen
středoškolské s maturitou
vysokoškolské (včetně VOŠ)

22. Jaké je Tvé povolání? (příp. co bys chtěl dělat)

23. Z jakého jsi kraje? (jiná odpověď = pokud máš jiné než české občanství)

Středočeský	Moravskoslezský	Zlínský
Jihočeský	Ústecký	Karlovarský
Plzeňský	Olomoucký	Liberecký
Jihomoravský	Královéhradecký	Praha
Vysočina	Pardubický	Jiná odpověď:

24. Velikost obce, v níž bydlíš?

do 1000 obyvatel
1000-10 000 obyvatel
10 000-50 000 obyvatel
50 000-100 000 obyvatel
nad 100 000 obyvatel

25. Uvažuješ o tom, že se v souvislosti se svou orientací přestěhuješ do jiného města?

uvažuji
neuvažuji
již jsem se přestěhoval

26. Kolik máš sourozenců?

27. Máš děti? Pokud ano, kolik?

28. Jaké je Tvé náboženské vyznání?

ateista
věřím v "něco nad námi", ale k žádné církvi se nehlásím
křesťan
Jiná odpověď:

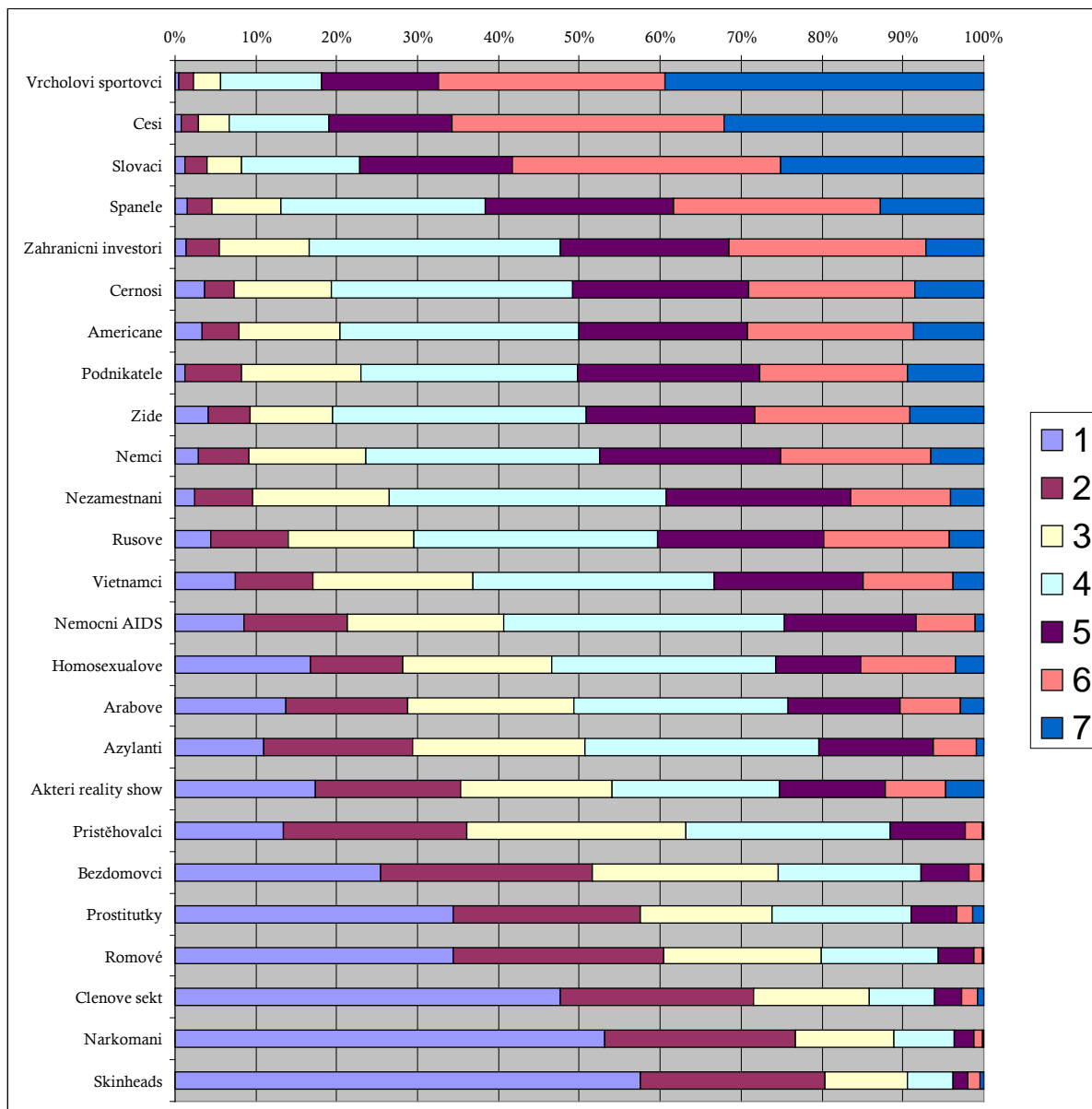
29. Je ještě něco, co Tě napadá nebo co bys chtěl sdělit?

*Děkuji Ti za Tvůj čas a ochotu. Prosím, přepošli odkaz na tento dotazník také svým přátelům, moc mi to pomůže :o)
Přeju Ti hodně štěstí, zdraví, lásky a spokojenosti do nového roku!*

*Alena Olšanová
alena.olsanova@centrum.cz*

Příloha 5: Aktér a rizika 2005:

Sestupné srovnání postojů respondentů k jednotlivým skupinám 1 = Nejméně sympatické, 7 = Velmi sympatické

Zdroj: UNIVERSITAS / FF UK: *Aktér a rizika 2005: Sociologický výzkum v rámci Výzkumného záměru „ČR v EU“*. Analýza datového souboru ve formátu .sav, jež byl získán od pana doc. PhDr. Jiřího Buriánka, CSc.

Příloha 6: Text písně Globální oteplování

Nightwork (2008)

Když jsem ještě býval malej kluk,
kluci já měl sen.
Sníval jsem ho každý, každý všední den.
Jednoho dne v neděli,
když naši za babičkou odjeli.
Pátral jsem v mámině šatníku,
střevíce padly k mému kotníku.
teplý letní den,
venku samci motýlí, řekl jsem si po chvíli.....

Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
buď taky gay...

Dnes už jsem si jistý,
že naše planeta je na oběžné dráze,
teplej květ, teplej je i vesmír,
však i Antarktida roztaje již za 6 let.
Slunce svítí každý den,
tak neváhej a pojď se mnou ven.
Podívej teplá žížala, pes i rostlina,
vždyť fotosyntéza by bez nás nebyla.
Venku samci motýlí tulipány pylují řekněme si po chvíli...

Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Bud' taky gay...

teplej sysel, teplá vydra, mečoun je gay taky,
v potoce jsou teplý ryby,
všude vidím teplý mraky.

Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Já jsem gay, jsem gay, jsem teplej,
Bud' taky gay...

Příloha 7: Gayové v reklamě

Propagační leták Hornbach, září 2009

Ztráty & nálezy
Podlaha:
Ať už otevřený světový design nebo útulně venkovský styl, vyberte si z množství designů podlahovou krytinu, dle Vašich představ. Chybí-li Vám čas, chuť a nebo potřebná zručnost, pak využijte našeho servisu. Zařídíme pro Vás pokládku laminátové podlahy, parket, koberec, PVC i dlažby - výhodně a profesionálně.

Masterfloor 8.0
- dekor borovice
- rozměr 8x193x1380 mm
- bal. 1,86 m²
7208289
395.-
m²

Shaggy Como
- tm. hnědá
- 80x150 cm 7928477
dto., 140x200 cm 7928479 **2990.00**
dto., 160x230 cm 7928480 **3999.00**

Koberec
- desing kůže
- stonovinová nebo čoko
- 80x150 cm 7932178/181
dto., 140x200 cm 7932202/03 **1290.00**

4

Příloha 8: Gayové v reklamě

Reklamní kampaň Komerční banky, G2 – konto pro mladé

800 111 055
www.g2.cz

KAMARÁDY SI VYBÍRÁM SÁM
OD SVÝCH ŠESTI LET!
TEĎ JSEM SI ZAŘÍDIL VLASTNÍ ÚČET

KONTO G2:
• Navrhni si vlastní design karty
• Jdi do minusu až 20 000 Kč
dárek: web kamera pro prvních 5 000 nově otevřených účtů

G2
first two century
od Komerční banky

Příloha 9: Stereotyp gaye...

